

**NEOLIBERÁLNÍ REFORMY: NUCENÉ PRÁCE V ČR, LIKVIDACE ÚSTAVŮ
SOCIÁLNÍ PÉČE, PRIVATIZACE ŠKOLSTVÍ A ZDRAVOTNICTVÍ**

ROZHOVOR S RONALDEM COXEM, STANISLAV ŠTECH O NEOLIBERÁLNÍ NOVOŘEČI,
KAPITALISMUS PROTI DEMOKRACII

VYDÁVÁ SOCIALISTICKÁ SOLIDARITA ZA PŘÍSPĚNÍ KOLEKTIVU AUTORŮ A SOCIALISTICKÉHO KRUHU

Registrační číslo Ministerstva kultury ČR: E 20370

Web: www.socsol.cz

E-mail: redakce@socsol.cz

info@socsol.cz

Šéfredaktor:

Lukáš Matoška

Redaktoři:

Dominik Forman, Jana Glivická, Vítězslav Lamač, Štěpán Lohr, Jan Růžička

Do tohoto čísla původními texty a překlady přispěli:

Václav Drozd, Jaroslav Fiala, Dominik Forman, Thomas Franke, Vilém Gutfreund, Stanislav Holubec, Petr Kubala, Hana Kuncová, Vítězslav Lamač, Ondřej Lánský, Lukáš Matoška, Peter Mišúr, Lukáš Němec, Radek Pošíval, Jan Růžička, Michal Řeháček, Stanislav Štech, Markéta Vinkelhoferová, Václav Walach

Korektury:

Anna Žitová, Lukáš Matoška,

Grafika a sazba:

Václav Pajkrť

Návrh obálky:

Dominik Forman

Prodejní místa časopisu:

Studentský klub K4 (Celetná 20, Praha 1-Staré Město) – pondělí až pátek od 10 do 24 hod., sobota až neděle od 16 do 24 hod.

Divus (Bubenská 1, Praha 7) – pondělí až sobota od 11 do 21 hod.

Café v Lese (Krymská 12, Praha 10-Vršovice) – pondělí až pátek od 17 do 1 hod., sobota až neděle od 18 do 1 hod.

Kamenný obchod Fair&Bio (Sokolovská 29, Praha 8-Karlín) – pondělí až pátek od 11 do 19 hod.

Prodejní a petiční stánek Socialistické Solidarity (Mariánské náměstí 1, Praha 1-Staré Město) – každý čtvrtek od 17 do 18 hod.

Měsíčník Solidarita je nevýdělečné periodikum; utržené peníze z prodeje jsou investovány do nákladů následujícího čísla. Náměty na články posílejte na redakční mail (vizte výše). Solidarita je po ČR distribuována odběrateli; otázky zájemců o předplatné či distribuci zodpovíme na informačním nebo redakčním mailu (výše).

OBSAH

SLOVO ÚVODEM:

Stop vládě	3
------------	---

DOMÁCÍ:

Všichni společně	4
Otevřená situace	4
Holešovská výzva: útok na demokracii?	5
Chudoba jako výnosný byznys	6

ANALÝZA:

Základní práva a svobody – to je, o čem tu běží	7
---	---

ROZHOVOR:

Tomu se říká volný trh	10
------------------------	----

TÉMA – NEOLIBERÁLNÍ REFORMY:

Stav sociálního systému po reformě	12
Drábkovy reformy – cesta k nevolnictví	14
Projekt „transformace“ ústavů sociální péče	16
Reformy znamenají snížení dostupnosti péče a komercializaci zdravotnictví	17
Škrty v hasičském sboru a bezpečnostních službách	20
Tři rysy zavádění neoliberálního způsobu vlády ve vzdělávání	21
Z bláta do louže	22

TEORIE:

Kapitalismus proti demokracii	25
-------------------------------	----

STÁTNÍ KAPITALISMUS:

Zákon hodnoty v monopolním kapitalismu	27
--	----

GLOSA:

Kdo za to může?	28
-----------------	----

KULTURA:

Paměti dělníka Václava Holka	29
------------------------------	----

NECHCI JEN
JEDNOSTRANNÉ INFORMACE,
A PROTO ČTU SOLIDARITU!

ILONA ŠVIHLÍKOVÁ, EKONOMKA

STOP VLÁDĚ

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

duben je ve znamení protivládních protestů. Poprvé za více než dvě desetiletí se proti vládě spojily občanské iniciativy, sdružení a nevidaný počet odborových svazů (str. 4-5). Našly společnou řeč a shodují se na tom, že vláda škrtů a sociálních opatření, jejichž důsledky mají už teď nedozírné následky, musí neprodleně skončit, a to tím spíš, že vláda v souladu s očekáváním svou poslední klinickou smrt opětovně přežila.

Výběr tématu dubnového čísla byl tedy nasnadě. V sedmi článcích podáváme kritiku neoliberálních reforem postupně v sociální, zdravotnické, bezpečnostní a školské oblasti (str. 12-24). Mapovány jsou dosavadní dopady působnosti ministrů Drábka i Hegera, o kontextu neoliberálních reforem vysokých škol napsal prorektor Univerzity Karlovy, brněnští organizátoři Týdne neklidu analyzovali „novou“ koncepci školské politiky vlády. Důchodové reformy se budeme věnovat v rámci květnového čísla.

Do všech těchto veřejných sfér zasahuje nevybíravě a neopodstatněně vládní logika brutálních škrtů a zeštíhlování sociálního státu. Přičemž o zástupnosti argumentu „šetření“ nás dnes přesvědčují všechny evropské vlády: úspory na veřejných výdajích nevedou k oddlužování, ale k dalšímu zadlužování. Pozice států jakožto rukojmích nadnárodních korporací a dlužníků bankovního sektoru je dále stvrzována a nedovoluje, aby vlády činnost nadnárodních hráčů standardně danily a tak skutečně ozdravily veřejné finance. Je to bludný kruh. V důsledku toho jednájí státy stále výhradněji v zájmu globálního kapitálu. O původu a současném stavu logiky globálního kapitalismu je rozhovor s americkým politologem Ronaldem Coxem (str. 10-12).

Cox připomíná, že levice má přicházet s kon-

krétními alternativami a že základním předpokladem pro jakoukoli změnu je samozřejmě společenská základna, která by je realizovala. Přibližování odborové agendy agendě iniciativ, jemuž právě svědčíme i v ČR a inspirací byla nedávná generální stávka ve Španělsku, představuje jeden ze základních stavebních kamenů hráze proti neoliberalismu. Na chudé a nezaměstnané, které „je třeba do těchto procesů zapojit, aby byli politicky aktivní“ (Cox), přitom nesmí být zapomenuto. Systém, který ignoruje hlasy milionů znepokojených a utlačených, lze stěží nazvat demokratickým. Nesamozřejmý vztah kapitalismu a demokracie aktuálně dohlédává John Molyneux (str. 25-27).

Socialistická Solidarita je otevřena všem, kteří nebudou neoliberálnímu oklešťování svých práv nečinně přihlížet, ale chtějí se proti politické zvůli upevňujícího se globálního kapitalismu aktivně organizovat.

Tolik potřebnou ránu, jež mohou neoliberálními vládám zasadit dílčí protesty, má dle našeho názoru následovat veřejné diskutování alternativ. Nejblíží příležitostí pro takové diskuse po jarních protestech budou Dny antikapitalismu, na něž připravujeme debatní panely o protivládním a studentském hnutí a odborech, o státním kapitalismu, Slavoji Žižkovi a Egonu Bondym. Dny antikapitalismu proběhnou 2. a 3. června v Praze za účasti tuzemských i zahraničních hostů. Permanentním fórem pro debatování alternativ je nadále časopis Solidarita.

Lukáš Matoška

Předplatte si Solidaritu

- ☐ Roční předplatné časopisu Solidarita za 480,- Kč
- ☐ Půlroční předplatné časopisu Solidarita za 240,- Kč

Jméno:

Adresa:

Telefon:

Vyplněný ústřížek zašlete na adresu: Socialistická Solidarita, Poste restante, 160 41 Praha 6, nebo objednávejte na info@socsol.cz. Info: 731 118 027

Přidejte se k SocSol

- ☐ Chci více informací o SocSol a jejích aktivitách
- ☐ Chci se připojit ke skupině Socialistická Solidarita

Jméno:

Adresa:

Telefon:

E-mail:

Vyplněný ústřížek zašlete na adresu: Socialistická Solidarita, Poste restante, 160 41 Praha 6.

VŠICHNI SPOLEČNĚ

ONDŘEJ LÁNSKÝ

Mluvčí iniciativy ProAlt o budoucnosti společné protivládní platformy občanských iniciativ a odborových svazů.

Demonstrace 21. 4. a jí předcházející Týden protestů jsou prvními společnými akcemi vznikající platformy odborů a občanských iniciativ Stop vládě. Jedná se o organizace, které k sobě dříve hledaly cestu jen obtížně a ztuha. Vznikající platforma odborů a iniciativ dává nesouhlasu s vládní politikou čitelnou, akceschopnou a zároveň nepřehlédnutelnou podobu. Bez přehánění se jedná o historický moment, neboť takto široká platforma by ještě před několika lety nebyla vůbec myslitelná. Je možné říci, že dnes stojí v odporu proti vládní politice téměř jednotná veřejnost. To je konec konců asi jediný pozitivní důsledek vládnutí koalice ODS, TOP 09 a VV.

Avšak tato platforma není namířena pouze proti současné vládě. Dlouhodobým cílem je bojovat společně proti neolibérální politice asociálních škrtů, která se jako zhoubný vir šíří všemi státy Evropy. Napříč jednotlivými společnostmi obyčejní lidé nesouhlasí s touto politikou. Součástí tohoto boje ovšem musí být nejen protest, ale také vytváření prostoru pro alternativy. Někteří lidé často říkají, že s krizí nejde dělat nic jiného než škrtat a neoliberálně reformovat stát. Není to pravda. Ve skutečnosti je možné jít jinými cestami: zavedením daní bohatým a firmám, zavedením celostátního referenda, abychom mohli o politice rozhodovat častěji

než jednou za čtyři roky, zavedením nových ekologických výrobních postupů a technologií. A je třeba se přestat bát toho, co si budou myslet nadnárodní spekulantské společnosti v podobě ratingových agentur.

Společná platforma vytváří prostor pro dlouhodobou spolupráci nestranické a přesto politicky angažované veřejnosti. Do budoucna je potřeba pracovat na rozvoji této platformy tak, aby byla schopna nabídnout jasné a rozumné alternativy k neoliberálnímu. Jedině tímto způsobem můžeme postupně vytvářet prostor pro politiku, která bude prosazovat férovou a spravedlivou společnost.

OTEVŘENÁ SITUACE

DOMINIK FORMAN

V březnu jako předzvěst jarních protestů proběhla protivládní demonstrace ProAlt, tu následovala demonstrace proti „reformnímu“ omezování dostupnosti zdravotní péče. Jak se bude odpor proti vládě dále vyvíjet?

Aktuální stav veřejného mínění se patrně mění. Toho jsme si mohli všimnout na nedávných protestních akcích, tedy konkrétně na demonstraci „Stop vládě a občanské zatčení ministrů“, jež se uskutečnila 13. března 2012, a na protestu proti zdravotnické reformě, který byl uspořádán 27. března 2012. Zatímco první akci pořádala iniciativa ProAlt, na druhé se kromě ProAltu organizačně podílely i rada postižených, odbory, svaz pacientů, rada seniorů a lékařská komora. Obou demonstrací se zúčastnilo na tisíce lidí.

Na prvním zmiňovaném shromáždění na pražském Klárově promluvil Václav Krása (předseda Národní rady osob se zdravotním postižením), František Dobšík (předseda školských odborů), Eva Novotná (mluvčí Ne základnám), Zdeněk Juřík (1. místopředseda Odborového svazu hasičů), Dagmar Žitníková (předsedkyně Odborového svazu zdravotnictví a sociální péče), Stanislav Štech (prorektor Karlovy univerzity) a Ondřej Lánský (mluvčí iniciativy ProAlt).

Za zmínku stojí především projev profesora Štecha, který pregnančně popsal programovou snahu neoliberálně orientovaného vládního diskursu atomizovat společenský celek na jednotlivce, kteří nebudou sledovat jiný cíl než sobecké uspokojování osobních zájmů. V této snaze se pak nebudou ohlížet na stav společnosti jako celku, která tak

upadne do všeobecného marasmu. Ve snaze naplnit tento ideový cíl vládní reprezentanti a jejich spolupracovníci interpretují současnou krizi mimo jiné jako nadužívání přerozdělování státních prostředků v podobě sociálních dávek, a tím proti sobě poštávají jednotlivé skupiny občanů. Toho jsme

▲ Březnová protivládní demonstrace v Praze na Klárově (zdroj: Solidarita).

si mohli všimnout například při nedávných nepokojích na Šluknovsku.

Po projevech výše zmiňovaných řečníků přišla na řadu scénka, v níž byli symbolicky zatčeni vládní ministři za jejich zločiny proti společnosti.

Na druhé protestní akci, která se uskutečnila na Palackého náměstí, promluvil opět Dagmar Žitníková a Václav Krása, dále pak Zdeněk Pernes (šéf Rady seniorů ČR),

Karolína Babičková (zastupující iniciativu Za svobodné vysoké školy), Milan Kubek (předseda České lékařské komory), Pavel Čížinský (mluvčí iniciativy ProAlt), Martin Engel (předseda Lékařského odborového klubu – Svazu českých lékařů), Luboš Olejár (předseda Svazu pacientů) a Radka Sokolová (místopředsedkyně ČMKOS).

Demonstrace byla mířená proti zdravotnické reformě, konkrétně především proti těm částem, které eliminují kapacity zdravotnických zařízení a komplikují jejich dostupnost.

Za převratný moment, který se vyskytl právě na této akci, lze považovat proslov studentky K. Babičkové coby zástupkyně iniciativy ZSVŠ, která označila současný stav společnosti jako vážnou situaci a mimo jiné prohlásila, že „časy, kdy se student v nejlepším případě staral jen o stav vysokých škol a lékař jen o stav zdravotnictví, pominuly“. Lze to brát jako význačný posun v uvědomění občanů, kteří začali chápat, že pokud mají jejich aktivity přinést reálné zlepšení společenských podmínek, musejí hledat spojení napříč všemi sociálními skupinami. Více a více lidí si uvědomuje, že vést osamocené zápas partikulárních skupin proti dílčím oblastem bez ohledu na ostatní oblasti tváří v tvář vládou prosazovanému reformnímu celku nepostačí.

Ukazuje se, že hladina nespokojenosti občanů se současným kritickým společenským stavem výrazně stoupla. Zač vděčíme tomuto posunu? Především je čím dál více evidentní, že parlamentní demokracie tak, jak je praktikována v našich podmínkách, narazila na své limity. Tedy tím, že nereprezentuje vůli většiny obyvatelstva (což je elementární definice demokracie vyučovaná již na základní škole), nýbrž úzké skupiny velmi majetných a vlivných lidí (ne nepodobnou mafiánským klanům), jejíž primární snahou je plíživá privatizace institucí stále se zužujícího sociálního státu. Lidé začínají trpět frustrací,

neboť současné parlamentní strany (nebo ty, které mají v parlamentních volbách reálnou šanci uspět) stále méně reprezentují jejich zájmy. Pokud se vynoří nová strana, jedná se povětšinou o podnikatelský projekt vytvořený opět jako nástroj pro prosazování partikulárních zájmů úzké skupiny vlivných lidí a jejich klientelistických struktur.

Dnes a denně jsme skrze ty korupční kauzy, které se podaří v médiích zveřejnit, ujišťování o dvojím metru aplikovaném v trestněprávních procesech. Pokud má dotyčná osoba dostatečné finanční kapacity a mocenský vliv, může si zcela v logice ničím

neregulované tržní směny zakoupit mírnější rozsudek nebo rovnou zproštění viny.

Když si k tomu připočteme stále se snižující životní úroveň a stále silící existenční nejistotu většiny (strach o zaměstnání, bydlení, vyšší zadlužování atd.), máme zde kvas hněvu, který může přerůst v celospolečenskou sílu schopnou reálné změny. Tato možnost se dnes otevírá. První velkou příležitostí bude očekávaná demonstrace 21. dubna, jež má být nejmasovější akcí od roku 1989. Současný stav je natolik akutní, že nás nutí položit si dvě otázky: Kdo, když ne my? Kdy, když ne teď?

HOLEŠOVSKÁ VÝZVA: ÚTOK NA DEMOKRACII?

JAN RŮŽIČKA

V polovině března proběhla také demonstrace tzv. Holešovské výzvy, ta se dosud vyznačovala silnou apolitičností. Výzva však především děsí nacionalizujícím obsahem jejího rozporuplného a „tekutého“ sdělení.

Pohled na demonstraci Holešovské výzvy 15. 3. na Václavském náměstí v Praze byl dost zvláštní. Na rozdíl od jiných protestů na ní bylo mnohem méně transparentů a hesel, místo nich vlály nad hlavami české vlajky. Také někteří účastníci byli národními barvami i pomalovaní, v pozorovateli tak budili spíše dojem fanoušků na mistrovství v hokeji než protestujících. Přesto šlo o jednu z největších letošních protivládních demonstrací, zúčastnilo se jí přes 2000 lidí. Co lidi na tuto demonstraci přivedlo?

Předně nešlo o politický program. Kromě několika konkrétních požadavků (odmítnutí dohody ACTA, zastavení reformy) měli organizátoři především morální apely. Byl to apel na slušnost a poctivost vládnoucích, včetně požadavku na vládu odborníků, odmítání politických stran (přestože jeden z hlavních organizátorů, Slávek Popelka, má blízko k Cibulkovu Pravému bloku) a ostře nacionalistická rétorika (o které svědčí i samotné pojmenování organizační skupiny – Národní rada). Zněla velká slova o korupci a tunelování, snad ještě víc než premiér Nečas byl kritizován Václav Klaus. Výrazná byla snaha organizátorů připodobnit akci k demonstracím roku 1989, zejména pomocí písni Karla Kryla.

Hlavním dojmem z pražské demonstrace je tedy vyjádření hněvu a znechucení lidí z vlády a celé parlamentní politické scény, který se zato snaží odkazovat k něčemu vyššímu. Zřejmě proto rezonovaly nacionální výzvy a odkazy na rok 1989.

TEKUTÝ HNĚV A ÚTOK NA DEMOKRACII

Miroslav Kalousek nazval demonstrace Holešovské výzvy útokem na demokracii,

srovnával je se situací při nástupu Hitlera k moci. Liberál a kritik vlády Pehe s nebezpečností akcí souhlasil, tvrdil však, že je to reakce na stav české politiky a činnost vlády. K popisu demonstrací využil výraz „tekutý hněv“ – hněv v zásadě apolitický, který spíše ukazuje na pocit bezvýchodnosti. Zásadní kritika však v obou případech mířila na neochotu požadovat jasné reformy a (jakkoli nejasné) zpochybnění systému jako celku.

Výrok o „tekutém hněvu“ může být celkem oprávněný. A nacionalistická rétorika nenechává na pochybách, kdo by ho mohl nejspíše využít. Tohoto nebezpečí si musíme být vědomi. Zároveň to však ukázalo limity, ve kterých je na současné politické scéně představitelné politické vystoupení – je mu povoleno pouze požadovat reformy.

To je výzva pro jakékoliv radikální hnutí. Máme se spokojit pouze s reformami, nebo riskovat zneužití fašismem? Myslím, že odpověď může být promyšlená a zveřejňování radikálních alternativ. To může ukázat limity první možnosti a být obranou proti druhé.

OSMÝ ODBOJ

Pražská demonstrace měla nečekané zakončení – pochod k České televizi. Důvodem, proč tam někteří šli, je osoba Zdeňka Ponerta. Je to pražský taxikář, který prosul svým bojem s pražským magistrátem, který mu nechtěl povolit účtovat si 90 Kč/km a vyhláškou stanovil maximální cenu zhruba třetinovou. Od té doby se zradikalizoval a spolu s Antonínem Marešem, autorem ezoterické literatury, kolem sebe shromáždili skupinu Osmý odboj. Právě jim se podařilo dostat do čela pražské demonstrace a krátkodobě se i stát nejviditelnějšími činiteli Národní rady. O pochod k ČT se již několikrát

snažili, nikdy se však nesešlo dost lidí, aby mělo smysl pochodovat. To určilo cíl jinak protivládní demonstrace. Poté co unesen úspěchem vyzval Ponert k obsazení televize, byl dalšími členy Národní rady odvolán.

Odveta ČT nenechala na sebe dlouho čekat. Do Hyde Parku byl pozván další z organizátorů, Slávek Popelka, který sebe i výzvu v pořadu dokonale znemožnil.

CO BUDE DÁL S HOLEŠOVSKOU VÝZVOU?

Demonstrace měly úspěch i mimo Prahu, největší akce proběhla Brně, kde se jí účastnilo asi 6000 lidí. Zdaleka ne všude měly akce stejný charakter jako v Praze. Mluvili na nich i zástupci odborů, v Liberci tvořili velkou část demonstrujících Romové. Jak se tedy stavět k Holešovské výzvě?

První důležitou skutečností je odvolání Zdeňka Ponerta, se kterým odešel celý Osmý odboj. Právě Ponert byl jedním z nejdůležitějších zdrojů moralizujících a nacionalistických výkřiků, od něj pochází i hraní husitského chorálu a napadání odborů.

Koncem března vyšlo i nové prohlášení. To je mnohem umírněnější, zmírňuje původní požadavky na úřednickou vládu a změnu volebního práva pouze naznačuje. Jsou tam i jasněji stanovené politické požadavky. Místo ultimativních požadavků se zde vyzývá k diskusi. Text si sice zachovává svou symboliku a část nacionálních apelů, ale i tady je o něco opatrnější. Zároveň má i snahu o spolupráci s dalšími iniciativami a odbory.

Zdá se tedy, že Holešovská výzva směřuje k tomu stát se jednou z reformních iniciativ. Její program je nadále dost podivný a je otázkou, jestli je i v tomto ohledu o co stát. V následujících měsících uvidíme, kam se posune.

CHUDOBA JAKO VÝNOSNÝ BYZNYS

MICHAL ŘEHÁČEK

Skutečnost, že ubytovávání sociálně slabých a vyloučených je výnosný byznys, je mezi odbornou veřejností známým faktem. Je však třeba s touto skutečností seznamovat i širokou veřejnost, dříve než se její podstatná část stane obětí tohoto byznysu.

V Liberci existuje asi 10 ubytoven. Ceny pokojů, které jsou nabízeny klientům, se od sebe příliš neliší. Vždy jde o řady tisíců korun. Avšak ubytovací podmínky jsou různé. Někde jsou relativně dobré, v těchto prostorách jsou většinou ubytováni zahraniční, nebo i tuzemští dělníci. Většina ubytoven si však žádný slušný standard neudrzuje. Někdy je až s podivem, v čem lidé dokáží (musí) existovat a jak si ze zcela nevyhovujícího prostoru umějí za minimálních prostředků vybudovat místo k přežití.

Ceny se pohybují okolo částky 100 Kč na den, což měsíčně znamená 3 000 Kč na osobu. Pokud si tuto částku vynásobíme 4x, dostaneme se na 12 000 Kč za čtyřčlennou rodinu. Tato rodina však nemá k dispozici např. garsonku, ale místnost o velikosti většinou 4 x 4 m až 5 x 5 m. V Liberci jsou ale pouze 4 ubytovny, které přijímají i děti, a ty jsou samozřejmě permanentně obsazené. Takže pokud se rodina ocitne v situaci, kdy nemá na komerční ubytování a nedostane se do ubytovny s dětmi, je jí dítě odebráno ze sociálních důvodů.

V poslední době se díky asociálním reformám ze vlády Petra Nečase dostávají do tíživé sociální situace také lidé, kteří by si tento stav nedokázali v minulosti ani představit. Zdánlivě se odchýlím od tématu a popíši případ pana D. a jeho přítelkyně paní N. Pana D. znám přibližně od prosince minulého roku.

Je mu 58 let a celý život pracoval, z toho několik posledních let v mladoboleslavské Škodovce. Jeho zdravotní stav se však zhoršil, a proto již nestačil požadovanému tempu výroby. Z toho důvodu dostal výpověď a dle jeho slov mu firma stále dluží poslední 2 platy. Proto se i s dlouholetou přítelkyní paní N. dostal na ulici. Tam žijí již druhým rokem. Paní N. sice pobírá díky svému hendikepu částečný invalidní důchod, tj. cca 5 300 Kč, tato částka však nestačila na pokrytí všech nákladů souvisejících s bydlením. Navíc na ni byla uvalena exekuce, jelikož se stala obětí podvodu. Údajně podepsala nějaký úvěr, je od narození neslyšící a analfabet, a tak měla společnost nabízející nebankovní úvěry lehkou práci.

Paní N. nemá nárok na výpomoc v rámci dávek hmotné nouze, neboť je invalidní důchodkyně. Panu D. jsem sice pomohl vyřídit tzv. jednorázovou výpomoc ve výši existenčního minima, což bylo minulý rok 2 020 Kč, na tuto dávku ovšem má, jak již z názvu vyplývá, nárok pouze jednou. Na jiné nárok nemá, jelikož byl na půl roku vyřazen z evidence úřadu práce. Povinnost někdy až šikanující a většinou zbytečné docházky na ÚP se mu stala osudnou. Není lehké vylézt v třeskutých mrazech ze stanu zpod několika dek a vláčet se z okraje Liberce na ÚP.

Zimu přežili díky laskavosti zaměstnance jisté firmy, která sídlí kousek od lesíka, kde

se tento pár usídlil. Podařilo se mi s ním domluvit zapůjčení maringotky. Ta však bude muset být do konce dubna uvolněna. Azylové domy, které jinak odvádějí záslužnou práci, bohužel nenabízejí ubytování pro páry. Vzhledem k závislosti paní N. na panu D. je však nemožné tyto dva oddělit. Poslední pokus dopadl katastrofálně. Naději proto vkládáme do toho, že panu D. bude přiznán invalidní důchod, na jeho pobírání má za odpracovaná léta nárok. V těchto dnech půjde před lékařskou komisí, je však otázkou, jak dlouho bude posouzení ČSSZ trvat.

Tímto příkladem jsem chtěl ilustrovat, že v dnešní době není vůbec obtížné spadnout během několika dnů na absolutní sociální dno, z něhož není vůbec jednoduché se dostat. A právě na těchto lidech postavili svůj podnikatelský záměr majitelé ubytoven a různí spekulanti s nemovitostmi.

Jedna z těchto ubytoven se nachází v blízkosti liberecké zoo. Objekt bývalého domu mládeže koupil Ing. David Polan. Ten ho pronajal pí Bendové, která tam provozuje „ubytovací služby“, správcová objektu je pí Krausová. Tyto dvě osoby si z ubytovny udělaly svůj malý soukromý lágr. Jejich praktiky jsou opravdu neuvěřitelné, a to se netýká jen toho, že tam minulý rok nechaly skoro zemřít nemocného člověka (článek o tomto případu viz: <http://www.nasliberec.cz/view.php?cisloclanku=2011110012>).

Solidarita

PŘEDPLAŤTE SI SOLIDARITU

roční předplatné 480 Kč
půlroční předplatné 240 Kč

číslo účtu: 2100245047/2010

K jejich osvědčeným figlům patří např. to, že ubytovanému napíše potvrzení o výši nájmu, ten si s ním posléze dojde na hmotnou nouzi, která část požadovaného nájmu pošle na účet ubytovny. Vzápětí si však správcová vyžádá tento doklad od ubytovaného zpět. Ten pak nemá žádné potvrzení o tom, že částku zaplatil. Proto na něj může být vytvářen tlak ze strany správců ubytovny. Může být dokonce kdykoli vyhozen na ulici, protože nemá doklad o zaplacení. Tento „institut“ odevzdávání dokladů o zaplacení se stal na této ubytovně téměř normou. Ta menšina ubytovaných, která tento požadavek odmítne, se tam dlouho „neohřeje“.

Další a poměrně čerstvý případ z této ubytovny se týká následujícího. Člověk, který se na ubytovně zdržoval cca měsíc, si našel práci v jiném městě. Nestihl však ještě změnit adresu pro doručování. Hmotná nouze mu proto poslala složenku s příspěvkem na živobytí na adresu staré ubytovny. Klient si ji proto chtěl vyzvednout. Paní správcová mu ji však odmítla předat, resp. požadovala za její odevzdání podpis potvrzení o dluhu 10 000 Kč za ubytování. Klient tam však měl pohledávku ve výši 3800 Kč, a tak odmítl. Nakonec ho však donutila podepsat potvrzení o dlužné částce 8 000 Kč. Proč to však podepsal, když měl na požadované složenke částku 2200 Kč? Správcová ho psychicky zlo-

mila. V danou chvíli neměl z jeho pohledu jinou možnost, protože si musel koupit jízdenku do práce, zaplatit jinou ubytovnu, nakoupit jídlo apod.

Podnikavci vydělávají i na takových věcech, jako je použití pračky za 50 Kč, a to bez pracího prášku, 200 Kč za svoji vlastní TV na pokoji apod. Sprchy fungují jen pár hodin denně a to večer od 18:00 do 21:00. Pokud je klient mimo ubytovnu a domovníkovi nebo domovnici se nelíbí, sprchu mu ani neotevře.

Správcí a správcové tedy přišli na způsob, jak si nezákonně přivydělat na sociálně a psychicky zdeptaných lidech. Uvedené případy jsou však jen špičkou ledovce velkého byznysu, který se v těchto vodách vyskytuje.

ZÁKLADNÍ PRÁVA A SVOBODY – TO JE, OČ TU BĚŽÍ

PETER MIŠŮR

Česká republika, zastoupená vládou a prezidentem V. Klausem, již třetím rokem intenzivně usiluje o výjimku z Listiny základních práv Evropské unie, která tvoří právně závaznou součást tzv. Lisabonské smlouvy. Aktuální situace se dnes jeví téměř jako nevratná – občané, ale i právnické osoby z České republiky by měli přistoupením Chorvatska k Evropské unii přijít o možnost domáhat se práv z Listiny.

Jako každý dokument má logicky i Listina jak svoje zastánce, tak rovněž ideové odpůrce. To by však nemělo zastírat její podstatu, zdroje a logiku vývoje – pokud je zájem o věcnou diskusi. Dokonce by šlo říct: v dobách, které člověku neposkytují příliš mnoho potěšení z dění ve společnosti a politice, je vždy přirozené obracet se k podstatě. A tou je v konečném důsledku život člověka, jeho kvalita a od toho neoddělitelná ochrana jeho práv, která jsou výsledkem generací trvajících sporů, ale i bojů a válek. To je, oč tu běží!

NĚKOLIK POHLEDŮ DO HISTORIE

Listina základních práv EU se neobjevila jako „blesk z čistého nebe“ a není ani dílem „bruselských byrokratů“. Formulačně je Listina výsledkem celoevropských diskusí posledních několika desítek let a věčně jde pak o zásady a pravidla, ke kterým se celým svým historickým vývojem dopracovala kultura a politika starého kontinentu.

Za první programové východisko Listiny základních práv EU jakožto ústavního dokumentu (pokud opomeneme předchozí politické deklarace a smlouvy, z nichž Listina nepochybně vychází) by bylo možné považovat Deklaraci základních práv a svobod, kterou v roce 1989 přijal Evropský parlament. Deklarace obsahuje kromě preambule, která se odvolává na demokratické základy Evropského společenství, celkem 28 článků, v nichž jsou vymezena základní práva a svobody, jak je známe i ze zakláda-

jících dokumentů Rady Evropy či české Listiny základních práv a svobod, jež je součástí českého ústavního pořádku. Deklarace – byť se nestala závazným právním dokumentem – nicméně zůstala na cestě k němu jako poprvé pregnantně formulovaný dokument obsahující základní práva na úrovni ES, a to ještě před předložením vlastní Listiny základních práv EU.

Dalším rozhodujícím krokem se na cestě k Listině stala Charta základních práv EU z roku 2000, která byla určena institucím EU, ale také členskými státy při provádění práva ES. Chartu vypracoval a předložil tzv. Konvent jako zvláštní orgán, který byl ustaven na základě rozhodnutí Evropské rady v roce 1999. Konvent byl složen jak z představitelů států a vlád členských států EU (tehdy 15), tak ze zástupců Evropské komise, Evropského parlamentu a také členů národních parlamentů a právních odborníků. Charta jako dokument tedy vznikala jako společné dílo všech členských států EU. Již v následujícím roce byla pak Charta předložena a schválena na summitu Evropské rady v Nice v prosinci 2000 a následně vyhlášena v Úředním věstníku. Proti předchozímu dokumentu obsahovala Charta již 7 hlav a 54 článků. Nicméně stále zůstávala právně nezávazným dokumentem. Od Charty pak již vedla cesta přímo k novému Konventu a Smlouvě o Ústavě pro Evropu z roku 2003, která již začlenila Listinu základních práv a svobod do smluvního dokumentu EU. Tuto její podobu pak bez zásadní obsahové změny převzala i Lisabon-

ská smlouva, byť Listina je zde uvedena již mimo základní smluvní text.

O JAKÁ PRÁVA JDE

Věcně Listina základních práv EU neobsahuje zásadně přelomová ustanovení, která by se do té doby neobjevila v jiných právních dokumentech, ať už v mezinárodních smlouvách, v právních aktech ES, ve formě zásad aplikovaných Evropským soudním dvorem (dnes Soudním dvorem EU) či konečně v právu členských států EU. Konkrétně lze zmínit zejména Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, a dále pak zejména Evropskou sociální chartu a Chartu základních sociálních práv zaměstnanců Evropského společenství. V zásadě jde tedy o pozitivní formulaci pravidel a zásad, které představují výsledek desítky let trvajících právního vývoje na evropském kontinentu. Nezpochybňovaným přínosem Listiny pak je systematické soustředění či „katalogizace“ práv do jednoho dokumentu.

Listina základních práv EU – na rozdíl od Smlouvy o Ústavě pro Evropu – však formálně není součástí vlastního textu Lisabonské smlouvy, a to ani ve formě přílohy, ale je připojena formou „Prohlášení“. Text na ni nicméně odkazuje, a je tak právně závazná a přímo účinná. Konkrétně odkaz na Listinu pak obsahuje čl. 6 Smlouvy o EU, který uvádí, že „Unie uznává práva, svobody a zásady obsažené v Listině základních práv Evropské unie [...], jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy“, a dále pak stanoví, že EU přistoupí

k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, čímž v podstatě stvrzuje EU jako subjekt mezinárodního práva, který má pravomoc uzavírat mezinárodní smlouvy. K Listině se v rámci tzv. Lisabonské smlouvy dále vážou Protokoly, z nichž je pro naše téma zajímavý Protokol č. 30, a čtyři prohlášení, která vylučují Polsko a Velkou Británii (na vlastní žádost těchto států) z kompetence soudních orgánů EU, ale také jakéhokoliv soudu v Polsku či Velké Británii v případech stížností či žalob, pocházejících od osob v těchto státech, vznesených na obranu proti porušování základních práv, svobod nebo zásad, jak je stanoví Listina základních práv EU.

Pokud jde o aplikovatelnost práv z Listiny pro členské státy EU, Listina se vztahuje pouze na ochranu uvedených základních práv vůči postupům orgánů EU, jakož i členských států, pokud uplatňují právo EU. Nepřináší tedy ochranu proti porušování práv, které stanoví, resp. jsou vymahatelná prostřednictvím vnitrostátních právních předpisů. To však samo o sobě nesnižuje úroveň ochrany dle Listiny, která naopak tvoří minimálně nutný doplněk ochrany lidských práv zakotvených vnitrostátní právní úpravou.

Listina pak konkrétně shrnuje všechna občanská, politická, hospodářská a sociální práva evropských občanů a všech osob (tj. i právnických), které žijí na území EU. Přesněji to formuluje Preambule Listiny, která stanoví, že „Unie se zakládá na nedělitelných a všeobecných hodnotách lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity; spočívá na zásadách demokracie a právního státu. Do středu své činnosti staví jednotlivce tím, že zavádí občanství Unie a vytváří prostor svobody, bezpečnosti a práva“. Vlastní práva jsou v Listině rozdělena do šesti hlav:

Hlava I – Důstojnost – mj. zakotvuje právo na život, zakazuje trest smrti či reprodukční klonování lidí; zakazuje též mučení, otroctví či obchod s lidmi.

Hlava II – Svobody – zakotvuje právo na svobodu myšlení, projevu, náboženského vyznání, shromažďování, ale též na svobodu umění a vědeckého bádání. Každému přiznává právo na vzdělání, právo pracovat v kterémkoli členském státě. Na druhé straně však právo uzavřít manželství zaručuje v souladu s vnitrostátními zákony.

Hlava III – Rovnost – zakotvuje rovnost před zákonem, rovnost mužů a žen či rovnost kulturní, náboženskou a jazykovou; dětem mj. zaručuje právo udržovat pravidelný a přímý styk s oběma rodiči, pokud by to nebylo v rozporu se zájmy dítěte.

Hlava IV – Solidarita – týká se práv zaměstnanců, převážně upozorňuje na soulad s vnitrostátními předpisy, avšak obsahuje i článek o ochraně zdraví, životního prostředí a ochraně spotřebitele.

Hlava V – Občanská práva – kromě práva volit a být volen zaručuje i právo na řádnou správu, na přístup k dokumentům EU (bez ohledu na použitý nosič) a na volný pohyb a pobyt v EU.

Hlava VI – Soudnictví – zaručuje mj. presumpci neviny, právo na spravedlivý proces a na obhajobu. Zakotvuje též právo nebýt dvakrát trestně stíhán či trestán za stejný trestný čin v EU.

Hlava VII – Obecná ustanovení – upravuje výklad a použití Listiny; mj. stanoví, že žádné ustanovení nelze vykládat jako omezení lidských práv a základních svobod, které v oblasti své působnosti uznávají právo EU, mezinárodní právo a mezinárodní smlouvy, jejichž stranou je unie či všechny členské státy, včetně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a také včetně ústav členských států.

Práva z Listiny platí pro všechny občany EU, a to bez ohledu na jejich státní příslušnost či místo bydliště. Práva tak zachovávají rovnost před zákonem EU pro každého občana členského státu.

Naprosté novum, a to na mezinárodní úrovni, je, že v Listině jsou zastoupena práva „čtyř generací“, jak to formuluje prof. N. Šišková ve svém díle Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii z roku 2008. Konkrétně pak práva:

I. generace – práva, která směřují k ochraně lidského života a důstojnosti, a procesní záruky ochrany lidských práv,

II. generace – politická práva a svobody,

III. generace – hospodářská (ekonomická), sociální a kulturní práva,

IV. generace – práva nově se utvářející, tzv. moderní práva (např. ochrana přírody).

Jednotlivá práva se tak částečně překrývají s právy obsaženými v jiných dokumentech, částečně ale jdou nad jejich rámec; zejména se to pak týká tzv. práv nové generace (sociální a kulturní práva a tzv. moderní práva). V tomto smyslu přesahují v některých oblastech i rámec české Listiny základních práv a svobod. Ideově se pak právě tato práva stávají předmětem kritiky, a sice proto, že se staví proti jiným právům, s nimiž se podle kritiků vylučují nebo jež omezují.

Byť uplatňování práv z Listiny základních práv EU na území ČR je ve vztahu k vnitrostátnímu právu omezené, tvoří nepochybný zdroj práva a politiku směřování Evropské unie. Je pak jen na členských státech EU, zda se tímto směrem hodlají také ubírat. A když ne – pak je nutno si položit otázku (a žádat odpověď), kterým jiným směrem chtějí jít? V tomto smyslu je potřeba nahlížet i na kroky vrcholných orgánů české moci výkonné vyjmout Českou republiku z účinků Listiny základních práv a svobod EU.

ČR NA CESTĚ PRYČ OD LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV EU

Hlavy států a předsedové vlád EU a Chorvatska podepsali 9. prosince 2011 přístupovou smlouvu, čímž byl formálně zahájen proces rozšíření EU o nového člena – Chorvatskou republiku. Plnohodnotným členem se má Chorvatsko stát 1. července 2013, až všech stávajících 27 zemí EU i Chorvatsko přístupovou smlouvu ratifikují. Součástí ratifikace je i Protokol o uplatňování Listiny základních práv EU v České republice, kterým se český stát řadí po bok Polska a Velké Británie jako další stát EU, který odmítá přijmout práva z Listiny pro své občany. (Pro zajímavost – důvodem vyjednání výjimky byly v případě Velké Británie obavy, že by Listina ovlivnila zákony týkající se zaměstnanosti, a Polsko zase vyslovilo obavy mj. z povolování sňatků homosexuálů či provádění potratů.)

Historie výjimky z Lisabonské smlouvy pro ČR začala na předsednictvu Evropské rady v Bruselu v říjnu 2009, které přijalo rozhodnutí, že – s přihlédnutím ke stanovisku České republiky – v okamžiku uzavření příští přístupové smlouvy (tj. s Chorvatskem) bude v souladu s příslušnými ústavními předpisy jednotlivých členských států ke Smlouvě o Evropské unii a ke Smlouvě o fungování Evropské unie (tzv. Lisabonské smlouvě) připojen protokol, který to stanoví (a byl uveden v příloze I usnesení uvedeného zasedání Evropské rady). Protokol je potvrzením Evropské rady, že přijímá požadavek prezidenta republiky V. Klause, přednesený za český stát vládou premiéra M. Topolánka, který pod označením obav z prolomení tzv. Benešových dekretů žádal o výjimku z uplatňování Listiny základních práv Evropské unie (přijatou 7. prosince 2000 v Nice, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007) pro občany České republiky. Schválená výjimka ve formě protokolu zní:

PROTOKOL O UPLATŇOVÁNÍ V LISTINU ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE V ČESKÉ REPUBLICE

Hlavy států a předsedové vlád 27 členských států Evropské unie, berouce na vědomí přání České republiky, s ohledem na závěry Evropské rady, se dohodli na tomto protokolu:

Článek 1

Protokol č. 30 o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království se použije na Českou republiku.

Článek 2

Název, preambule a normativní část protokolu č. 30 se pozměňují tak, aby se vztahovaly na Českou republiku stejným způsobem, jakým se vztahují na Polsko a na Spojené království.

Článek 3

Tento protokol se připojuje ke Smlouvě o Evropské unii a ke Smlouvě o fungování Evropské unie.

V návaznosti na Protokol usnesení předsednictví Evropské rady dále konstatovalo: „[...] s ohledem na právní uplatňování Lisabonské smlouvy a na její vztah k právním systémům členských států Evropská rada potvrzuje, že:

a) Lisabonská smlouva stanoví, že „pravomoci, které nejsou Smlouvami Unii svěřeny, náleží členským státům“ (čl. 5 odst. 2 Smlouvy o EU);

b) Listina je „při dodržení zásady subsidiarity určena orgánům, institucím a jiným subjektům Unie, a dále členským státům, výhradně pokud uplatňují právo Unie“

(čl. 51 odst. 1 Listiny).

Uvedený text je v tomto smyslu potvrzený a schválený a čeká na ratifikaci. Samozřejmě, za prakticky nulového zájmu mainstreamových (včetně veřejnoprávních) médií, které raději věnují pozornost událostem, jež mohou ještě více oslabit mravní integritu člověka na jejich cestě stát se sebevědomým občanem. Jistá reakce přišla pouze od představitelů moci a od největší odborové centrály...

OZVĚNY Z ČESKÉ VRCHOLNÉ POLITIKY

Prezident republiky **V. Klaus** se k výsledkům Evropské rady vyjádřil 30. října 2009, přičemž mj. uvedl: „S uspokojením jsem přijal rozhodnutí bruselského summitu EU z 29. a 30. října 2009, že Česká republika získala významnou výjimku z Lisabonské smlouvy. Pro Českou republiku tak Listina základních práv EU nebude platit. [...] Řešení, které nejvyšší představitelé států EU přijali, zásadně posiluje ochranu České republiky před možným prolomením tzv. Benešových dekretů a snižuje riziko ohrožení právních jistot a vlastnických práv českých občanů.

Neplatnost Listiny pro Českou republiku nevede ke snížení úrovně sociálních jistot našich občanů. Platnost Listiny by úroveň svobod našich občanů naopak snižovala.“

V návaznosti na schválení protokolu **Česká strana sociálně demokratická** vydala stanovisko, v němž vyjádřila nespokojenost se způsobem uplatnění výhrady prezidenta Václava Klause. Ve svém stanovisku Politické grémium ČSSD mj. uvedlo:

„Namísto požadovaného prosazení pouhé výjimky, pokud jde o možnost retroaktivity Charty základních práv EU na oblast majetkových práv vzniklých před její ratifikací, s čímž byla ČSSD i většina české společnosti srozuměna, přistoupila na jen těžko přijatelnou konstrukci vyloučení celého souhrnu zejména rozsáhlých sociálních práv nové generace. Tím výrazně ochudila české občany o výhody vyplývající z této úpravy.“

Občanská demokratická strana ústy předsedy ODS M. Topolánka konstatovala, že:

„schválení výjimky pro Českou republiku z Listiny základních práv EU je pro nás pozitivní a znamená spíše zjednodušení podmínek. Nebudeme tak vázáni k naplňování rozsáhlých sociálních práv třetí generace. Jde například o zvýšení ochrany zaměstnanců v případě propouštění, vyšší nároky na sociální zabezpečení či podmínky kolektivního vyjednávání.“

Podle tehdejšího předsedy **Českomoravské konfederace odborových svazů** M. Štěcha je vypuštění Listiny základních práv a svobod pro ČR z Lisabonské smlouvy nepřijatelné. V této souvislosti mj. konstatoval: „[Listina základních práv EU] kromě jiného přiznává občanům právo na svobodu a bezpečnost, na vzdělání, na svobodnou volbu povolání, na vlastnictví apod. Listina základních práv EU dále zajišťuje svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, svobodu projevu, informací, shromažďování i podnikání. K základním právům patří i právo na ochranu zdraví a přístup k sociálnímu zabezpečení, právo volně se pohybovat a pobývat na území členských států, presumpce neviny i právo dovolat se k Evropskému soudnímu dvoru v případě, že dojde k porušování těchto a dalších práv vyjmenovaných v Chartě. Těžko se dá důvěryhodně vysvětlit členům Evropské odborové konfederace, s nimiž jsme se podíleli

na přípravě Lisabonské smlouvy, o co pan prezident vlastně usiluje.“

Podle slovenského premiéra **R. Fica** nemá to, co vyjedнала Česká republika, nic společného s dekrety prezidenta Beneše. Uvedl přitom: „Česká republika nevyjednala žádnou výjimku, která by se týkala vyšší ochrany Benešových dekretů, a dobrovolně se vyjmula z působnosti Charty lidských práv, která je součástí Lisabonské smlouvy. Charta základních práv se uplatňuje v členských státech výlučně tehdy, když vykonávají právo Evropské unie. Benešovy dekrekty nejsou právem Evropské unie, ale jsou součástí právního pořádku Slovenské republiky a České republiky. [...] Je to suverénní rozhodnutí českých politiků, že nechtějí garantovat českým občanům sociální práva, která jsou uvedena v chartě lidských práv, která je součástí Lisabonské smlouvy. [...] Projevil se vliv konzervativních politiků v České republice, kteří měli výhrady k sociálním právům a prostě se rozhodli, že nebudou garantovat občanům země práva, která jsou v chartě uvedena, a nedají jim soudní ochranu.“

V této souvislosti je dobré připomenout ještě **nález Ústavního soudu** z roku 2008 (Pl. ÚS 19/08, bod 198), který konstatoval: „V současné demokratické Evropě bylo dosaženo v obdobích po druhé světové válce a po pádu totalitních režimů počátkem devadesátých let minulého století mimořádné úrovně v ochraně lidských práv; Listina práv EU tento systém nijak neproblematizuje, ale naopak – v oblasti své působnosti – vhodně rozšiřuje, a jednotlivců, v jehož prospěch je celá struktura budována, z ní může jen profitovat.“

VLÁDNÍ VÝBOR PRO EU PROJEDNAL ANALÝZU DOPADU LISABONSKÉ SMLOUVY

Vládní Výbor pro EU dne 11. ledna 2010 projednal analýzu dopadů přijetí Lisabonské smlouvy na ČR. Analýza konstatovala, že počínaje 1. prosincem 2010, tj. vstupem Lisabonské smlouvy v platnost, Listina získala stejnou právní sílu jako základní smlouvy, tj. stala se právně závaznou pro všechny členské státy EU (včetně ČR). Ustanovení Listiny, která nemá povahu pouze obecných zásad, má zároveň přímý účinek. Listina však netvoří formálně součást Lisabonské smlouvy a není mezinárodní smlouvou. V této souvislosti Analýza zdůrazňuje, že Listinou se nerozšiřují

**PODPOŘTE
NÁS**

Účast v nejrůznějších kampaních, vydávání publikací, organizování debat, zkrátka veškerá naše činnost stojí na dobrovolnosti. Nevyhnete se ale nákladům na tisk, propagaci, cestovné atd. Pomozte nám získat prostředky, abychom mohli vydat více letáků proti rasismu, natisknout více transparentů na příští protivládní demonstraci nebo pozvat zajímavé řečníky na některou z dalších debat. Za všechny příspěvky moc děkujeme.

ČÍSLO ÚČTU: 2100245047/2010

pravomoci Unie upravené Smlouvami, nýbrž se zakotvují principy obsažené již v judikatuře Soudního dvora.

Pokud jde o dopady Listiny na ČR, Analýza konstatuje, že ustanovení Listiny jsou určena v první řadě orgánům, institucím a dalším subjektům EU; členskými státy jsou určena pouze potud, pokud uplatňují právo Unie. Listina nerozšiřuje oblast působnosti práva EU nad rámec pravomocí Unie, ani nevytváří žádnou novou pravomoc či úkol pro Unii, ani nemění pravomoc a úkoly stanovené ve Smlouvách. Současně – jelikož se Listina obsahově do značné míry překrývá s Evropskou úmluvou, jejímiž smluvními stranami je všech 27 členských

států EU, je stanoveno pravidlo, že pokud Listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Evropskou úmluvou, jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim přikládá Evropská úmluva. To však Unii nebrání poskytnout v konkrétních případech ochranu širší. Pokud jde o výklad Listiny ve vztahu k České republice, zejména s připojením ČR k Protokolu (č. 30) o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království, Analýza uvádí, že Protokol č. 30 pouze zpřesňuje interpretaci Listiny ve vztahu k vnitrostátním soudům a právním řádům členských států EU, a je tak zárukou proti jejímu uplatňování nad rámec kompetencí Unie.

A CO DÁL?

Společně s přistoupením Chorvatska k EU probíhají intenzivní jednání na úrovni vlády ČR, která se pokouší vyřešit otázku bezproblémové ratifikace chorvatského vstupu do EU tak, aby její součástí byla i česká výjimka z Lisabonské smlouvy, kterou si ČR vymohla z podnětu prezidenta V. Klause a která by měla být součástí onoho ratifikačního procesu. Aktuálně – při stávajícím rozložení politických sil v horní komoře Parlamentu ČR – hrozí totiž přístupové smlouvě zablokování. Situace je tak zatím politicky nejasná, nicméně vláda premiéra P. Nečase na výjimce trvá.

TOMU SE ŘÍKÁ VOLNÝ TRH

Rozhovor s americkým politologem Ronaldem Coxem o krizi, moci korporací a alternativách v éře neoliberálních dystopií

Od minulého roku probíhají v USA protesty, které našly ohlas i v mnoha dalších zemích. Co se podle Vás ve společnosti mění?

Lidé si obecně mnohem víc uvědomují propojení politické a ekonomické moci a z toho plynoucí nerovnosti. Je ale nutné připomenout, že se jedná o dlouhodobé trendy. V posledních třiceti letech v USA čelíme velmi tvrdým útokům na zaměstnance. Stagnují mzdy a v takové situaci se lidé stávají čím dál závislejšími na půjčkách. Rozmach půjček nastal nejprve v devadesátých letech. To byl velký, umělé vytvořený boom, který podpořily tehdejší politické elity. Tehdy se ještě víc deregulovalo a schvalovaly se zákony na podporu finančního kapitálu. Na začátku milénia pak prudce stoupla tržní hodnota nemovitostí. A hypoteční makléři se radovali, že jim porostou zisky.

Zpočátku tedy vládli optimismus.

Ano, jenže nízké platy optimistickým vyhlídkám nenapovídaly. Zaměstnancům se v důsledku neoliberálních politik a převaze korporátních zájmů platí co nejméně. Což ale nezajímá banky. Ty zajímá zisk. Banky proto vynaložily veškerý svůj um, aby učinily hypotéky dostupnými i pro lidi s nízkými příjmy. Tak došlo k nárůstu spekulací. Banky prodávaly ty nejrizikovější hypotéky a převáděly je na cenné papíry, se kterými se dál obchodovalo. Do hry navíc vstoupila vláda, která začala podporovat kompenzace za stagnující platy formou dalších půjček. Rozšířily se nové půjčky, nejčastěji na kreditních kartách. Ty opět poskytovaly investiční společnosti, kterým politici zajistili další

výhodný obchod. Tím se ale jen prohloubilo zadlužování lidí. Když se pak začaly hroutit trhy a krize propukla naplno, ukázala se moc korporací v celé své kráse.

KREATIVITA PŘEDEVŠÍM

Podívejme se trochu blíže na fenomén dluhů. I strany současné české vládní koalice strašily před volbami zadlužením. Mnoho voličů slyšelo na to, že dluhy rostou kvůli „přebujelým“ sociálním výdajům. Dluh se také často chápe jako něco posvátného, čemu se má přinést oběť. Co byste těmto lidem řekl?

Že to jsou právě neoliberální kroky, které dostávají lidi do pastí. Vezměte si Ameriku. Vlivem trendů, které dobře známe – stagnujících platů, rostoucích cen, privatizovaných služeb a nízkých daní pro korporace – roste zadlužení domácností. Známe to

nost Fannie Mae. Tu založila vláda v třicátých letech minulého století v důsledku Velké hospodářské krize. Poskytovala federální půjčky na koupi dostupného bydlení. Jenže na přelomu šedesátých a sedmdesátých let přešla zčásti do soukromých rukou. Výsledný hybrid začal nabízet riskantní půjčky, obchodovat s finančními produkty a to vše s požehnáním státu.

V Čechách i Americe se v masmédiích často argumentovalo: Podívejte, lidé byli nepozorní nebo dokonce příliš chamtiví. Vina je na jejich straně, protože si brali půjčky, na které neměli.

Jenže se neříká, za jakých okolností si ty půjčky brali: s platy, které nestačí na rostoucí životní náklady a úhradu drahých privatizovaných služeb. Realitní makléři jsou navíc velmi agresivní, říkají, že nemusíte platit skoro žádnou zálohu, nezáleží na vaší sociální situaci. Ale už jasně neříkají, že se podmínky v průběhu času mění, že se s hypotékami dál obchoduje a že se zvyšují podhodnocené zaváděcí sazby. Takže se vám za pochodu zvýší úroky a s nízkou mzdou už nemůžete dražší hypotéku dál splácet.

Dokonce i z oficiálních studií americké vlády vyplývá, že v sedmdesáti procentech případů byla vina na straně věřitelů. Právě oni vytvořili iluzorní podmínky pro šíření levných hypoték. Korporace tu záměrně ničily nízkopříjmové dlužníky.

Jaké strategie používá velký byznys k získání takové moci a vlivu?

Od sedmdesátých let začaly korporace klesat zisky. To přimělo jejich vedení k mnohem agresivnějšímu chování a prosa-

„Proslulý bojovník za „rozpočtovou odpovědnost“ a ekonomické deregulace, Ronald Reagan, končil svůj úřad s největším dluhem v historii.“

už z osmdesátých let. Proslulý bojovník za „rozpočtovou odpovědnost“ a ekonomické deregulace, Ronald Reagan, končil svůj úřad s největším dluhem v historii. Americké vlády si pak na tyto dluhy půjčovaly od zemí, jako je Japonsko, Německo a dnes Čína. Tyto peníze sloužily hlavně k financování levných půjček pro lidi, jejichž kupní síla vinou nízkých příjmů klesala.

Víte, poskytování zvýhodněných půjček a hypoték dřív do jisté míry fungovalo. Zajišťovaly to totiž státní instituce. Třeba společ-

zování zájmů. Vzniklo mnoho think-tanků, lobbistických sítí a nadací, které kolem sebe soustředily lidi s velkou ekonomickou mocí. Byznysmeni začali hájit své kolektivní zájmy. Díky svým penězům, společenskému postavení a aktivismu získávali čím dál větší vliv v politice. A opravdu prosadili kdeco. Třeba slavný daňový zákon z roku 1985. Ten umožňuje korporacím výhodně rozprodávat ty jejich části, které neprofitují. Vedení firmy si nejprve vytvoří z již existujících divizí dceřiné společnosti. Pak přijde na burzu a vydá nové akcie, jejichž prodejem kompenzuje dosavadní ztráty. Jsou to velmi kreativní operace, stačí šikovně měnit strukturu firmy. A vše funguje podle zákona.

Restrukturalizace zřejmě slouží i jako dobrý nástroj proti zaměstnancům...

Ano, management korporace prostě řekne zaměstnancům: Jestli nechcete přistoupit na naše podmínky a nestáhnete své požadavky (třeba na snížení přesčasů), zrušíme vám celou továrnu. A vy nebudete mít vůbec nic. Bud' klasicky vyhrožují, že přesunou výrobu jinam, kde je levnější pracovní síla – do Latinské Ameriky, Asie a tak dále –, anebo to řeší restrukturalizací a prodejem filiálek, jak jsem to právě popsal. Korporace přitom neriskují, na to jsou příliš velké a mocné. Jsou to zaměstnanci, kteří jsou ohroženi.

Od osmdesátých let roste v USA nezaměstnanost. Lidé ztrácejí páky, které měli dřív. Firmy se přesouvají jinam, mění svou strukturu a jejich vedení lobbuje za zákony, které stále víc omezují pravomoci odborů. Všechny tyto trendy se spojují a výsledkem je prohlubující se propast mezi úzkou elitou a masou ostatních.

DEMOKRACIE A TRH

Čím si vysvětlujete pasivitu velké části většinové společnosti?

Kultura kapitalistické ideologie je v lidech hluboce zakořeněná. A mnoho z nich, třebaže se ocitli na společenském

” *Nezaměňujte volbu na trhu a volbu v demokratickém systému. Trh přece dává víc moci, hlasu a příležitosti těm, kdo mají víc peněz.*

okraji, si současné trendy nepřipouští. Nepodceňujeme apelativní sílu ideologie. Jejím rétorika je plná slov o svobodné volbě a lidé na to slyší. Já ale vždycky říkám svým studentům: Nezaměňujte volbu na trhu a volbu v demokratickém systému. Trh přece dává víc moci, hlasu a příležitosti těm, kdo mají víc peněz. Takže není z definice demokratický. Když se dělají průzkumy veřejného mínění, asi 80 % Američanů souhlasí s tím, že korporace mají obrovskou moc. A stejný počet si myslí, že to není správné. Jenže zároveň nedůvěřují vládě, a pak často říkají: Prostě

nám snižte daně, budeme platit méně nebo vůbec nic a utratíme své peníze, jak chceme. To má být podle nich řešení. Prostě nevěří, že vláda může vyvážit moc korporací. Ale jejich deziluze z politiky je pochopitelná.

” *Potřebujeme radikálnější změny a nový styl myšlení na levici. Je nutné hovořit o tom, koho tento systém poškozuje a kdo z něj profituje. Mluvit o třídách a snažit se z toho odvodit, co znamená opravdová demokracie.*

Uvedu klasický příklad. Obchodní řetězec Wal-Mart. Je to jedna z největších korporací na světě a zaměstnancům platí ty nejnižší mzdy. Ti si nemohou dovolit pojištění a jsou nuceni žádat o něj stát. Například v Kalifornii bylo jeden čas obrovské množství zaměstnanců Wal-Martu bez pojištění. Takže daňoví poplatníci vlastně tímto způsobem dotují

▲ Ronald W. Cox působí na katedře politických věd Mezinárodní floridské univerzity v Miami. Přes dvacet let se zabývá politickou ekonomikou a zahraniční politikou USA. Vydal knihy *Power and Profits: U.S. Policy in Central America* (1994) a *U.S. Politics and the Global Economy: Corporate Power, Conservative Shift* (1999). V současnosti pracuje na své další publikaci *Continuities of Empire: Business Interests and US Foreign Policy After the Cold War*.

Wal-Mart. Jakákoli dotace poskytnutá státem je totiž filtrovaná přes nějakou korporaci. Je to systém, ve kterém korporace redefinují zájmy státu. A tomu se říká volný trh (smích).

Co by měla navrhnout politická alternativa, která přinese změnu?

Výchozí řešení spočívá v zavedení řádné daňové progresy, regulaci finančních operací a tvrdých pravidlech pro korporace. Jenže to nestačí. Potřebujeme radikálnější změny a nový styl myšlení na levici. Je nutné hovořit o tom, koho tento systém poškozuje a kdo z něj profituje. Mluvit o třídách a snažit se z toho odvodit, co znamená opravdová demokracie.

Co znamená podle Vás?

Mít větší kontrolu nad vlastním životem, nad děním v politice i ekonomice. Například nastavit vzdělávací reformu tak, aby na řízení škol neměli vliv zástupci byznysu a politici, ale sami učitelé a studenti. Dejme větší moc učitelům, ať sami kontroloují a reformují své instituce.

Současné elity pochopitelně upřednostňují centrální vedení a privatizace. Veřejný sektor se nechává vyhladovět, má se stát neefektivním, aby ho pak bylo možné rozprodat za co nejnižší cenu. Proti tomu potřebujeme protiváhu. Jejimi klíčovými součástmi jsou odbory a sociální hnutí. Odbory ale musí být silné, nemohou jít na ruku neoliberalním politikům a jejich členové se nesmí nechat korumpovat. Tam, kde jsou silné odbory, je situace lepší. Existují nižší sociální rozdíly, lepší pracovní podmínky a tak podobně. Jenže je tu ještě mnoho chudých a nezaměstnaných, kteří ani nemají přístup do odborů. I jejich zájmy je nutné hájit. Je třeba je do těchto procesů zapojit, aby byli politicky aktivní. Mezi těmito hnutími a odbory musí existovat synergie. Společně představují hrozbu proti neoliberalismu a platformu pro novou politickou agendu.

ŘEČI O VELKÉ VLÁDĚ

Jak se u Vás na Floridě bráníte neoliberalním reformám konkrétně?

Reformy tu probíhají už roky. Jsou velmi drsné, jejich součástí jsou samozřejmě škrty i omezování práv. Jen pro představu, počet lidí žijících v chudobě je tu jeden z nejvyšších v USA. Chudé čtvrti v Miami jsou také jedny z nejhorších. A my, zaměstnanci, dokonce ani nemáme právo na stávkou. Naší formou protestu je proto snaha o kolektivní snižování produktivity práce. Prostě se snažíme společně zpomalit. A často demonstrujeme. I když nejde o stávky, alespoň přitáhneme pozornost a rozšíříme náš vzkaz mezi další lidi.

” *Důležité je vymýšlet realistické protínávrhy neoliberalních politik a dostávat je na veřejnost.*

Také se k nám v poslední době přidávají sportovci. Hlavně hráči amerického fotbalu. Jejich kariéra totiž trvá jen omezenou dobu a jejich kluby se k nim začínají chovat podobně jako korporace. Snižují jim platy a zbavují je mnoha výhod. I oni se začínají vidět v jiném světle. A jelikož jsou poměrně privilegovaní, mohou vystupovat v médiích a nastolovat tam sociální témata. Situace je vážná. Ale je to všechno proces, tak dnes musíme uvažovat. Důležité je vymýšlet realistické protínávrhy neoliberalních politik a dostávat je na veřejnost.

Jakou roli podle Vás dnes hraje ame-

rický antikomunismus? Z médií se zdá, že jeho vliv je silný. Také se oslavuje Ronald Reagan, což bylo patrné zvláště vloni, v době stého výročí jeho narozenin.

To, co popisujete, dobře známe. Když se hovoří třeba o zavádění všeobecné zdravotní péče, hned se objeví rétorika o „socialismu“. Funguje tu ta stará známá hrozba

velké vlády, nové „komunistické diktatury“, která omezí vaši svobodu. Ano, vláda dnes omezuje vaši svobodu. Jenže právě pod takovkou neoliberálů. Podpora decentralizace, lokálních autorit a komunit je samozřejmě součástí naší historické tradice. A je to dobrá tradice. Ale tady jde o něco úplně jiného. Jak kdysi přiznal jeden z bývalých Reagano-

vých poradců: Musíme hovořit o velké vládě a přebujelém státě, abychom tím zakryli moc velkých korporací. Hádám, že u vás je to podobné. Už kvůli tomu mne fascinuje globalizace. Trendy jsou často stejné.

Rozhovor vedli, vybrali a z angličtiny přeložili Jaroslav Fiala a Markéta Vinkelhoferová.

STAV SOCIÁLNÍHO SYSTÉMU PO REFORMĚ

VILÉM GUTFREUND

Před nástupem současné vlády měla Česká republika funkční sociální systém. Již v roce 2011 došlo k jeho redukci, ale rozhodující změny probíhají letos na základě zákonů schválených koncem loňského roku. V současnosti je již možné zaznamenat první praktické důsledky vládních reforem. První dva články tématu se zabývají dvěma souvisejícími oblastmi sociálního systému: politikou zaměstnanosti a sociální pomocí pro chudé (pomocí v hmotné nouzi).

Vláda vede útok na sociální systém v několika směrech:

1. Způsobila rozklad úřadů práce a snaží se privatizovat zprostředkování zaměstnání.
2. Omezuje výši dávek – fakticky zaniká podpora v nezaměstnanosti, redukuje se systém pomoci v hmotné nouzi.
3. Organizuje šikanózní opatření proti nezaměstnaným, například program DONEZ.
4. Buduje systém nucených prací – veřejnou službu.
5. Provádí a podněcuje represe proti lidem, kteří již propadli děravou sociální sítí na dno společnosti.

1. ROZKLAD VEŘEJNÝCH SLUŽEB ZAMĚSTNANOSTI

Úřady práce v minulosti poskytovaly zprostředkování zaměstnání na úrovni srovnatelné s jinými evropskými zeměmi. Po personálních redukcích, technických změnách a reorganizacích nejsou schopny plnit své funkce. Od začátku roku nastal rozvrat v souvislosti s přechodem k nové organizaci vyplácení dávek. Ministr Drábek zkoncentroval rozhodování o dávkách na úřady práce, ale nezvládl kumulaci organizačních a technických změn a nedokázal zajistit vyplácení dávek v zákonných termínech. Pro podezření na nekorektní postupy a protežování spřízněných firem při změně dodavatele informačního systému probíhají šetření, bylo podáno několik trestních oznámení a podnětů kontrolním úřadům. Problémy s výplatou dávek přetrvávají, ale ministr Drábek se k potížím staví indolentně, popírá odpovědnost, dokonce i samu existenci problémů. Spoléhá se na politickou ochranu a vše nasvědčuje tomu, že prozatím oprávněně. Snahy opozičních stran o projednání vzniklé situace smetla koaliční většina ze stolu.

Zprostředkování zaměstnání úřady práce je minimální, aktivní politika zaměstnanosti prakticky skončila, počet zprostředkovaných

zaměstnání klesl v únoru 2012 na 1683 ve srovnání s 4423 v únoru 2010 (srovnatelném měsíci posledního roku před vznikem současné vlády), počet rekvalifikovaných uchazečů klesl z 8460 na 2059.¹ Zaměstnavatelé už nemusí hlásit volná místa, proto úřady práce ztrácejí přehled o situaci a nemohou nezaměstnaným poskytovat kvalitní informace.

Rozvrácením úřadů práce si vláda vytvořila prostor pro privatizaci služeb zaměstnanosti. Loňská novela zákona o zaměstnanosti zavedla zprostředkování zaměstnání soukromými agenturami práce formou takzvaného sdíleného zprostředkování zaměstnání. Za každého uchazeče dostane agentura podle zákona 5000 Kč, další prostředky inkasuje v případě umístění uchazeče a setrvání uchazeče ve zprostředkovaném zaměstnání. Zatím nelze odhadnout následky těchto kroků, protože ministerstvo teprve vypisuje výběrová řízení. Podle rozboru pracovníků služeb zaměstnanosti² však jde o nehospodárné vynakládání veřejných prostředků.

Úřady práce se tedy změnily v místa administrace dávek a kontroly jejich příjemců. Ale ani tyto funkce neplní uspokojivě – sociální dávky jsou hlavním terčem vládních škrtů a úřední činnost se soustřeďuje především na útlak sociálně potřebných občanů.

2. REDUKCE SOCIÁLNÍCH DÁVEK

Omezení sociálních výdajů vláda prezentuje jako důležitý cíl sociální politiky. Některé části sociálního systému byly podfinancovány již před vypuknutím ekonomické krize a právě v těchto oblastech vláda prosadila relativně nejzávažnější škrt. Jedná se o výdaje na nezaměstnané a chudé.

Jaromír Drábek zavedl řadu nových důvodů pro odeření nebo snížení podpory

v nezaměstnanosti – přiznání odstupného, odchod ze zaměstnání dohodou nebo převýšení. Nově je od ledna přiznávána podpora v nezaměstnanosti jen uchazečům, kteří odpracovali 12 měsíců za dva poslední roky místo dosavadních tří let, čímž se okruh příjemců opět zúžil. Následkem těchto opatření je podpora v nezaměstnanosti pro občany téměř nedostupná. Zatímco v únoru 2010 mělo nárok na podporu ještě 36 % uchazečů, v únoru 2012 je to jen 22 %. Někteří uchazeči o zaměstnání tak přecházejí do systému pomoci v hmotné nouzi, ale většina z nich nemá nárok na žádnou pomoc od státu. V evropském srovnání je česká podpora v nezaměstnanosti extrémně nízká a krátká. V loňském roce došlo vlivem vládních úspor k poklesu příjmů v domácnostech nezaměstnaných o téměř 10 % na člena domácnosti, měsíčně o 600 Kč, a nezaměstnaní představují nejhůře postiženou sociální skupinu.³ Celkové výdaje na podpory v nezaměstnanosti poklesly loni o 3,1 miliardy Kč, tj. téměř o čtvrtinu.⁴

Podobně děravý je systém pomoci v hmotné nouzi. Po kritice Českého helsinského výboru vláda konečně po pěti letech valorizovala částky životního a existenčního minima, ale zlepšení bude brzy absorbováno zvýšením cen. Většina chudých na pomoc v hmotné nouzi nedosáhne, protože je podle zákona odkázána na příbuzné včetně vnuků nebo prarodičů. I v pomoci v hmotné nouzi dochází k restrikcím – Drábek uzákonil časové omezení vyplácení dávek na bydlení. Po sedmi letech má být pomoc na tři roky zastavena bez ohledu na bytovou a příjmovou situaci občana. Pokud nedojde ke

¹ <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>

² <http://www.blisty.cz/art/59840.html>

³ http://www.financninoviny.cz/zpravy/prumerne-prijmy-domacnosti-loni-klesly-poprve-od-roku-2004/767420?utm_source=rss&utm_medium=feed

⁴ <http://www.novinky.cz/ekonomika/262509-stat-loni-na-davkach-vyplatil-452-miliard-korun.html>

korekci tohoto ustanovení, lidé ztratí nárok na úhradu nákladů na bydlení a budou závislí na pomoci ubytovacích zařízení pro bezdomovce. Ani s tím se vláda nespokojila – do aktuálně projednávaného vládního balíku dalších škrtů plánovaných na příští roky se dostal návrh na odstranění doplatku na bydlení bez náhrady a ministr Drábek slibuje snížení výdajů na nezaměstnané o další tři miliardy.

Vláda se často vychloubá nízkým podílem chudých na obyvatelstvu v ČR v porovnání s jinými zeměmi, ale to je zásluha sociálního systému vzniklého v 90. letech, který pracovně vlády ničí, což se již projevuje také v nepříznivém trendu vývoje chudoby.⁵

Kromě omezování výše dávek a zužování okruhu příjemců je další cestou ke snížení sociálních výdajů odrazování příjemců pomocí represivních opatření.

3. ŠIKANOVÁNÍ NEZAMĚSTNANÝCH

Mezi evergreeny českého sociálního myšlení patří představa o rozsáhlém zneužívání sociálních dávek, jejich nadměrné štedrosti, benevolenci při jejich vyplácení a nedostatečné motivaci příjemců k práci. Tyto postoje prosáklý i do politických kruhů a boj proti (nejasné nebo účelově vymezenému) zneužívání dávek patří již mnoho let k opakujícím se tématům při změnách sociálních zákonů. Kupodivu se intenzita těchto poukazů trvale zvyšuje, přestože se pravidla neustále zpřísnují. Za Jaromíra Drábka nabyl důraz na boj proti zneužívání až hysterické povahy a stal se záminkou k zavádění správních postupů, které nepatří do repertoáru demokratického právního státu.

Již v říjnu loňského roku ministerstvo spustilo projekt DONEZ (DOcháзка NEzaměstnaných) jako nástroj údajného boje proti nelegální práci. Vytipování uchazečů se musejí po dobu tří měsíců několikrát týdně hlásit na stanovené pobožce České pošty. Při výběru uchazečů však nedochází k individuálnímu posouzení možné nelegální práce, nýbrž jsou používána paušální kritéria – věk, trvání nezaměstnanosti nebo počet evidencí v minulosti. Od zahájení programu bylo postiženo celkem 47 000 osob, jen v únoru 2012 se týkal 26 070 lidí, skoro 4 000 osob bylo za nedodržení požadavků vyřazeno z evidence, často kvůli zpoždění v dopravě nebo banálními chybám v docházce. Ministr Drábek se snaží obhajovat tento projekt údajnými úsporami, ale jeho argumentace je scestná. Například si připisuje zásluhy na tom, že 500 účastníků si našlo zaměstnání, a vyvozuje z toho úspory na podporách, ale v běžném měsíci si samostatně najde zaměstnání přibližně desetina nezaměstnaných, zatímco podíl mezi účastníky DONEZ

je nesrovnatelně nižší. Pokud bychom tedy měli připisovat tomuto projektu nějaký vliv, pak jeho vinou nenašlo uplatnění již několik tisíc lidí.

Jako další nástroj ministerstvo chystá sociální platební karty s omezenou použitelností, které mají povinně používat příjemci podezřelí ze zneužívání dávek. Soutěž o jejich provozování vyhrála Česká spořitelna, provoz by měl začít nejbližší době. Pro příjemce to bude znamenat omezení možností nákupu, v některých obcích nejsou prodejny, kde by bylo možné tyto karty použít.

Nevýznamnějším novým nástrojem útisku nezaměstnaných je systém nucených prací.

4. NUCENÉ PRÁCE – VEŘEJNÁ SLUŽBA

Od ledna je každý nezaměstnaný evidovaný na úřadu práce déle než dva měsíce povinen na výzvu úřadu práce nastoupit na takzvanou veřejnou službu⁶ v délce až 20

▲ *Necháme se vládou zotročit? Happening Jarní úklid – Veřejná služba, který nedávno uspořádala protivládní iniciativa ProAlt, viz článek Lukáše Němce (zdroj: Solidarita).*

hodin týdně bez ohledu na to, zda od státu pobírá nějakou pomoc. Jedná se o zaměstnání na poloviční úvazek, ovšem bez mzdy a pracovních práv. V případě odmítnutí je občan vyřazen z evidence, tím ztrácí nárok na podporu v nezaměstnanosti i pomoc v hmotné nouzi, a naopak musí odvádět zdravotní pojištění, i když nemá příjem. V praxi se jedná většinou o zametání ulic, zbytek jsou úklidové práce nebo pomocné činnosti v různých veřejných zařízeních. Vláda veřejnou službu propaguje jako cestu k udržení pracovních návyků nezaměstnaných, případně mluví o povinnosti odpracovat poskytnutou pomoc. Tyto možnosti však poskytuje i běžný pracovní poměr, institut veřejné služby vláda zřídila speciálně k vykořisťování bezprávných „nezaměstnaných“ pracovníků.

Veřejnou službu má podle prohlášení Drábka letos vykonávat průběžně až 50 000 osob, prozatím počet účastníků dosahuje několika tisíc. V některých regionech je rozsah veřejné služby zanedbatelný, například

v Praze u února postihla od ledna jen dvě osoby, naopak jinde jde již o významné počty, v Ústeckém kraji postihla 1757 lidí. Rozvoj systému nucených prací závisí také na poptávce po nucené práci ze strany organizací. Celkově už podepsalo smlouvy o využívání nucené práce přes 700 subjektů, mezi nimiž převažují města a obce, které používají pracovníky na úklid a práci v obecních zařízeních jako školy, knihovny, technické služby, sportovní a sociální zařízení. Dalšími uživateli nucené práce jsou církevní a neziskové organizace působící v sociální oblasti, především katolické oblastní charity, evangelické diakonie, ale smlouvy uzavřela například také střediska Naděje. Zcela ojediněle se účastní také organizace ve vlastnictví krajů, například Studijní a vědecká knihovna Hradec Králové. Zatím nebyla zjištěna účast komerčního sektoru, ale zákon to nevylučuje.

O institutu veřejné služby, jakož i o systému DONEZ v tomto čísle blíže pojednává článek Lukáše Němce „Drábkovy reformy – cesta k nevolnictví“.

5. REPRESE PROTI OSOBÁM VYŘAZENÝM ZE SPOLEČNOSTI

V důsledku zanedbání některých oblastí sociální politiky a nežádu o boj proti diskriminaci již vznikly rozsáhlé skupiny osob žijících v chudobě na okraji společnosti a vinou vládních kroků se rychle rozrůstají. Vedle části romské menšiny jde také o bezdomovce a chudé dlouhodobě nezaměstnané lidi z majority. V situaci nejistoty způsobené ekonomickou krizí slouží tyto skupiny jako hromosvod pro rostoucí nespokojenost a frustraci veřejnosti, na což část politiků reaguje návrhy represivních zákonů, jak se ukázalo po nepokojích na Šluknovsku. Jaromír Drábek po těchto událostech přispěchal s propagací sociální reformy jako cesty k uspokojení protestujících a štvavě se vyjadřoval proti sociálně vyloučeným lidem.⁷ Vláda a pravcové politikové se snaží uzákonit trestnost opakovaných přestupků, přiznat obcím právo vykázat ze svého území občany za banální přestupky nebo zavést exekuce dávek pomoci v hmotné nouzi. Vznikají také obecní vyhlášky, jejichž cílem je utiskovat neoblíbené skupiny obyvatel. Tato opatření zdánlivě nespádají do sociální oblasti, ale ve skutečnosti představují reakci na sociální problémy a mohou mít na budoucnost sociální politiky neblahý vliv. Touto cestou vnikají do řešení sociálních otázek represivní postupy a místo pomoci nastupuje prohlubování problémů postižených skupin. Cílené zhoršování životních podmínek okrajových skupin je vydáváno za hájení veřejného zájmu.

5 http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zivotni_podminky_ceskych_domacnosti

6 Institut veřejné služby existuje od roku 2009, ale přes určitou organizační návaznost je nová koncepce naprosto odlišná, proto ji nelze srovnávat s úpravou platnou v předchozím období.

7 <http://www.mediafax.cz/domaci/3286117-Ministr-Drabek-Navysime-pocet-verejnych-praci-na-Sluknovsku>

Levicový diskurs zaměřený na přerozdělování a sociální práci, už tak pramálo přesvědčivý v době krize, nedokáže reagovat na vývoj tohoto druhu. V tomto smyslu lze chápat vládní reformy generující rozsáhlé skupiny lidí vyřazených ze společnosti jako plánovitý postup proti levici, na nějž levice zatím nenašla účinnou odpověď. Sociální reforma je tedy iracionální ekonomicky i sociálně, ale z hlediska politického smyslu má.

6. NÁSLEDKY REFORM

Během dvou let vláda zdevastovala právní, finanční i organizační zajištění soci-

álního systému, proto jeho současný stav neodpovídá ústavním normám, mezinárodním závazkům a především rozsahu sociálních problémů a potřebám společnosti. Sociální síť je podfinancovaná, rozsáhlé skupiny osob nechává záměrně bez pomoci, slouží k útlu sociálně potřebných a dokonce hrozí její přeměna v systém pracovního vykořisťování. Tím se Česká republika nebezpečně odchyluje od standardů evropského typu společnosti. Česká pravice sice zatím nevytvořila autoritářskou ideologii a postrádá osobnosti schopné oslovit s antidemokratickým programem širší

okruh veřejnosti, proto nám bezprostředně nehrozí sklouznutí na maďarskou cestu, ale zaslepená nenávist k sociálnímu státu vede pravicové politiky k útokům na ústavní pořádek a prosazování autoritářských postupů při výkonu veřejné správy.

Reformy tohoto druhu ve vyspělé Evropě dosud vždy ztroskotaly, ale zanechaly za sebou následky, které další vlády korigovaly jen částečně. Proto je třeba zlikvidovat vládu co nejrychleji a nečekat na její samovolný rozklad.

Redakčně kráceno.

DRÁBKOVY REFORMY – CESTA K NEVOLNICTVÍ

LUKÁŠ NĚMEC

Současná vláda podniká další kroky proti nezaměstnaným pod záminkou, že významné procento z nich zneužívá sociální dávky, ačkoli poslední průzkum prokázal, že se jedná o promile. Ve skutečnosti jde o budování velmi důmyslného systému strachu pro ty, kteří o svou práci ještě nepřišli, a o ponižování těch, kteří se o práci ucházejí. Nový institut veřejné služby, tedy nucené práce s „lidskou tváří“, je potom v rozporu s Listinou.

Na začátku dubna tohoto roku zveřejnil Evropský statistický úřad aktuální údaje o nezaměstnanosti v Evropské unii. V lednu roku 2012 vyšplhala nezaměstnanost v eurozóně na své historické maximum 10,7 %. V celé Evropské unii se nezaměstnanost pohybovala na 10,2 %, což znamená 24,5 milionů lidí bez práce. Co tato čísla znamenají?

Kupříkladu to, že v České republice je bez práce přibližně 542 000 lidí, přičemž počet nabízených volných pracovních míst je okolo 36 000 a na jedno volné pracovní místo tak připadá 15 uchazečů, kteří jsou registrováni na Úřadech práce ČR. Je tedy jasné, že ne každý, kdo by chtěl pracovat, práci najde.

Většina nezaměstnaných jsou lidé, kteří pracovat chtějí, práci si aktivně hledají, ale nemohou ji sehnat v důsledku mnoha příčin, které sami neovlivní, jako je například věk, pohlaví, zdravotní stav či etnicita. Svou roli hraje i nedostatečná podpora ze strany státu v aktivní politice zaměstnanosti, například systém rekvalifikací, tvorba nových pracovních míst, odborné poradenství či jiná opatření na trhu práce. Současná vládní koalice ale má jasné vysvětlení nezaměstnanosti. Ti, kdo jsou nezaměstnaní, pracovat nechťejí nebo si „oficiální“ práci nehledají, pracují načerno a zároveň jsou vedeni jako uchazeči o zaměstnání, což jim umožňuje setrvávat v systému sociálních dávek. Sociální reforma z pera ministra Drábka si vytyčila za jeden z cílů s tímto negativním „přístupem“ nezaměstnaných k práci bojovat, a to konkrétně dvěma cestami.

DOCHÁZKA NEZAMĚSTNANÝCH

První z nich je systém DONEZ neboli DOcházka NEzaměstnaných, který je zaměřen na práci načerno. Systém DONEZ spočívá v tom, že náhodně vybraní nezaměstnaní, u kterých je podle neveřejných interních postupů Ministerstva práce a sociálních věcí podezření, že zneužívají sociální systém, jsou vyzváni, aby se v určitý čas, který náhodně vybere počítačový systém, dostavili na Czech Point České pošty. Při této návštěvě je jim sdělen další náhodný termín, kdy se mají dostavit příště. Nezaměstnaní v systému DONEZ tuto návštěvu Czech Pointu

„Zavedení institutu veřejné služby musí být chápáno jako zavedení nucených prací, které jsou v rozporu s ústavním pořádkem ČR i s mezinárodními smlouvami, které se na ČR vztahují.“

absolují jednou až dvakrát týdně, a právě to jim má bránit v jejich potenciálním vykonávání nelegální výdělečné činnosti. Pokud se nezaměstnaný nedostaví vůbec či se zpožděním na povinnou návštěvu Czech Pointu a posléze nedoloží řádnou omluvenku, hrozí mu sankční vyřazení z evidence Úřadu práce ČR nejméně na 6 měsíců.

Odvážím se říci, že tento nový systém nemá žádné klady. Podle Jaromíra Drábka ovšem pozitivem je, že tento systém od svého zavedení na podzim roku 2011 „přinesl daňovým poplatníkům čistou úsporu ve výši 140 milionů korun“. Tato úspora vznikla odebráním sociálních dávek těm, kteří nelegálně pracovali, případně se nedostavili v určeném

termínu na Czech Point. Co ale ministr Drábek tolik neakcentuje, je smlouva s Českou poštou, která systém DONEZ administruje. Podle Akčního spolku nezaměstnaných „smlouva s Českou poštou byla podepsána začátkem září 2011 na dobu dvou let. Za toto období by mělo projektem projít zhruba 170 000 nezaměstnaných a pošta na nich vydělá podle smlouvy 233 720 100,- Kč.“ Úspora je tedy převážně věcí úhlu pohledu. Odebrání sociálních dávek ve správním řízení těm, kteří jsou sankčně vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání, je ale krátkozraký úspěch. V mnoha případech se totiž vůbec nepřihlíží k tomu, že práce načerno je mnohdy jediná možnost, jak si jedinci a nízkopříjmové rodiny žijící pod hranicí chudoby mohou zajistit alespoň minimální prostředky k přežití. Anna Šabatová a mnozí jiní zastávají názor, že z morálního hlediska by práce načerno měla být akceptovatelná, a v důsledku toho by měla být dekriminlizována. Studie také ukázaly, že odebrání sociálních dávek je následně doprovázeno růstem drobné kriminality. Ideologie škrťů a šetření za každou cenu tak mnohdy společnosti přináší v dlouhodobém horizontu spíše vyšší náklady, například na potírání negativních jevů spojených s chudobou.

Negativa systému DONEZ jsou mnohá a začínají u toho, že ony náhodné termíny znesnadňují nezaměstnaným, ať prakticky či časově, hledání nové práce nebo zabraňují jakémukoli plánování pracovních pohovorů a jiných osobních aktivit dopředu. Existuje sice možnost, že při souběhu pracovního pohovoru a nutnosti navštívit Czech Point má

nezaměstnaný možnost požádat o odklad povinného hlášení na poště, ale tento odklad musí být poté doložen potvrzením o absolvování pracovního pohovoru, který podepisuje potenciální zaměstnavatel. To se ale v mnoha případech stává diskriminujícím, neboť pokud hypoteticky připustíme, že systém DONEZ je určen především těm, kteří jsou předběžně podezřelí ze zneužívání sociálního systému, domysleme si, zda onen zaměstnavatel dá přednost někomu, kdo je takto stigmatizován.

Nezaměstnaní jsou systémem DONEZ bezdůvodně kriminalizováni a veřejně označováni za parazity společnosti, která na ně musí platit ze svých daní. Co naplat, že podle sociologa Ondřeje Lánského je zneužíváno přibližně pouhých 0,35 % všech sociálních dávek – rétorika zneužívání přichází vhod vládnoucí koalici jako prostředek vyvolávání nenávisti vůči nezaměstnaným. To má za cíl jediné: varovat ty, kteří práci ještě mají, aby si stůj co stůj drželi svá pracovní místa, a to i za cenu porušování pracovněprávních závazků ze strany zaměstnavatele nebo přistoupení na méně kvalifikované pozice.

Systém DONEZ ve svém celkovém návrhu ani nejde k jádru problému, pro který byl navržen. Pokud nezaměstnaní mají chodit na poštu, aby se ztížila jejich možnost nelegální práce, nic nezabraňuje tomu, aby se nezaměstnaný pracující načerno domluvil se svým zaměstnavatelem, aby ho na povinnou docházku na poštu uvolnil. Tento příklad ukazuje, že DONEZ je zcela slepý k těm, kteří nelegálně zaměstnávají. Iniciativa ProAlt zdokumentovala mnohé příklady, kdy vůbec podmínkou přijetí do zaměstnání je souhlas s budoucí prací načerno.

Linda Sokačová ve svém článku pro Deník Referendum s názvem Kde si nejlépe poradí s nezaměstnaností? Na poště upozorňuje na další a zároveň nejproblematictější část systému: „[...] DONEZ je financován z Evropského sociálního fondu (ESF). Webové stránky ESF v České republice uvádějí, že „hlavním posláním ESF je rozvíjení zaměstnanosti, snižování nezaměstnanosti, podpora sociálního začleňování osob a rovných příležitostí se zaměřením na rozvoj trhu práce a lidských zdrojů.“ Systém DONEZ je tedy financován z prostředků na aktivní politiku zaměstnanosti, což vyvolává zajímavé otázky. Může být bráno za aktivní politiku zaměstnanosti to, že pracovník na poště vytiskne nezaměstnanému papír s nabídkou aktuálních volných pracovních míst, které si dotýčný nezaměstnaný může najít a vytisknout sám? Pokud aktivní politika zaměstnanosti znamená předcházení a aktivní snižování nezaměstnanosti, jak obtěžující docházka na poštu podporuje tyto cíle? Nejenže Česká republika vydává z veřejných rozpočtů na aktivní politiku zaměstnanosti velice malé procento, ale

navíc aktivní politiku zaměstnanosti přetváří na dozorující a trestající mechanismus, který nezaměstnané kontroluje, sankcionuje, ale to poslední, co dělá, je aktivní práce s nezaměstnaným a jeho brzkou integraci do trhu práce.

DRÁBEK PROTI LISTINĚ ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Pokud je systém DONEZ podle posledních vyjádření ombudsmana Pavla Varvorského nezákonný, jelikož nemá oporu v zákoně o zaměstnanosti, další novinka od 1. ledna 2012, kterou ministr Drábek připravil ve svém boji proti nezaměstnaným, nemá oporu ani v tom nejzákladnějším dokumentu České republiky, a to v Listině základních práv a svobod. Jedná se o novelizaci zákona o pomoci v hmotné nouzi, konkrétně pasáže vztahující se k institutu veřejné služby. Ta znamená, že nezaměstnanému může být „nabídnu“ vykonávat veřejnou službu, čímž se rozumí práce pro obce nebo další subjekty,

▲ Občané parodují nucené práce na Palackého náměstí (zdroj: Solidarita).

zejména v oblasti zlepšování životního prostředí, práce v oblasti kulturního a sportovního rozvoje a sociální péče, a to v rozsahu až 20 hodin týdně. Za výkon veřejné služby nenáleží odměna, a pokud je ona „nabídka“ ze strany Úřadu práce ČR dotýčným odmítnuta, hrozí mu sankční vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání (evidován bude moci být znovu až po 6 měsících) a následná ztráta podpory v nezaměstnanosti. U lidí, kteří již nemají nárok na podporu v nezaměstnanosti, tedy dlouhodobě nezaměstnaných, odmítnutí veřejné služby znamená úplné odnětí dávek v hmotné nouzi. V obou případech je následkem to, že stát, potažmo úřad práce, přestává platit zdravotní pojištění po dobu, kdy jsou dotýční jedinci vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání. Podle ministra Drábka budou na veřejnou službu zařazováni zejména dlouhodobě nezaměstnaní z důvodů udržení pracovních návyků a socializace nebo jedinci, kteří jsou

vedeni v evidenci uchazečů o zaměstnání opakovaně. Je však třeba si uvědomit, že možnost bezhlavého posílání dlouhodobě nezaměstnaných na veřejnou službu má své limity. Pokud vezmu za bernou minci fakt, že veřejná služba bude taktéž uskutečňována v tzv. pomáhajících profesích, musí si ministr Drábek uvědomit, že tyto profese vyžadují poměrně vysoké nároky na komunikační schopnosti, sociální inteligenci nebo psychickou vyrovnanost. Netvrdím, že toto dlouhodobě nezaměstnaní nemají, je však alarmující, když se vládní garnitura domnívá, že profese, které vyžadují určité vzdělání a dlouhodobou praxi, může dělat kdokoli bez podrobnějšího zkoumání předpokladů a schopností a navíc bez možnosti výběru.

Veřejná služba, jak jsem řekl výše, je v rozporu s Listinou základních práv a svobod, ve které je jasně řečeno, že nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám (čl. 9), a každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek (čl. 30). To znamená, že nikdo nesmí na nikom vymáhat práci pod pohrůzkou jakéhokoliv trestu ani práci, ke které se dotýčná osoba nenabídla dobrovolně. Znamená to zároveň, že nikomu nemůže být zcela odepřena podpora v hmotné nouzi, jelikož na ni má z Listiny základních práv a svobod právo. Zavedení institutu veřejné služby musí být chápáno jako zavedení nucených prací, které jsou v rozporu s ústavním pořádkem ČR i s mezinárodními smlouvami, které se na ČR vztahují.

MOŽNOSTI ODPORU A DALŠÍ VÝVOJ

Iniciativa ProAlt se snažila ve svém nedávném happeningu Jarní úklid – Veřejná služba upozornit na negativní konsekvence veřejné služby. Na tomto happeningu se svým projevem vystoupil i prof. Potůček, který mj. uvedl: „Po listopadu 1989 byl uplatněn princip sociálního pojištění proti ohrožujícím událostem – včetně nezaměstnanosti. Součástí sociálního pojištění byl – a stále je – příspěvek na politiku zaměstnanosti. Ten má kryt část ušlých pracovních příjmů do doby, než si takto postižený občan sežene jiné zaměstnání, a zároveň financovat aktivní politiku zaměstnanosti, která mu má dopomoci k novému pracovnímu uplatnění.“ Současné pojetí veřejné služby ale princip sociálního pojištění ruší, protože podporu v nezaměstnanosti bude moci podmiňovat vykonáváním veřejné služby. Na to ale stát, ani nikdo jiný, nemá nárok. Pokud byl placen příspěvek na státní politiku zaměstnanosti minimálně po dobu jednoho roku v posledních dvou letech, tak dotýčný, u kterého pojistná událost, v tomto případě nezaměstnanost, nastala, má prostě bezpodmínečný nárok na výplatu podpory v nezaměstnanosti.

Dalším problémem je to, že veřejná služba vytlačuje veřejně prospěšné práce, za které ovšem nezaměstnaným náleží mzda. Pokud může být veřejná služba vykonávána v rozsahu až 20 hodin týdně, což se rovná polovičnímu úvazku, proč za ni nenáleží spravedlivá odměna? Je smutnou skutečností, že české odbory prosazují práva zaměstnanců, ale o nezaměstnaných

se zatím mnoho nezmiňují. Přitom každý zaměstnanec je taktéž potenciálně nezaměstnaným a odbory by tuto jednoduchou rovnici měli více vnímat.

Konečným problémem, který je zatím v rovině hypotéz, je, pro koho budou nezaměstnaní veřejnou službu vykonávat. V původním zákoně o pomoci v hmotné nouzi byla veřejná služba definována jako

služba v „záležitostech, které jsou v zájmu obce“. Nová definice rozšiřuje veřejnou službu tak, že může být rovněž záležitostí jiných subjektů. V podstatě současné právní nastavení veřejné služby umožňuje posílat nezaměstnané na veřejnou službu i v zájmu komerčních subjektů, jako je IBM či Škoda Auto.

PROJEKT „TRANSFORMACE“ ÚSTAVŮ SOCIÁLNÍ PÉČE

HANA KUNCOVÁ

V rámci sociální reformy bychom neměli přehlížet záměr Ministerstva práce a sociálních věcí proměnit charakter ústavů pro zdravotně indisponované. „Reformní“ slovník se i zde zaklíná „transformací“, vše ale nasvědčuje tomu, že počet a služby ústavů mají být výrazně osekány. Vláda „šetří“ na těch, jejichž možnosti sebeobraný jsou zákonitě nižší.

„Transformace je změna velkokapacitní ústavní služby pro lidi s postižením na bydlení a podporu v běžném prostředí. Lidé s postižením díky transformaci přecházejí z velkých ústavů do bytů či rodinných domů v běžné zástavbě a žijí způsobem života, který je obvyklý pro jejich vrstevníky. Mohou chodit do zaměstnání, pěstovat své záliby nebo se stýkat s přáteli z okolí. Není důvod, aby svůj život trávili ve velkokapacitní instituci, která je v těchto činnostech omezuje,“ píše na svých oficiálních stránkách Národní centrum pro podporu transformace (dále NC), jež je zřizováno a financováno Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále MPSV).

Na stránkách NC i na stránkách MPSV je uvedeno všech 32 zařízení, která byla zařazena do pilotního projektu transformace. Je zde uvedeno i pět zařízení, která jsou zřizována přímo MPSV, mezi nimi je uveden i Ústav sociální péče pro zrakově postižené v Brně-Chrlicích. Těchto pět zařízení bylo zařazeno do transformace dodatečně a představitelé zřizovatele tvrdili, že se nejedná o transformaci, ale o „měkkou transformaci“. Na stránkách NC ani MPSV nebyla a dosud není definována měkká část transformace a není vyznačeno, která zařízení jsou do tzv. měkké části zařazena. Ústně definovala měkkou část transformace Mgr. Tereza Kloučková, duchovní matka celého projektu transformace, která uvedla, že se jedná o transformaci se vším všudy, ale bez finanční podpory. Lidé s postižením nebudou bydlet v nových a na míru vystavěných domcích, ale budou se vracet do rodin, případně budou bydlet v nájemních bytech.

Ministr Drábek sdělil pro Deník Referendum 9. 1. 2012, že současná ústavní svěřenci nebudou po transformaci odkázáni na jednu organizaci, což je podle něj nepřírozený prvek současného systému. Zařízení, které využívají chrličníci nyní, by se v první fázi

nerušilo kompletně, ale bez ohledu na jeho reálný stav a potřeby svěřenců by se nutilo k úpravám, které by de facto připravovaly jeho zánik. Na stránkách NC však rušení zařízení popírají.

V měkké části transformace je rozvojový plán nikoli transformační. Navzájem se však neliší. Pro chrlické zařízení se uvádí, že „[...] se bude specializovat na osoby s vysokou mírou podpory a specifickými potřebami, pro které je těžké najít odpovídající službu“ a zároveň: „zařízení v rámci uplatnění rozvojového plánu zahájí proces změny formy poskytované sociální služby (od pobytové po ambulantní a terénní formu poskytovanou

Dotazníky jsou sestaveny účelově. Např. u svěřence, který je v seniorském věku, je nevidomý, je po amputaci nohy a má další zdravotní problémy, vyšla potřeba střední míry podpory. Což znamená, že je schopen žít sám v bytě s jednou denní kontrolou. Tento muž do chrlického zařízení přišel před 5 lety ze severních Čech. Byl v obtížné situaci, bezdomovec, v ohrožení života a nestátní organizace v jeho případě nezvládaly péči. Přijetí do ústavu mu tehdy vyřizovali lidé z MPSV.

TRANSFORMAČNÍ KAMPAŇ

Na koho je směřována transformační kampaň, není zřejmé. Zda směřuje ke stávajícím svěřencům, zaměstnancům nebo veřejnosti. Kampaň je vedena za pomoci prázdných hesel a polopravd. Vydávají se materiály, o nichž není vedena diskuse, a na stránkách NC není prostor pro jiné názory než pro ty „transformační“. Materiály znevažují práci většiny zaměstnanců (pracovníků sociálních služeb, kuchařek, pradel, údržbářů ad.), kteří jsou ke všemu finančně podhodnoceni, protože jsou již druhým rokem klasifikováni jako státní úředníci, týká se jich tedy 10 % snížení platů.

Vzpomeňme některá hesla, kterými se v názvech zaštiťují školení pořádaná ministerstvem a NC: „zámký patří turistům“, „smrt ústavům“, „žít v ústavu je hendikep i pro lidi s hendikepem“, „ústavy jsou pro vězně“, „u tisíců lidí u nás jsou denně porušována lidská práva, jsou to lidé v ústavě“, „život v ústavu není normální, neznáme nikoho, kdo by chtěl žít v ústavu“, „v ústavě jsou lidé přepečovávaní“, „nelze pod jednou střechou bydlet a pracovat“ apod.

CO BUDE S PRAZDÝMI OBJEKTY

Na stránkách NC není uvedeno, jak by se mělo s ústavními objekty v budoucnu nalo-

▲ Areál chrlického ústavu.

v běžné komunitě) u uživatelů s nízkou mírou podpory a případně směřování uživatelů s nízkou mírou podpory k využívání jiných sociálních služeb.

V současné době je posuzována míra podpory stávajících uživatelů. NC k tomu vydalo dotazníky, které mají vyplňovat částečně uživatelé, ve většině pak zaměstnanci včetně závěrečného vyhodnocení. Otázky jsou ze všech oblastí svěřencova života – vztahy, rodina, finance, zdraví atd. Vyhodnocují je nikoli odborníci, ale řadoví zaměstnanci např. se základním vzděláním. Souhlas svěřence k uvádění a zpracování těchto údajů není brán v potaz.

žit. V přednáškách o transformaci lektori NC pouze uvádějí, že zařízení nebudou sloužit sociálním účelům. Bylo by jistě zajímavé prověřit, kolik z 31 ostatních transformovaných zařízení je stavebně v dobrém stavu, má dobrou polohu a vyhovuje standardům. ÚSP v Chrlicích je ze strany ministerstva hodnoceno jako nadstandardní, přestože jednolůžkové pokoje pro svěřence jsou standardem.

Je otázka, zda i v dalších uváděných 31 zařízeních je transformace přijímána

s nadšením a bezvýhradně, jak to alespoň prezentuje NC, a zda se svěřenci chtějí transformovat, je-li možné posoudit jejich míru nezbytné podpory objektivně, neprozrazuje-li násilná a demagogicky vedená protitransformační kampaň nepřipravenost transformátorů a hrubou manipulaci s lidmi se zdravotním postižením. Nikde se neobjevila ekonomická rozvaha z hlediska státu. Je levnější kolektivní péče, nebo individuální péče o svěřence, a to z hlediska zaměst-

nanců i svěřence? Je levnější a výhodnější pobyt v zařízení, anebo samostatné bydlení, uvažíme-li nízké invalidní důchody? Ale o tyto otázky „reformátorům“ zjevně ani nejde.

V příštím čísle navážeme souvislejší úvahou na téma Drábkovy destruktivní aktivity, které se projevují mj. ve snaze zrušit kojenecké ústavy.

REFORMY ZNAMENAJÍ SNÍŽENÍ DOSTUPNOSTI PÉČE A KOMERCIALIZACI ZDRAVOTNICTVÍ

Člen zdravotnické skupiny ProAltu a absolvent lékařské fakulty David Miler přibližuje v rozhovoru pozadí tzv. zdravotní reformy. Ačkoli privatizované zdravotní systémy dnes v zahraničí naprosto selhávají a poskytují kvalitní služby jen pro zámožnější část společnosti, Nečasova vláda reformuje české zdravotnictví podle jejich obrazu.

O zdravotnictví se mluví jako o jedné ze základních funkcí sociálního státu. Péče je zde poskytována na základě všeobecného pojištění. Jinak je tomu v USA, kde zdravotnictví, včetně pojištění, je plně komerční. Je sociální stát opravdu tak rozchazovací, jak tvrdí pravice, a zvládnou to soukromé společnosti lépe a levněji?

Zdravotnictví ve Spojených státech je na jednu stranu neskutečným způsobem skoupé a na stranu druhou neskutečně rozchazovací a plýtvavé. V USA jde o zdravotnictví 14 % HDP, což je fantastické číslo. Asi pětina obyvatelstva je ale mimo jakýkoli systém zdravotního pojištění. Další velká skupina jsou ještě ti, kteří mají nedostatečné zdravotní pojištění, jež nekryje všechno a často je uzavřené za takových podmínek, že toho pojišťovny více neplní, než plní.

Zdravotní pojišťovny spotřebovávají čistě na svůj provoz okolo 30 % toho, co se vybere. To je v Evropě něco nemyslitelného. V Evropě se vejde do řádu jednotek procent a v ČR je to necelé 1 %.

Jestli to soukromé společnosti zvládnou lépe a levněji? Posláním privatizovaného zdravotnictví není primárně zabezpečení zdravotní péče, je to vytváření zisku pro akcionáře. Pojišťovny se proto budou snažit vybírat co nejvíce peněz a poskytovat co nejméně péče – právě z toho pochází jejich zisk. Nejvíce bude záležet na bohatých pojištěncích, tedy těch, kteří platí nejvíce. Těm se také budou snažit poskytovat tu nejlepší péči. Jaký servis mají v rámci systému pojištění ti nejbohatší v USA, o tom se nám tady může jen zdát. Mají přístup k nejmodernější technice a jsou automaticky zařazováni na horní příčky transplantčních programů.

Pro ty uživatele, kterým pojistka nepokryvá tolik zdravotních služeb, se pak dělají například „jarmarky zdravotní péče“. Na zelené louce vznikne stanová nemocnice, kde je poskytováno ošetření zdarma, včetně např. zubního. Zubaři přitom nic moc nevrtají, spíš kleštěmi trhají jako středověcí kováři, protože v časovém limitu, který mají na jednoho pacienta, samozřejmě lepší ošetření zubního kazu nestihnají. Dokonce tam probíhají, jak jsem se dozvěděl nedávno, i operace pod

▲ Břežnová demonstrace proti omezování dostupnosti zdravotní péče na Palackého náměstí v Praze; viz článek Dominika Formana. (zdroj: Solidarita)

širým nebem. Zdravotníci tam přitom pracují zadarmo, je to jejich dobročinnost.

Na podobném principu charity je v tomto systému závislé obrovské množství lidí. A nejsou to zdaleka jen příjmově nejslabší, jde i o malé podnikatele nebo nižší úředníky. Takže na jednu stranu je velká část mimo zdravotní pojištění, další ještě větší část má pochybnou zdravotní pojistku, která zdaleka nekryje všechno, na co jsme u nás zvyklí, a jen malá část čerpá 14 % z HDP na svou zdravotní péči.

Plnění jsou v USA zároveň zastropované, a to nejen směrem nahoru, tj. nejenže nelze

přesáhnout určitý limit, který pojišťovna v rámci ošetření pokryje, ale je zde i spodní hranice, tzn. pokud ošetření nedosáhne určité částky, pojišťovna ho neuhradí. Zdravotní pojišťovny zaměstnávají celé armády právníků a revizních lékařů, kteří mají jediný úkol – zabránit tomu, aby došlo k čerpání pojistného.

Když se toto srovná s tím, jak funguje zdravotnictví v sociálních státech (tj. je všeobecně dostupné na základě zdravotního pojištění, které pokrývá celou populaci), vidíme, že v těchto státech je systém zdravotní péče mnohem efektivnější.

Zkusme se podívat na konkrétní problémy, které reforma přináší. Ministr Heger je zaobalil do celé řady pěkných frází. Můžeš je přeložit do běžné řeči? Co se skrývá například za „garanci dostupnosti zdravotní péče“?

V podstatě znamená snížení dostupnosti zdravotní péče. Jsou nastavené limity, kdy např. dostupnost ambulantního lékaře nebo zdravotního zařízení mají být určeny na základě toho, za jakou dobu se tam pacient dostane svým vlastním autem. Pak to ministr Heger zpřístupnil a „zesociálnil“ tak, že do těchto limitů zapojil i hromadnou dopravu. Například k zubaři je to, myslím, hodina – do hodiny by se tam měl člověk dostat MHD nebo vlastním autem.

A co vymezení „nároku“ na zdravotní péči nebo rozdělení péče na „základní“ a „ekonomicky náročnější“?

Stejně jako garance dostupnosti zdravotní péče je toto v podstatě její snížení, vymezení nároku je tedy snížení nároku. Nejde o to, rozdělit péči na „základní“ a „ekonomicky náročnější“ – tam by byla alespoň jakási lidsky uchopitelná logika. Ale je to ještě zajímavější. Například laparoskopické

operace (metoda, kdy kamera i nástroje jsou do dutiny břišní zavedeny pomocí malých trubiček, pozn. redakce), byly zařazeny mezi ekonomicky náročnější. Jenže tato metoda je naopak ekonomicky méně náročná. Samotný výkon je sice dražší, trvá déle, ale snižuje dobu hospitalizace včetně pobytu na specializovaných pooperačních jednotkách, zároveň snižuje nároky na drahý obvazový materiál. Celkově tudíž vyjde levněji. Je to spíše do jisté míry obchod se strachem, jelikož každý z nás se samozřejmě bojí o své zdraví, bojí se bolesti a bojí se umírání. Takže ve chvíli, kdy jste v roli pacienta a lékařivám řeknou, že vám budou dělat klasickou laparotomii (to znamená chirurgické otevření břicha, klasický řez), což bude bolet a hospitalizace bude delší, anebo si budete muset připlatit za ten „nadstandard“, tak vás strach z nepříjemností přiměje raději si připlatit. Je to sice drahé, ale nebude to tolik bolet a budete rychleji fit.

Vymezení „nároku“ představuje vykročení k americkému modelu – základní ošetření bude hrazeno z pojištění, které platíme všichni, a jako „ekonomicky náročnější“ bude bráno to, co je obchodovatelnější. Nejde o to, jestli je to dražší pro zdravotnické zařízení, ale

o to, že se s tím dá obchodovat. Pacient si připlatí za svůj strach.

Mluví se také o nové personální vyhlášce, která má nastavit počty personálů na oddělení a požadavky na jejich odbornost. Co to bude v praxi znamenat?

V podstatě to vychází tak, že v nemocnici by měl sloužit jeden lékař na 200 lůžek s tím, že ostatní lékaři budou do určité doby dostupní po telefonu. Dokonce ani lékař, který má na starosti těch 200 interních lůžek, nemusí být internista, může to být mladý lékař po škole, oční lékař

i chirurg s podmínkou, že internista bude na telefonu.

To dává jakousi logiku např. v USA, kde jsou lékaři nadstandardně placení, u specialistů jde o opravdu velké částky, ale u nás, kde jsou lékaři a zdravotníci značně podfinancováni (oproti západním kolegům berou asi čtvrtinovou mzdu), to má především vytvářet další zdroj zisku pro provozovatele komerční zdravotní péče. Zároveň to omezí možnosti trávení volného času u zdravotníků, neboť musí být dostupní na telefonu, musí se dokázat přepravit do nemocnice během padesáti minut.

Znamená to zvýšení rizika pro pacienty a snížení komfortu jak pro pacienty, tak pro zdravotníky. Sníží se možnosti lékařů dosáhnout na atestaci, protože se zaměstnavateli vyplatí mít na celou nemocnici například jednoho traumatologa a pět lékařů bez atestace, jejichž platy budou nižší. Tak se zvýší zisk.

Změny se dotýkají i sester. V USA, když se snížila dostupnost lékařů, zvýšily se zároveň kompetence a stupeň vzdělání sester. Velkou část úkonů teď provádějí sestry, jež musely získat titul PhD. Teď se ovšem bouří pod heslem „stejná práce – stejný plat“.

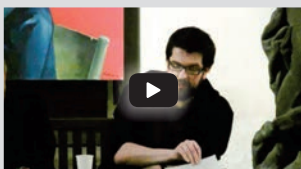
Ale u nás se naopak uvažuje o tom, že by v nemocnicích nemusely pracovat zdravotní sestry, protože sestry by měly mít podle zákona vysokoškolské vzdělání, tudíž by měly být zařazeny do odpovídající platové kategorie. Proto je snaha zároveň se snížením počtu lékařů snížit i počet sester, tedy nahrazovat je zdravotními asistenty s pouhým středoškolským vzděláním. Dokonce byly úvahy, že by to nemuseli být ani zdravotní asistenti, nýbrž v podstatě kdokoli, kdo slíbí, že si do určité doby udělá několikátý denní kurz.

Jaké další problémy u reformy vidíte?

Já tam žádné problémy nevidím, celá

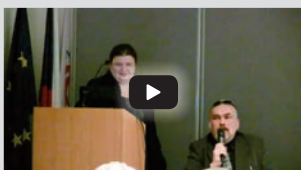
Solidarita .tv

You Tube

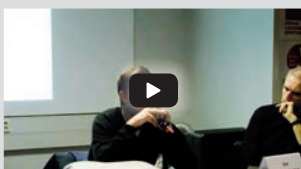
Debata „Masaryk a marxismus“

Tomáš Hermann (Ústav pro soudobé dějiny AV), Miroslav Pauza (Filosofický ústav AV) a Vít Strobach (Masarykův ústav AV) mluvili 27. března 2012 v galerii Lapidárium o vzájemném vztahu prvního československého prezidenta T.G. Masaryka a marxismu.

Přednáška „Konečně dobrá zpráva – veřejnoprávní media v ČR“

Panelová diskuse, která proběhla 13. března 2012 ve Steinerově sále Lidového domu na téma veřejnoprávních médií. Existuje ještě veřejný prostor, veřejná diskuse? Jakou roli mají v dnešní společnosti hrát veřejnoprávní média? Na tyto a další otázky odpovídali Jan Jiráček, Karel Křivan, Irena Ryšáková a Petr Žantovský. Moderoval Štěpán Kotrba.

Přednáška „Nebe na zemi nebo bordel?“

Přednáška kurátora a teoretika umění Víta Havránka (Transitdisplay) je další přednáškou z cyklu Pražské školy alternativ. Uskutečnila se 12. března 2012 a jejím tématem byla zejména symbolika národní identity v českém umění po roce 1989, neboli umělecké vztahování k symbolům a vizím českého národního programu a jeho negace po „sametové revoluci“. Uvádí a moderuje Milan Kreuzzigger (Centrum globálních studií).

Seminář „Kultura protestu“

Co mají společného arabské revoluce, hnutí Occupy či studentské bouře v Británii? Jakou roli v nich sehrály sociální sítě typu Twitter nebo Facebook? Na tyto otázky se pokoušeli najít odpověď Jan Májíček (Socialistická Solidarita) a Ondřej Lánský (ProAlt) na semináři v rámci Pražské školy alternativ 5. března 2012. Moderoval Tomáš Tožička.

www.solidarita.tv

reforma je problém. Je to posun do minulosti, dokonce ještě před úroveň první republiky. Je to zavádění systému, který např. v USA dlouhodobě selhává, a dokonce např. George Bush mladší o něm mluvil jako o problému. I tento „sociálně citlivý“ konzervativce ho kritizoval. Je to systém, kterého se v USA snaží zbavit, vystupují proti němu i bývalí vrcholoví představitelé nemocničních společností. A tento systém, který historicky selhal, je zaváděn u nás. V zemi, kde fungoval, mu zní umíráček.

Reformy zdravotnictví jsou dělané podle stejného vzoru v celé střední Evropě. Dá se odvodit, k čemu směřují?

Ke komercializaci. Vzorem jsou americké zdravotnické společnosti, z nichž nejvykříčenější byla Kaiser Permanente. Ta ve finále zaměstnávala víc právníků než lékařů. Měli takovou pověst, že se u nich už nikdo nechtěl pojistit, a soudních sporů proti nim bylo vedeno tolik, že museli USA opustit. A najednou nám tady ve střední Evropě začíná vznikat Agel, u kterého ani nevíme, komu patří. Akcie Agelu jsou psány na doručitele, víme akorát, že 10 % z nich drží Chrenek. Kam zmizel Kaiser Permanente? Já se obávám, že tyto podnikatelské aktivity se přelévají do střední Evropy.

Další problém zdravotnictví je jeho privatizace. Jaké jsou s tím zatím zkušenosti a jakým způsobem probíhá?

Tady jde o to, co se tím myslí. Soukromé nemocnice fungují i tady v Praze a můžou pro pacienty fungovat docela dobře. Zdrojem zisku v tomto případě bývá to, že zaměstnavatel sráží platy zaměstnancům. Je zde samozřejmě snaha zbavit se neefektivních provozů. Ale privátní nemocnice je i nemocnice Sv. Karla Boromejského, kterou mají pacienti v oblibě. Katolická nemocnice s věřícím personálem a fantastickou atmosférou, z čehož jsou pacienti nadšení. Ale to je spíše výjimka. Je to určitá katolická charita.

Pokud jde o privatizaci nemocnic, jde spíše o to, co se v nich privatizuje. Privatizují se oblasti, které jsou ekonomicky výhodné. Privátní sektor nebude mít prostě zájem o něco, co se mu nevyplatí. Jak jsem už říkal, zájmem, nebo spíše posláním soukromé společnosti jako takové, není poskytovat zdravotní péči, ale vytvářet zisk. Prodělečné oblasti, jako třeba běžnou internu, nikdo privatizovat nebude, to by musel být blázen.

Při privatizaci je samozřejmě zájem o provozy, které jsou výdělečné. Státu zůstanou „na krku“ provozy, které výdělečné nejsou, a tím bude jen slílit hlas privatizátorů, že stát je neschopný vlastník a že vše vyřeší privatizace. Do lodi zatéká jednou děrou, je třeba vysekat druhou, aby voda mohla odtéct.

Tak to bylo u privatizace nemocnic v Novém Jičíně. Problém, o který se zasadil pan hejtmán Tošenovský. Pod jeho dozorem proběhla dohoda mezi Agelem a krajskou nemocnicí v Novém Jičíně na provozování

onkologického centra. Bylo to rozdělené tak, že všechny zisky šly Agelu a veškeré ztráty na úkor krajské nemocnice. Když to teď dopadlo na hejtmána Palase, o kterém si nedělám iluze, že by to byl lumen veškeré poctivosti, musel nemocnici pronajmout Agelu, myslím, na sto let. A Agel má ještě tu drzost, že vystupuje jako ten, kdo zachránil nemocnici v Novém Jičíně. Nicméně pan Tošenovský je natolik „sebekritický“, že uvažuje dokonce o kandidatuře na prezidenta. Pěkně by navázal na Václava Klause.

To je jedna věc. Druhá věc, a to je typicky česká záležitost, bylo rozkradení středočeských nemocnic za pana hejtmána Bendla. Exponovaní členové ODS, zmíním např. bývalého hejtmána plzeňského kraje Zimmermanna, privatizovali za neuvěřitelně

▲ Distribuce Solidarity na demonstraci.

výhodných podmínek, za cenu, která vlastně neodpovídala ani tržní ceně pozemků. Pan hejtmán Bendl to obhajoval tím, že se privatizátoři zavazují k poskytování péče na deset let ve stejném rozsahu, ve kterém byla do té doby garantována. Ouha, uběhly necelé dva roky a zdravotní pojišťovna, v jejímž představenstvu dozorčí rady seděl pan Šnajdr, neprodloužila smlouvu s nemocnicemi. „Chudáci“ privatizátoři by tak rádi poskytovali zdravotní péči, ale ta „zlá“ pojišťovna jim to neumožnila. Jen prodej zdravotnického zařízení, které bylo v budovách nemocnic, jim pokryl náklady na privatizaci a zůstali jim navíc budovy a lukrativní pozemky. Prostě obyčejná sprostá krádež za bílého dne. Ti samí nám dneska vypráví, jak je zdravotnictví nákladné, jaký je s ním problém.

Už několikrát tu byl zmíněn Agel, který provozuje jak pojištění, tak vlastní síť zdravotnických zařízení. Jak funguje tato společnost?

Provozovat pojištění a zdravotní zařízení je v rozporu se současnou legislativou. Agel se stihl zaregistrovat čtyři hodiny před tím, než ta zákonná norma vstoupila v platnost. Vlastní mimo jiné i lékárny, mají síť ambulancí fungujících takovým způsobem, o kterém jsme se bavili u personální vyhlášky. Když tam člověk půjde např. k traumatologovi, tak ho s velkou pravděpodobností nebude ošetřovat traumatolog. Bude ho ošetřovat neatestovaný lékař s tím, že mají garanta nad určitým počtem

ambulancí. To je traumatolog, kterému je neatestovaný lékař povinen zavolat v případě potíží. Když to přeženu, tak se stejným úspěchem můžeš jít ke krčnímu lékaři.

Mají to však dobře vymyšlené, protože jejich pojištěnec nesmí jít do jiného zařízení, nýbrž jen do takového, které patří Agelu. Platy jsou samozřejmě osekáné, proto také začínali na severní Moravě, kde jim zaměstnanci nemají kam odejít.

Zároveň se objevují zprávy o privatizaci některých nemocnic v Praze. Co se na nás chystá?

Ono se nemluví přímo o privatizaci, mluví se o převodu na město. Já předpokládám, že si s obecním majetkem poradí dvojice Svoboda – Hrdlička minimálně stejně dobře jako předtím Bém – Janoušek. Jde o Thomayerovu nemocnici, Bulovku, Homolku a Podolí. Mají to zase pěkně připravené, management Thomayerovy nemocnice i Homolky je personálně propojený s Agelem.

Bulovka je zase zajímavá tím, že je to jediné nemocniční zařízení, které se specializuje na silně infekční onemocnění. Jsou tam i operační sály, kde jsou schopni s takovými pacienty pracovat. Jedná se např. o pacienty, kteří onemocněli AIDS. Předpokládám, že to nejdříve přejde do rukou města a pak se to pod nějakou záminkou zprivatizuje.

Homolka je součástí republikového kardiologického centra spolu s Motolem a dalšími. Na Homolce je gama nůž, na který jsme se v devadesátém roce skládali (sbírka Nadace Charta 77, pozn. redakce), a ten bude také privatizován. Můžeme být klidní, peníze nepřijdou nazmar, vytvoří další zisk. Jen tak mimochodem, na Homolce se ukázal pan bývalý ministr Barták a vystupoval tam v pozici budoucího šéfa. Jsou s ním spojené aféry s Tarou, Pandury a podobně, takže to zjevně bude člověk na správném místě.

Jde také o Ústav pro matku a dítě, který je vlajkovou lodí českého porodnictví. Tam byl dlouho zaměstnán primátor Svoboda jako porodník, evidentně už má rozmyšleno, jak s ním naloží. Můžeme být klidní, k většímu prospěchu nějakých „sociálních případů“ to určitě nebude. Může z něj být nemocnice pro bohaté rodičky. Dovedu si představit, že s pověstí, kterou ústav má, to může být úspěšné. Navíc ceny, oproti stejně vybaveným střediskům v západní Evropě, budou lákavé.

A když budou nemocnice převedené na Prahu, mám obavy, že i kdyby se vedení města chopila pražská Sociální demokracie, tak osud těchto nemocnic je stejně zpečetěn. A to jsem sociální demokrat.

Co se na nás chystá? Sníží se dostupnost péče. Postupně po malých krocích si zvykne na to, že zdraví je jakýsi soukromý statek, na který si připlácíme.

Rozhovor vedl Jan Růžička.

ŠKRTY V HASIČSKÉM SBORU A BEZPEČNOSTNÍCH SLUŽBÁCH

VÍTĚZSLAV LAMAC

Vládou vedené zeštíhlování veřejných služeb se týká i hasičů a policistů. Zahraniční zkušenost napovídá, že cílené podfinancování těchto složek má vést k jejich postupné likvidaci a nahrazování soukromými agenturami. Policie má v budoucnosti především držet na uzdě sociální hnutí, která představují zřídla odporu proti systému. Jedná se o velmi vážné nebezpečí pro občany ČR.

Aby mohla vláda stále snižovat daně ze zisku, poskytovat ještě rozsáhlejší pobídky a daňové úlevy nadnárodním korporacím a vytvářet ještě lukrativnější zakázky pro banky, spekulanty a finančníky, musí systematicky přenášet daňové břemeno na bedra nejchudších lidí a likvidovat i ty nejzákladnější veřejné služby.

Zrušení daně z dividend, snížení daně právnickým osobám a vyvedení části prostředků z průběžného pilíře do soukromých penzijních fondů jsou kompenzovány nárůstem DPH, poplatky ve zdravotnictví, snižováním platů státních zaměstnanců a redukcí veřejných služeb. Kromě penzijního systému, vzdělávání, zdravotnictví a kultury je nyní akutně ohrožena také hasičská a záchranná služba, a dokonce i bezpečnostní služba.

ZÁCHRANNÁ A HASIČSKÁ SLUŽBA

Počet požárů a mimořádných situací vyžadujících zásah hasičů se rok od roku zvyšuje. Hasiči v minulém roce zasahovali u 20 511 požárů, což je ve srovnání s rokem 2010 téměř pětinaový nárůst. Za celý minulý rok pak hasiči napočítali v ČR celkem 21 125 požárů, při nichž 129 lidí zemřelo a 1 152 lidí bylo zraněno. Hasiči během roku 2011 zachránili 12 015 lidí a 30 351 lidí evakovali z ohrožených prostor. Požáry loni způsobily škodu za 2,2 miliardy Kč (číselné údaje dle ČT 24).

Že jsou tyto služby pro společnost mimořádně důležité a je třeba je dále rozvíjet, je nasnadě. Vláda se však rozhodla hasičské služby zlikvidovat. Roku 2010 hospodařil Hasičský záchranný sbor se zhruba 8,5 miliardami Kč. Během roku 2011 se rozpočet snížil na zhruba 6,9 miliard, což vedlo k odchodu téměř 300 hasičů, ke zrušení investic a významnému omezení výdajů na provoz. Letos mají hasiči k dispozici jen něco přes 6,8 miliard Kč.

Podle údajů odborů by měl v příštím roce klesnout rozpočet hasičů asi na 5,8 miliardy a v roce 2014 ještě o dalších zhruba 600 milionů korun. Pokud k tomu dojde, bude podle šéfa hasičských odborů Zdeňka Oberreitera nutné propustit až 3 tisíce lidí, což je třetina celého hasičského sboru. To by nutně vedlo například k prodloužení dojezdových časů a nejspíše i ke snížení profesionální úrovně při zásazích (podle www.e-sondy.cz).

▲ zdroj: Socialist Worker

Na protipožární kontroly je dnes nasazeno nejméně lidí za celou historii a jejich počet bude i nadále klesat. A protože se tyto lidé musí ze zákona zabývat stavebními posudky, protipožární kontroly brzy nebude dělat nikdo. Technické závady, jež mají kontroly odhalovat, jsou přitom nejčastější příčinou požárů a loni způsobily 2 764 požárů. Kvůli technickým závadám také loni přišlo o život 5 lidí v Brně, Mochově a Karvině.

Hasiči a záchranáři každodenně nasazují svůj život a zdraví, aby pomáhali lidem v těžkých situacích. Podstupují přitom ohromnou psychickou zátěž. Vláda se jim však za tuto mimořádně záslužnou práci odvděčuje tím, že jim drakonicky snižuje platy. Je však zřejmé, že ochromování hasičské záchranné služby zle dopadne na celou společnost.

BEZPEČNOSTNÍ SLUŽBY

Tím, že neregulovaná tržní ekonomika vede k dlouhodobému zvyšování nezaměstnanosti, k rozevírání nůžek ve společnosti a ke vzniku početné pracující chudiny, narůstá tím také počet sociálně vyloučených lidí. To vede zcela zákonitě k nárůstu kriminality. Je-li navíc rostoucí chudoba a nejistota doprovázena erozí sociálního systému, stává se kriminalita mimořádně vážným fenoménem.

Táž vláda, která tuto politiku aktivně provádí, se nyní rozhodla seškrtnat výdaje na bezpečnostní služby. Podle plánů kabinetu se má letos současný (již seškrtnutý) rozpočet 27,8 miliard snížit o čtyři miliardy korun a v roce 2014 pak o další dvě a půl miliardy. Policii tak v následujících dvou letech bude muset opustit 10 z 39 tisíc příslušníků. To povede ke zrušení minimálně 130 policejních obvodních a místních oddělení, jichž je v celé republice celkem přes 500 (dle Práva).

Podle názoru vedení pak bude policie schopna zločiny spíš jen pasivně evidovat než aktivně vyšetřovat.

Škrty v policii odhalují rovněž další aspekt současné politiky. Ve vyšetřování zločinů a ochraně občanů vidí vláda jen nepříjemnou položku v nákladech, kterou se snaží redukovat. Dá se tedy předpokládat, že policie bude brzy sloužit už jen výhradně k ochraně státu a režimu před demonstranty.

DŮSLEDKY ŠKRTŮ

Veřejné služby mají sloužit všem lidem bez ohledu na jejich majetek, a právě proto jsou současným politikům solí v očích. Protože v neoliberální společnosti, kterou politici budují, není pro veřejné služby místo, můžeme předpokládat, že budou nakonec nahrazeny službami placenými. Záchraný hasičský sbor a bezpečnostní služby pak

SOCIALISTICKÝ KRUH
SDRUŽENÍ PRO LEVICOVOU TEORII

www.sok.bz

budou nejspíše zcela zrušeny a jejich funkci nahradí specializované agentury. Ty pak budou své služby poskytovat těm, kteří si je budou schopni zaplatit.

A pokud si chceme udělat představu, jak to v Čechách dopadne s bezpečností, můžeme se podívat na poměry v některých západních zemích. Ve městech, jako např. v Paříži, Londýně, Marseilles, Turíně, Miláně a dalších, můžeme vidět přísně hlídané čtvrti movitějších lidí vedle předměstí plných

slumů, ovládaných ozbrojenými gangy a drogovými mafiemi.

V USA způsobuje kriminalita mnohem více úmrtí, zranění a ztrát na majetku než všechny přírodní katastrofy dohromady. Okradeno nebo zabito je zde každoročně asi 13 milionů lidí, což je asi 5 % obyvatel USA.

Ve Velké Británii je takto okradeno asi 5,5 milionů lidí ročně, což představuje asi 28 % obyvatelstva. A tento počet neustále stoupá. V chudších zemích, jako třeba v Brazílii, se lidé

často neodvážují sedat do zadní části autobusu, neboť jsou zde lidé běžně přepadáváni. Bohatší lidé se tu často převlékají za chudé či se vůbec neodvážují opustit svůj strážný byt (Jeremy, S. *World poverty*, 2nd ed.; New Internationalist: London, 2009).

V Čechách zatím kriminalita takového stupně nedosáhla, ale růst nezaměstnanosti a destrukce sociálního systému doprovázené redukcí bezpečnostních složek jsou zaručeným receptem, jak toto „zpoždění“ dohnat.

TŘI RYSY ZAVÁDĚNÍ NEOLIBERÁLNÍHO ZPŮSOBU VLÁDY VE VZDĚLÁVÁNÍ

STANISLAV ŠTECH

Na prosinec loňského roku jsme připravili rozhovor s prorektorem Univerzity Karlovy Stanislavem Štechem o neoliberálním klystýru vysokých škol (k dispozici na stránkách www.socsol.cz). Tématu neoliberální reformy vzdělávání autor tentokrát věnuje vlastní článek pro Solidaritu.

Ve světě se již v první polovině devadesátých let i do oblasti veřejných služeb v gesci státu začal vlamovat soukromý kapitál a tržní logika. Nevnímali jsme dost pozorně v té době spíše okrajové a jako exces vnímané výroky, že vzdělání je zboží.

Situace začala být vážná v okamžiku, kdy apetit kapitálu (francouzská ekonomka A. Vinokurová říká, že od začátku 80. let ho lze označit jako predátorský kapitál) dokázal ovlivnit politické dokumenty Světové banky, OECD a nakonec i Evropské unie. Z nich na přelomu posledních dekád začal tryskat nový jazyk, který prozrazoval pojetí vysokoškolského, včetně univerzitního, vzdělávání jako tržními principy ovládané produkce komodit. V tržní logice začalo být vysokoškolské vzdělání vnímáno jako záležitost ryze individuálního podnikání, které dosud svými daněmi dotují především podnikatelé a ovšem všechny rodiny. Nastolení tohoto individualistického vidění bylo nezbytnou podmínkou pro nástup privatizace vysokého školství.

Ta se ve většině zemí, kde mají proběhnout tzv. reformy terciárního vzdělávání, opírá o tři osvědčené a všude podivuhodně stejné metody: je to pozvolné **zavedení novořeči** (postup nejlépe popsany již v Orwelových nebo Bradburyho knihách), dále **cynismus reformátorů** a konečně **překotnost a spěch**, s jakým se mají naprosto zásadní změny zavést.

Novořeč ekonomů, kteří v roli vedoucích osobností vzdělávacích think-tanků nahradili pedagogy, filozofy a sociology, představuje tzv. *jazykové hry*, jak o nich píše Wittgenstein. Jazykové vyjadřovací prostředky pouze neoznačují objektivní realitu existující jako jakási přírodní nutnost před jazykem či vedle něj.

Řečí, jazykovými praktikami právě skutečnost utváříme. Dostatečným opakováním určitých jazykových obrátů konstruujeme obrazy (žádoucí) skutečnosti. Dokumenty výše uvedených mezinárodních organizací hovoří o potřebě *modernizace* univerzit (zjevně tedy musí být v současných univerzitách hodně zatuchlého a zastaralého), *efektivnosti* (plýtvání je asi charakteristikou většiny oborů a základního výzkumu na univerzitách, jejichž pracovníci vyučují a předmětem svého bádání činí velmi pořídní věci), *podnikatelského ducha* (asociovaného s pružností a tvořivostí, které se až dosud zřejmě mimo podnikání nevyskytovaly), *nové odpovědnosti* chápáné jen jako *skládání účtů* (tzv. jako akontabilita, která je pro většinu funkcionářů škol i učitelů zcela nová, protože dosud nikoho z nich ani nenapadlo dělat podrobné výkazy vstupů a nákladů přednášky a dokladovat, s jakým ziskem byla zhodnocena koruna vložená do vzdělávací činnosti), *o měření všeho*, nejnověji i *přidané hodnoty dané školy* ve výsledcích učení individuálních klientů (dřív jsme jim říkali studenti) a ovšem o *manažerském řízení*, které to vše má zajistit. Nejde ale jen o lexikální novinky. Na scéně vidíme praktiky tzv. rétorické polarizace typické pro brutální ideologickou propagandu. Ten, kdo podobný slovník de-konstruuje a kritizuje, dostává nálepku nepřítele pokroku, případně na změnu jeho smýšlení bývá vyčleněna docela slušná suma v kapitole Překonávání rezistence akademické obce v projektech „implementace reformy“.

Cynismus je nutně předpokladem úspěšného zavedení reformy. Ve Francii se

např. zákon razantně podřizující univerzity podnikatelským zájmům nazývá „zákon o univerzitních svobodách a odpovědnosti“ (LRU). Cynické je vystupovat s fíkovým listem domnělého konsenzu. Na výše uvedených heslech se přece musejí všichni shodnout: kdo by byl proti modernizaci, efektivnosti, pružnosti? Demokratická debata o skutečných změnách ve společnosti a v akademickém světě, formulování alternativních modelů případných důsledků těchto změn, kritická reflexe různých variant řešení problémů nepřibíhá moc do úvahy. Na pomoc se vezmou subjektivně formulované hlasy Svazu zaměstnavatelů a různých Fór průmyslu a vysokých škol. Ty jasně a zřetelně sdělí, jaký má mít absolvent profil, aby ho mohli podnikatelé zítra zaměstnat, a co je potřeba na životě univerzit a v jejich řízení změnit, aby v nich podnikatel „našel strukturu řízení a fungování důvěrně známou z podnikové sféry“ (poradce ministryně školství ČR pro reformu terciárního vzdělávání, ČT24, 15. 10. 2009). Cynické je zneužívat dílčí selhání akademické samosprávy a nedodržování zákona, které nastaly v důsledku průniku „étosu“ politiků a podnikatelů do akademie – vlastně podle logiky tržního zájmu. A farižsky tvrdit, že připravovaný zákon s rozšířenými pravomocemi správních rad složených z třetiny politiků a třetiny podnikatelů (eufemisticky: z reprezentantů společenské sféry) jmenovaných zase politiky zavede do vysokých škol a jejich fungování pořádek.

Třetím rysem zavádění neoliberálních reform vysokého školství je rychlost až překotnost, s jakou mají být provedeny. Jeden z mnoha kritiků těchto reform, rakouský filozof Konrad Liessmann (*Teorie nevzdělanosti*,

2008), připomíná, že neoliberální reformátoři interpretují slovo reforma v rozporu s jeho původním významem z doby renesance. Tedy nikoli jako návrat ke zdrojům, ke kořenům, k primární ideji. Ale jako „úprk vpřed“, jako by šlo o státní převrat nebo bankovní loupež.

Má-li dojít k otevření dosud dominantně veřejného sektoru vzdělávání pro vstup privátního kapitálu, který bude generovat zisk pro ty „úspěšné“, je nový manažerský způsob řízení univerzit logickým požadavkem. Proto vznikla teorie New Public Managementu, která nový způsob (nad)vlády, kontroly, vypjaté weberovské racionalizace zdůvodní a prosadí. Ona „gubernamentalita“ (způsob vlády) spojuje dvě francouzská slova – gouverner, tj. vládnout, a mentalité, tj. mentalita, způsob vnímání, cítění, hodnocení, myšlení. A proto je spor o reformu vysokých škol především sporem o dominanci určitého typu mentality. Jde tedy o víc, přátelé.

Solidarita

UNIVERZITA NA PRODEJ ZN. LEVNĚ!

Původ, východiska a praxe neoliberální univerzity

Alice Červinková (ProAlt):
Proletarizace a prekarizace akademické práce. Jak neoliberální praxe ovlivňuje charakter akademické práce?

Stanislav Štech:
Neoliberální způsob vlády ve vzdělávání. Co je to gubernamentalita, jak se projevuje New Public Management ve vzdělávání (nejen vysokoškolském) a jak na něj lze reagovat.

úterý 10. dubna 2012 od 17:00
Klub Techniků, Novotného lávka 200/5, Praha 1
www.socsol.cz

▲ Z dubnové debaty časopisu Solidarita, na níž vystoupil Stanislav Štech, připravujeme záznam, který bude brzy k dispozici na www.solidarita.tv.

Z BLÁTA DO LOUŽE

VÁCLAV DROZD, PETR KUBALA, VÁCLAV WALACH

Iniciativa Za svobodné vysoké školy se připojila k platformě Stop vládě, která sdružuje iniciativy a odborové svazy v dubnových protivládních protestech. Tento krok odůvodnila mj. tím, že případné odstoupení od Dobešových věcných záměrů zákonů nemění situaci. Vše totiž nasvědčuje tomu, že vláda chce prosadit reformu terciárního vzdělávání jakýmkoli prostředky, tedy i cestou novelizací současné legislativy. Prvnímu návrhu takové novely, který spočívá v zavádění neoliberalismu do systému financování vysokých škol, věnujeme následující analýzu.

I.

Před několika dny předložila *Národní ekonomická rada vlády* (jmenovitě Daniel Münich) dokument s názvem *Náměty k racionalizaci financování vzdělávací činnosti veřejných vysokých škol*.¹ Dokument byl předložen po sérii protestů, které vyústily v odstoupení Josefa Dobeše z čela ministerstva školství. Pokud se akademická obec v tuto chvíli domnívá, že má z velké části vyhráno, není tomu tak. V radikální podobě (s plošným školným a všemi dalšími instrumenty) se „reforma“ prosadí jen těžce, ale k odklonu od kurzu nastaveného Josefem Dobešem ani v nejmenším nedošlo.

Z předložených návrhů a dosavadního průběhu reformy vyplývá, že ani po přesunu těžiště změn není možné očekávat otevřený dialog s akademickou obcí. V úvodu námětů se totiž dozvídáme, že tato opatření „[...] se nabízí jako implementačně snadnější a rychlejší způsob posílení celkové systémové efektivnosti, než bude zavádění kontroverzního a administrativně náročnějšího systému školného s půjčkami“. Některé úpravy současného systému tak lze provádět i nelegislativní cestou, což je

z pohledu vlády rozhodně pohodlnější. Touto potenciálně „pokoutnou“ cestou se tak sice již nezavede plošné školné, ale vytvoří se minimální prostor pro bezplatné vzdělání.

Navrhaná opatření se dále nazývají „racionalizační“, což je v tomto kontextu opravdu pikantní eufemismus, jelikož se jedná o silně ekonomicky reduktivní a ideologické návrhy. Dokument Daniela Münicha totiž stojí na *zamlčených* předpokladech, které nejsou absolutně nijak reflektovány a jsou vydávány za „vědecké“ a racionální. Snaha přerámovat změny z politické roviny do roviny „odborné“ se zřejmě dala očekávat a jen letmý pohled nás ujistil, že se jedná o stejné nepřijatelné předpoklady jako u původních věcných záměrů zákonů.

II.

Podívejme se tedy podrobněji na některé body navrhovaných změn.

1) Bezplatné vzdělání by mělo být zajištěno jen po standardní dobu studia – šest semestrů na bakalářském stupni a dva na magisterském stupni

Studenti prý nejsou stávajícím systémem motivováni k řádnému ukončování studia. Ze

studie OECD Education at Glance 2010 (viz s. 73) však například vyplývá, že mezi placením školného a časnějším ukončováním studia neexistuje korelace. Proč by tomu u placení poplatků mělo být jinak? Jak víme, motivace k určitému jednání je daleko komplikovanější. Zužování motivace pouze na poplatky je nutně silně reduktivní. Podobně je tomu i u paušálního tvrzení, že stávající systém nemotivuje školy k adekvátní strukturační vzdělávacím programům.

Je také možné pochybovat o argumentu o navýšení normativu na studenta po takovémto ušetření prostředků. Už při návrhu školného bylo opakovaně slibováno, že peníze takto vybrané zůstanou školám jako bonus, a po čase se ukázalo, že školné má působit jako instrument k „dofinancování“ univerzit po poklesu dotací ze strany státu. Snižování příspěvku na vzdělávací činnost se stalo neblahým politickým zvykem: z 24 miliard v roce 2009 klesl na letošních 19 miliard. Podle návrhu státního rozpočtu na rok 2014 hodlá stát vydat na terciární vzdělání likvidační částku 14,7 miliard. Už v roce 2010 Česká republika investovala do vysokého školství pouhých 0,54 % HDP a ocitla se tak na samém

1 <http://www.scribd.com/doc/87158778/Racionalizace-financovani-V%C5%A0>

chvostu OECD (i podle parity kupní síly, tedy HDP na studenta). Přitom průměrné výdaje v rozvinutých zemích, kterým chceme v hospodářském závodu konkurovat, se pohybují někde okolo 1,5 % HDP. Poplatky za studium, které by měly tento katastrofální výpadek dorovnat, by musely dosáhnout skutečně závratných hodnot. Můžeme proto očekávat kromě zvyšování poplatků především další nárůst korporátních investic do školství, které budou nahrazovat rychle klesající státní dotace. Dosavadní vývoj tak nasvědčuje, že skutečným zájmem za předkládanými reformami je kradmá privatizace terciárního systému vzdělávání.

2) Přestat financovat studenty, kteří program dané úrovně již jednou absolvovali

Tato situace pravděpodobně nastává, když student ukončí studium na bakalářském/magisterském stupni dříve, než je státem garantovaná délka bezplatného studia (3+1, 2+1 rok). Toto opatření je vysloveně penalizační pro ty, kteří nejenže ukončili program dříve či řádně, ale navíc chtějí zbývajícím čas využít například k rozšíření svých obzorů, a tím mj. ke snaze o větší uplatnitelnost v pozdějším zaměstnání. Otázkou tedy zůstává, na čem se toto opatření zakládá (kromě mystiky vyrovnaného rozpočtu)? Má odradit studenty od dalšího studia, které by mohl studovat jiný student (což je v kontextu snižování počtu studentů pochybné, viz bod 3)? Kolik prostředků by se takto ušetřilo a proč vlastně, když doba pro bezplatné studium je stanovena na 3+1 rok? Nebylo by lepší nechat na studentech samotných, jak s touto dobou naloží? A nebudou lidé vzdělání ve více oborech pro společnost nakonec ve výsledku daleko prospěšnější než aktuálně ušetřeny peněžní obnosy?

3) Výrazně snížit podíl zapisovaných studentů

Tento bod se zakládá na tvrzeních, že studentů je příliš mnoho, což negativně ovlivňuje kvalitu studia, neboť se nevyhnutelně snižuje laťka studijních programů. Tento řetězec reakcí je způsoben podle Münicha tím, že nejméně polovina studentů nemůže být intelektuálně způsobilá ke studiu vysoké školy. Tímto se do vládní vysokoškolské politiky promítá ze zahraniční nechvalně známá ideologie IQismu. Schopnost vystudovat vysokou školu je však opět tvarována mnohem rozmanitějšími faktory, kde IQ je tím vůbec nejspornějším. Nemá na dokončení vysoké školy spíše vliv motivace studenta než výše jeho IQ? Chce nám snad Mních tvrdit, že motivace také nějak souvisí s výší IQ? IQismus opět *přirozeně* není podložen absolutně žádnými argumenty či studiemi. Možná by opravdu bylo lepší, kdyby o dispozicích jednotlivých studentů rozhodovali pedagogové, kteří jsou se studenty v každodenním kontaktu a jejich dispozice a znalosti testují.

Také spolu s výše uvedenými tvrzeními vyvstává celá řada otázek. Co je to příliš vysoký počet studentů? Kde je hranice, pod kterou bychom nechtěli klesnout a kdo tuto hranici určuje? Bude o takto hodnotové oblasti rozhodovat sbor „nestranných odborníků“?

Problémem možná není až tak celkový počet studentů, jako poměr počtu studentů a učitelů. Násilné snižování počtu studentů je totiž v přímém rozporu se snahou zpřístupnit vzdělání co nejvíce lidem, a tudíž neodpovídá ideji demokratizace vzdělání. Tyto problémy tedy nelze vnímat jako *expertní*, vyřešitelné bez diskuse na základě „racionalizačních“ opatření.

Dosavadní vstřícná politika přeměny vysokých škol z elitních na univerzální byla zcela v souladu s vývojem v zemích OECD. Česká republika se jim teprve v poslední dekádě vyrovnala podílem poprvé zapsaných do terciárního vzdělávání, který v současnosti dosahuje dvou třetin odpovídající populační kohorty. Podle vývoje demografické křivky již nelze počítat s pokračováním tohoto trendu, a je proto na místě otázka, proč mají reformátoři zájem snižovat počty studentů vysokých škol.

Odpověď se nabízí při pohledu na další plánované snižování státních investic do vysokého školství, které se dosud projevovalo jen na tolik kritizované kvalitě školství. Pokud se stane katastrofický scénář připravený ministerstvem financí skutečností, pak se negativně projeví i na kapacitě terciárního vzdělávacího systému. Dojde k rapidnímu poklesu přijímaných studentů na všech stupních a ve všech oborech, které nedokážou přilákat dostatek soukromých investic na pokrytí nákladů. Plán NERV se v tomto světle opět jeví jako pouhá příprava na škrtý a na zmíněnou částečnou privatizaci.

Roztomilá je u tohoto bodu také již Münichem předjímaná možná kritika: „*Snižování vzdělanosti, zasahování do autonomie VŠ, sociální inženýrství, snaha ušetřit*: [Münichova reakce] zatím bez komentáře.“

4) Finanční podporou výrazněji zohledňovat kvalitu

Tato změna je odůvodněna následujícími tvrzeními. Normativní podpora je rovnostářská, a neumožňuje tak vznik excelentních světových pracovišť. Proto musí být zrušena a vláda by se měla zasadit o vytvoření elitních „graduate schools“.

Již delší dobu trvá snaha odlišit „excelentní“ vzdělávací instituce od těch ostatních a seřadit je do přehledných tabulek, které známe např. z populárního Šanghaiského rankingu. Od zástupců reformního establishmentu často slyšíme, že je jejich cílem, aby se alespoň jedna z našich univerzit dostala do báje „první stovky“. Tyto žebříčky jsou však vesměs založeny na kritériích napojených na výzkumné činnosti (např. náš „kafemlejnec“).

Motivují tak školy, aby se pokoušely na poli výzkumu a vývoje uspět, a tlačí je k investicím do výzkumných aktivit a prestižních programů, a to i tehdy, když na to vysoké školy nemají potenciál. Rankiny redukují „kvalitu“ instituce do jedné veličiny, která nemůže postihnout skutečnou rozmanitost a excelenci v některých provozovaných oborech. Rozhodně nepřispívají ke kýžené diverzitě, ale vedou spíše k homogenizaci systému. Žebříčky jsou také kritizovány za jednostranné zaměření na mnohooborové univerzity (nehodnotí efektivně školy specializované či neuniverzitní) i za zaujatost proti interdisciplinárním oborům.² Často jsou také zatíženy na přírodovědné a biomedicínské disciplíny, nepřiměřeně vyzdvihují hodnotu anglicky psaných publikací a tradičních výzkumných formátů.

E. Hazelkorn jde ve své věcné kritice hodnocení vzdělávacích institucí dále a zdůrazňuje, že jsou manifestací globalizace a marketizace vysokého školství. Popularitu nabyly především proto, že slouží jako měřítko sociálního statusu, poskytují jednoduchá data o složitých jevech a kalkulují konkurenceschopnost v mezinárodním měřítku. Jejich náhled na vzdělávání jako motor ekonomického růstu se shoduje s dominantní neoliberální ideologií, a mnohé vlády jejich výstupy proto začleňují do státních koncepcí vysokého školství. Zavádí se tak reformy systémů vzdělávání a výzkumu, které mají za cíl zvýšení produktivity a efektivity výzkumu, tedy lepší umístění škol v žebříčku. To je obzvláště důležité v čase ekonomických těžkostí, kdy je potřeba přesně měřit výkon a kvalitu výstupů.

Kritizované rankiny přispívají k budování „slonovinové věže“ výzkumu, který je řízen elitami a vybranými institucemi v době, kdy nás trápí závažná globální krize. Kvalitní politická východiska z této překerní situace mohou být nalezena jedinečně tehdy, pokud bude rozvíjen interdisciplinární přístup a budou podporovány rozmanité výzkumné týmy a projekty, které se nyní zjevně vymykají z reduktivního vidění světa populárních rankinů.³

Dále bychom se měli strýců reforem a propagátorů elitních „graduate programů“ ptát, zda a jak dosáhnou výběrovým financováním „excelentních“ institucí i jejich sociální dostupnosti. Jestli si uvědomují, že přesměrováním financí do několika škol velmi pravděpodobně dojde k podvyživení celého systému, který by měl poskytovat co nejvyšší vzdělání široké vrstvě populace. Tyto problémy nastaly např. v USA, kde sice fungují špičkové korporátní univerzity, které soustavně okupují první příčky rankinů, ale

2 viz Federkeil, Gero: „Ranking – new developments in Europe“, přednáška na semináři „University Classification“, únor 2009, Praha

3 viz Hazelkorn, Ellen. Rankings and the Reshaping of Higher Education, The Battle for World-Class Excellence. 2011

úroveň sociální dostupnosti kvalitního vzdělání je skutečně žalostná. Velké nebezpečí se skrývá v jednostranném zaměření na hodnocení excelence jednotlivých škol, které může vést k vystavění sociálních bariér a k následné devastaci celého systému vzdělávání. Proč se neinspirovat raději v prosperujícím Finsku než v upadajících Spojených státech?⁴

Další odůvodnění se dotýká akreditační komise. Akreditační komise má údajně možnost poměřovat kvalitu jen na minimální úrovni a řešit by to měly v ideálním případě soukromé hodnotící agentury. Z návrhu se už ale nedočteme, jakým způsobem a proč by to měly dělat hodnotící agentury lépe než stávající systém. Lze se tak domnívat, že tento argument je zase jen dalším nereflektovaným předpokladem – soukromé hodnotící agentury jsou z principu lepší než akreditační komise. Proč? Protože jsou soukromé. To se zdá v kontextu stále nekončící finanční krize poněkud nemístné. Ratingové agentury v předvečer splasknutí hypoteční bubliny přiřazovaly následně bankrotujícím korporacím ta nejlepší hodnocení. Vážně někdo věří, že tentokrát se to opravdu, ale opravdu už nestane?

Vláda by dále měla „vytipovat“ budoucí špičková střediska, nad jejichž vysokou kvalitou má být ustavena *samožřejmá kontrola*. Je opět otázkou, podle jakých kritérií a jakým mechanismem bude toto *tipování* probíhat. Bude se zřejmě rozhodovat shora. Neotevívá se tím ovšem poměrně velký prostor pro byrokratizaci a korupci? Tyto negativní důsledky předjímá i sám Münich: „[...] bude to zkorumpované nebo byrokratické: Když se proces dobře nastaví, dají se tato rizika minimalizovat. V zahraničí lze nalézt příklady dobré praxe.“ Dodejme jen, že v zahraničí lze nalézt důkazy prakticky pro cokoli, pokud se nám to hodí, stejně jako v Bibli a v lidských dějinách. Takže pokud se proces propracuje stejně brilantně jako u zavedení školního (s dokonalým systémem půjček, grantů a podpor) v původních návrzích zákonů, tak z byrokratizace, zkorumpovanosti a nefunkčnosti prý nemusíme mít absolutně žádný strach.

4 viz NEWSWEEK's list of the world's best countries: <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2010/08/15/interactive-infographic-of-the-worlds-best-countries.html>

5) MŠMT by mělo vládě předkládat analýzy efektivity

Součástí analýz efektivity by bylo zveřejňování informací o studentech (délkách studií, výše normativů, náklady na dokončené studium apod.) v jakýchkoli online katalozích. Toto opatření by podle předkladatele skrze *vhodně napočeté ukazatele* na úrovni studijních programů vysokých škol velice „zracionalizovalo“ diskuse o financování a o výši nákladů na studenta ročně a na jedno celé dokončené studium. Je samozřejmě velmi diskutabilní, co v tomto kontextu znamená zracionalizování diskuse a co vhodně napočeté ukazatele. Vhodně napočeté ukazatele totiž mohou velmi pěkně „ukazovat“, které obory (v kontextu akutní rozpočtové nouze) nejsou dostatečně *konkurenceschopné*, a jsou tudíž nepotřebné. Vhodně napočeté ukazatele také mohou „prokázat“ naprostou nefunkčnost veřejných vysokých škol a tím jen podpořit a usnadnit přijímání naprosto nutných reforem. Sbírání dat a jejich vyhodnocování určitě může posloužit k lepší znalosti problémů vysokých škol. V kontextu připravované reformy ale právem budí takové návrhy strach, neboť efektivně otevírají prostor pro politické manipulace.

6) Zpřísnění vybírání poplatků a povinnosti placení za delší a další studium

Výše poplatků je podle předkladatele relativně nízká. Co znamená relativně nízká a z jakého pohledu? Například na Fakultě sociálních studií v Brně je aktuální stanovená výše poplatků za semestr 15 000 Kč (poplatky za další studium byly zrušeny z důvodu odmítnutí penalizace nadaných studentů). Pokud k tomu z pohledu studentů připočteme náklady na živobytí a další výlohy, tak se dostaneme na relativně vysokou částku. Ta by po ještě dalším zvýšení v mnoha případech mohla být likvidační. Samotná formulace opět budí rozpaky. Co přesně takové *zprůšňování* vybírání poplatků bude obnášet? Povinnost placení za delší a další studium je zakotvena již v prvních dvou bodech. Aniž bychom chtěli spekulovat o autorových motivech, znovu se v nás probouzejí obavy, že se dialog stane pouze prázdným slovem a na místě rozhodovacích procedur se uvelebí diktát shora.

III.

Všechny výše zmíněné návrhy mají několik společných jmenovatelů, mezi kterými jsou ekonomický redukcionismus a ideologičnost. Ekonomický redukcionismus je explicitně definován hned v úvodu: „Podle teoretického ekonomického modelu je VVŠ nezisková firma, která je řízena jejími zaměstnanci (zaměstnanci volí akademické senáty a ty volí vedení i vědecké rady a schvalují klíčová rozhodnutí).“ (Ponechme stranou, že akademické senáty jsou voleny akademickými pracovníky a studenti – ti rozhodně nejsou zaměstnanci. Na druhé straně existují také neakademičtí pracovníci, kteří naopak žádají volební právo nemají.) Tento pohled na školu jako na firmu je předpokladem, který opět není nijak argumentován. Na univerzity nelze pohlížet jako na firmy, jelikož plní jako instituce spoustu jiných funkcí – ty ovšem v návrzích nejsou vůbec brány do úvahy.⁵

Ideologický rozměr těchto „vědeckých“ návrhů je poté ilustrován paušálními tvrzeními o studentech jakožto o osobách minimálně z poloviny intelektuálně nedostatečných pro studium, neplnících dostatečně řádně svá studia. Tyto je proto nutné „přimět k větší odpovědnosti rozumným rozhodnutím při výběru studia i jeho řádného a intenzivního plnění“. V systémové rovině se ideologie projevuje argumentací směřující k tomu, aby zakryla snižování dotací vysokého školství, rankingy, graduate programy apod. Návrhy tak ve svém souhrnu slouží jako ideologické ospravedlnění dalších (nezbytně nutných) tupých škrtů v rezortu školství.

Iniciativa Za svobodné vysoké školy vnímá jako velmi problematické všechny polohy současných návrhů. Jde o návrhy nepodložené žádnými hlubšími analýzami, založené jen na ideologických frázích a tvrzeních. Jde také o opatření určená pro rychlé a bezproblémové schválení bez širší diskuse. I z těchto důvodů se iniciativa *Za svobodné vysoké školy* přidává ke koalici „Stop vládě“.

Autoři jsou činní v iniciativě Brno za svobodné vysoké školy.

5 viz Úvod v příručce Perspektivy dalšího vývoje českého vysokého školství, Univerzita Karlova; srovnej s úvodem „manifestu“ cambridgeské a oxfordské univerzity In Defense of Public Higher Education

SOLIDÁRNÍ BROŽURY

JOHN MOLYNEUX: Je lidská povaha překážkou socialismu?

„Socialismus je dobrá myšlenka, ale nikdy nebude fungovat, protože nezměníte lidskou povahu.“ Tak zní dnes nejužívanější a nejrozšířenější argument proti socialismu, s kterým se kriticky vyrovnává pojednání Johna Molyneuxe.

cena 15 Kč

MARTIN ŠAFEEK: Teorie odcizení u mladého Marxe

Práce, která přibližuje stěžejní koncept mladého Marxe, tj. odcizení, jež Marx promýšlel zejména v Ekonomicko-filozofických rukopisech z roku 1844. Skutečnost, že kapitalismus vzdaluje dělníka produktu jeho práce a odcizuje v posledku člověka člověku v rámci společnosti, dnes není neaktuální.

cena 25 Kč

K zakoupení na pravidelném prodejním a petičním stánku, který se koná každý čtvrtek před budovou Městské knihovny v Praze na Mariánském náměstí od 17 hodin.

KAPITALISMUS PROTI DEMOKRACII

JOHN MOLYNEUX

Jaký je vztah kapitalismu a demokracie tváří v tvář současné ekonomické krizi a jak se tento vztah vyvíjel historicky? Co znamená dosazování „technokratů“ na místo demokraticky zvolených vlád např. v Itálii a Řecku? Jak bylo dosaženo třídního kompromisu a kdy od něho může být vládnoucími třídami upuštěno?

Ve 21. století se hlásí všichni politici téměř bez výjimky k demokracii. To platí nejen pro Obamu, Sarkozyho nebo Merkelovou, ale také pro Nicka Griffina z fašistické BNP. I zcela zjevně antidemokratické politické síly a organizace prohlašují veřejně svá demokratická přesvědčení. Tak si např. švédští fašisté říkají Švédští demokraté, zatímco německá NPD, z jejíhož okruhu pochází teroristická skupina ze Saska vraždící cizince po celém Německu, znamená v překladu Národně demokratická strana Německa a Mubarakova strana v Egyptě byla Národní demokratická strana.

To svědčí o ideologické moci pojmu demokracie v moderním světě. Spolu se „svobodou“ byla demokracie s obrovskou palební silou akademické a mediální podpory nasazena jako hlavní ospravedlnění „Západu“ ve Studené válce: klíčové rozdělení ve světě bylo údajně mezi svobodným Západem, založeným na pluralitní demokracii, a totalitarismem komunistického Východu. Mnoho zastánců systému – jako např. Milton Friedman a Friedrich Hayek – přitom šlo tak daleko, že mluvili o bytostné vazbě mezi kapitalismem a demokracií.

V hlubším smyslu svědčí všudypřítomná prohlášení o demokracii také o potenciální moci lidí v moderním světě – moci, která s globálním vzestupem urbánní dělnické třídy enormně narostla – a o strachu našich vládců z této moci. Chtějí-li vládnout lidem, musí vládnout „ve jménu lidu“.

Co politici skutečně dělají, na rozdíl od toho, co prohlašují, je jiná věc. Dne 1. listopadu oznámil řecký premiér Jorgos Papandreu svůj plán uspořádání referenda o „záchranném balíčku“ (tj. brutálním úsporném programu) vyjednaném s Evropskou centrální bankou (ECB) a MMF „Trhy“ (to znamená kapitalisté), média, Merkelová, Sarkozy a další reagovali naprosto zuřivě na samotnou myšlenku, aby lidé o něčem takovém hlasovali. Povolali Papandreua na kobereček a řekli mu zcela jasně, že se nic takového dít nebude.

O dva dny později byl plán referenda odvolán a o týden později byl Papandreu nahrazen nevoleným Lukasem Papademosem. Média nazývají Papademos „technokratem“, ale to pouze mystifikují. Papademos je bankéř. Od r. 1994 do r. 2002 byl guvernérem Banky Řecka a od r. 2002 do r. 2010 více-

▲ John Molyneux

prezidentem ECB.

Pak, když pokračovala dluhová krize v Itálii, odstoupil Silvio Berlusconi a byl nahrazen dalším nevoleným „technokratem“, Mariem Montim. Monti je akademickým ekonomem, evropským komisařem a mezinárodním poradcem pro firmy Goldman Sachs a Coca-Cola. Dne 9. listopadu ho italský prezident jmenoval „doživotním“ senátorem a o týden později se stal předsedou „vlády národní jednoty“ bankéřů a podnikatelů.

Tak bylo v obou případech v situaci extrémní ekonomické krize jednoduše „pozastaveno“ demokratické právo lidí zvolit si svou vládu, aby se zajistilo rychlé provedení úsporných opatření požadovaných mezinárodními bankéři – opatření natolik závažných, že by se kterýkoli politik závislý na skutečných volbách děsil jejich schválení.

Navíc Sarkozy a Merkelová nyní požadují změny Lisabonské smlouvy k zajištění užší fiskální integrace a přísnější rozpočtové disciplíny ze strany všech států EU, což v praxi znamená další oslabení moci demokraticky zvolených vlád.

Jaký je tedy skutečně vztah mezi kapitalismem a demokracií? K zodpovězení této otázky potřebujeme širší historický a geografický kontext.

HISTORICKÝ POHLED

Historicky existovala určitá souvislost mezi vznikem kapitalismu a vzestupem moderní demokracie, byla však mnohem omezenější, než se často předpokládá.

Za feudalismu byla buržoazie podřízena feudální aristokracii. Ačkoli se jednalo o menšinu, byla již vykořisťující třídou. Ve svém zápase o moc byla však nucena prezentovat se coby zástupce společnosti jako celku. Jak to vyjádřil Bedřich Engels ve své knize Vývoj

socialismu od utopie k vědě: „vedle protikladu mezi feudální šlechtou a buržoazií, která vystupovala jako představitelka celé ostatní společnosti, tu byl všeobecný protiklad mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými, mezi bohatými zahaleči a pracující chudinou. Vždyť právě tato okolnost umožnila představitelům buržoazie, aby se prohlašovali za představitele ne nějaké zvláštní třídy, nýbrž celého trpícího lidstva“.

Za tímto účelem se stal z buržoazie expert na abstraktní deklarace práv – od Listiny o právech v Anglii z r. 1689 přes americkou Deklaraci nezávislosti z r. 1776 se svým prohlášením, že „všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni, že jsou obdařeni svým stvořitelem určitými nezcizitelnými právy, že mezi tato práva náleží život, svoboda a sledování osobního štěstí“, až po Francouzskou revoluci s heslem „Svoboda, rovnost a bratrství“ a s Deklarací práv člověka a občana.

Vzestup buržoazie a buržoazní revoluce bývaly navíc spojovány s bojem o parlamentní způsob vládnutí, na rozdíl od různých forem monarchie a autokratické moci. Odtud role generálních stavů Sjediněných provincií za holandské vzpoury 16. století, válka mezi parlamentem a králem v Anglické revoluci r. 1642 a role generálních stavů a Národního shromáždění za Francouzské revoluce.

V praxi se však závazky vůči „člověku“ vždy ukázaly jako plné mezer. Anglická Listina o právech z r. 1689 neplatila pro katolíky a americká Deklarace nezávislosti nevztahovala práva na „život, svobodu a sledování osobního štěstí“ na černošské otroky. A práva „člověka“ samozřejmě nezahrnovala ženy. Stejně tak žádná lidská nebo politická práva nebyla přiznána domorodým obětem kolonialismu, zatímco „právo na majetek“ bylo vždy zakotveno jako jedno z nejposvátnějších práv ze všech.

A buržoazní nadšení pro parlamentní režim nikdy neznamenalo zavedení všeobecného volebního práva. Toto právo bylo vyhrazeno majetným, obzvláště těm, kteří vlastnili velké pozemky. Odpor buržoazie proti všeobecnému volebnímu právu (tj. hlasu pro dělnickou třídu) přetrvával v mezinárodním měřítku přinejmenším do konce 19. století.

„Všeobecné volební právo,“ napsal v 19. století liberální historik lord Macaulay, „bylo zhoubné pro všechny účely, pro které

vláda existuje“ a „naprosto neslučitelné s existencí civilizace“. Dokonce velký filozof liberalismu John Stuart Mill psal ve svých „Úvahách o reprezentativní vládě“ proti rovnému všeobecnému volebnímu právu ze strachu, že by dělnická třída dosáhla parlamentní většiny.

Za své právo hlasovat musela dělnická třída bojovat sama. A byl to dlouhý boj s mnoha bitvami – od „Peterlooského masakru“ v roce 1819, kdy jezdecko zabilo 15 a zranilo kolem 500 lidí z davu o více než 60 tisících demonstrujících v Manchesteru, přes kampaň britských chartistů od r. 1838 do 1859, prvního masového dělnického hnutí na světě, po celoevropské revoluce z r. 1848, Pařížskou komunu v r. 1871, belgickou generální stávkou v r. 1893, kampaň za volební právo žen nebo hnutí za občanská práva v 50. a 60. letech v USA.

NE AŽ TAK VŠEOBECNÉ VOLEBNÍ PRÁVO

Na samém začátku 20. století neplatilo ani v jedné ze 17 předních kapitalistických zemí plné všeobecné volební právo. Austrálie byla první v roce 1903, následoval Nový Zéland v roce 1907. Klíčovým obdobím pro zavedení všeobecného volebního práva však byla (přes četná omezení, např. ženy pod věkem 30 let neměly v Británii hlas až do roku 1928) doba od r. 1917 do r. 1920. To platilo pro Británii, Švédsko, Rakousko a Československo (1918), Finsko a Německo (1919) a pro Kanadu (1920).

Takže právo volit si vybojovali pracující jako vedlejší produkt revoluční vlny, která se přehnala Evropou na konci první světové

CAPITALISM ≠ DEMOCRACY

▲ Důležitá nerovnice...

války.

Volební právo se sice často považuje za punc demokracie, má však smysl pouze v kontextu přiměřeně svobodných a „nezfalšovaných“ voleb do svrchovaného parlamentu, ne v rámci voleb jako v Mubarakově Egyptě nebo při existenci parlamentu podřízeného monarchovi, který existoval až do Německé revoluce v roce 1918 či v dnešních režimech na Arabském poloostrovu.

Volební právo je proto součástí balíku demokratických práv, ke kterým patří i svoboda projevu, tisku, shromažďování, sdružování, včetně sdružování v odborech, právo na stávku, právo na protest, rovnost před zákonem a vše, co společně tvoří to, co se dnes obecně považuje za demokracii. Stejně jako za volební právo museli pracující za tato práva vést dlouhý boj. A tato práva museli vybojovávat vždy znovu – ať už se jednalo o tolpudleské mučedníky deportované do Austrálie za založení dělnického spolku v roce 1834, o boj proti „Zákonu proti obecně ohrožujícím snahám sociální demokracie“ v Bismarckově Německu nebo o odboj proti

fašismu, případně o každodenní dílčí boje za politická, občanská či odborová práva.

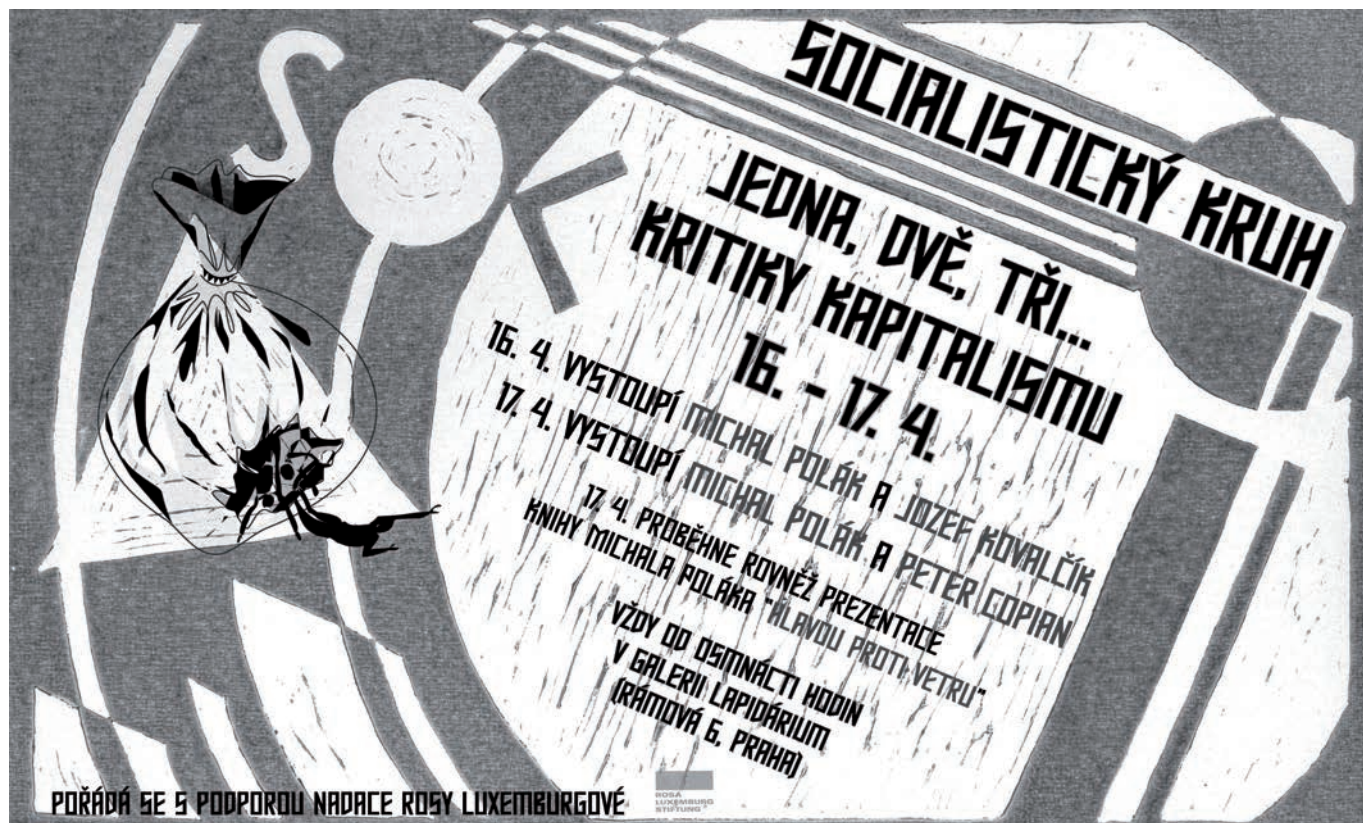
Skutečnost, že je tento boj v podstatě přes mnoho výjimek (jako např. Čína) vyhrán, představuje nestabilní kompromis v pokračujícím třídním boji. Na jednu stranu jde o skutečné vítězství nad zdráhající se kapitalistickou třídou, které stojí za to oslavovat a obhajovat. Na druhou stranu se zde projevuje povědomí vládnoucích tříd o tom, že za určitých obecných podmínek, jako je např. minimum sociální stability, může kapitalismus koexistovat s „demokracií“ a že mohou vést nemajetné k tomu, aby nehlasovali pro zrušení soukromého vlastnictví.

POVAHA BURŽOAZNÍ DEMOKRACIE

Doslovný význam demokracie je vláda lidu, ale buržoazní demokracie, a to ani ve své nejčistší a nejúplnější podobě, nikdy nepřináší vládu lidu. Ve skutečnosti je to vždy, řečeno s Marxem, „diktatura buržoazie“. Pro takový výklad existuje mnoho důvodů.

Za prvé, nejdemokratičtější zvolený parlament a vláda nevlastní ani nekontroluje produkční prostředky nebo bohatství ve společnosti, které zůstávají v rukou nevolených kapitalistů a fungují v souladu se zákony kapitalistické soutěže. V důsledku toho vládnou volené vlády zpravidla zcela v mezích stanovených buržoazií („trhy“, korporacemi atd.). A i váhavé vlády lze téměř vždy vydírat zastavením investic, odlivem kapitálu, spekulativními útoky na národní měnu atd.

Za druhé, zvolený parlament funguje v souhře se státním aparátem (armádou, policií, soudnictvím, ministerskou byrokracií

apod.), který je nevolený, přísně hierarchický a spojený tisíci nitkami – sociálními, ekonomickými, historickými a ideologickými – se zájmy buržoazie. Tento aparát drží v rukou páky k prosazování vládní politiky a zároveň tuto politiku rozhodujícím způsobem ovlivňuje. A v případě nouze může vládu dokonce svrhnout a nahradit (tj. provést puč jako např. v Chile v r. 1973).

A za třetí, jak to formuloval Marx, „vládnoucími idejemi každé doby byly vždy jen ideje panující třídy“. Celý politický proces vychází z kapitalistických ideologických předpokladů – především z předpokladu, že kapitalistické produkční vztahy a priority zisku jsou přirozené a neměnné – které jsou pak kapitalistickým státem kontrolovány (nutnost škrtů, nezodpovědnost stávek atd.). Navíc znamená drtivá nerovnost mezi třídami kapitalistů a pracujících, že do politického boje – včetně voleb – zástupci a strany obou tříd vstoupí s výrazně rozdílnými silami.

Kromě toho máme co dělat s odcizením, vykořisťováním a útlakem v každodenním životě v kapitalismu, což vede k tomu, že se značná část dělnické třídy a chudých cítí tak zdemoralizovaná a tak vyloučena ze společnosti, že často „kašlou“ na politiku a ani nechodí volit. Nechodit k volbám je jev mnohem rozšířenější v nižších vrstvách než v těch vyšších.

Konečně, všechny buržoazní demokratické volby a volební systémy omezují skutečnou demokracii, protože voliči hlasují jako roztržštění jednotlivci, jen jednou za čtyři nebo pět let a ve velkých územních volebních obvodech. Jejich zvolení zástupci jsou pak po celé volební období prakticky neod-

volatelní, a tak se svým voličům ani nemusí zodpovídat. Navíc jsou značně povýšeni nad ekonomické a sociální postavení svých voličů. V důsledku toho je velmi snadné, aby tito zástupci byli zkorumpováni a nedostáli svým volební slibům.

Ale i když všechny tyto skutečnosti dělají z parlamentní demokracie pouhou fasádu maskující nadvládu kapitálu, je rovněž třeba zdůraznit, že buržoazie není v žádném případě bezpodmínečně zavázána tuto fasádu zachovávat. To prokazovaly fašistické tendence v Itálii, Německu, Španělsku a Portugalsku nebo řecká vojenská junta od r. 1967 do r. 1974 a neschůdné Západem podporované diktatury v Latinské Americe, na Blízkém východě i jinde.

TŘÍDNÍ KOMPROMIS

Buržoazní demokracie je kompromisem mezi třídami, ústupek vydobytý buržoazií. Obsahuje „práva“ a postupy, které – jak už jsme zmínili – sice v žádném případě neukončí nadvládu buržoazie, ale omezují ji a umožňují třídě pracujících a dalším utlačovaným organizovat se proti ní. Naši vládcí se jen tak nevydají cestou zrušení demokracie. Jsou si dobře vědomi výhod vládnutí „kompromisem“ a legitimacy demokratické fasády a závažných rizik spojených s pokusy o nastolení otevřené diktatury nebo fašismu.

Vládnoucí třídy vykoučí na cestu pryč od demokracie pouze pod tlakem ekonomického vývoje, z politického strachu a s přesvědčením, že jim to projde. Je docela možné, že by tato otázka vyvolala vážné taktické a strategické konflikty, než by se většina vládnoucích tříd zkonsolidovala kolem fašistického nebo anti-demokratického programu.

Takže jaká je situace dnes? Jak jsou si naši čtenáři dobře vědomi, nachází se kapitalismus ve vážné globální krizi. Ta způsobuje velká hospodářská, sociální a politická napětí, včetně krize v eurozóně a významného hnutí odporu, jako jsou „Occupy“ v USA, španělské „indignados“ a přetrvávající stávky, demonstrace a nepokoje v Řecku, které představují nejvyšší úroveň boje mimo Arabské jaro.

V této souvislosti je dosazení Papademosovy a Montiho vlády v Řecku a Itálii závažným bodem vývoje. Představuje významný anti-demokratický posun v neustále se měnícím poměru protichůdných sil, které se podílejí na dosažení buržoaznědemokratické společenské smlouvy. V úvahu by se měly v této souvislosti brát i rostoucí policejní a soudní represe proti demonstrantům, které jsou patrné v Británii, nebo koordinované policejní akce proti okupacím v USA.

Tento vývoj sám o sobě neznamená upuštění od buržoaznědemokratického řádu, které by zahrnovalo zákaz odborů a politických organizací pracujících, stávek a protestů, ukončení práva volit a rozpuštění parlamentu. Měli bychom ho však brát jako vážné varování do budoucna ohledně toho, co horní jedno procento bude připraveno bez skrupulí provést, pokud se to této části obyvatel bude jevit jako nutnost. A také jako připomenutí starého poučení, že přestože nemáme o buržoazní demokracii iluze a usilujeme o její nahrazení mnohem důslednější demokracií dělnických rad, musíme také bránit všechny dosavadní demokratické výdobytky třídního boje pracujících.

Z článku Johna Molyneuxa, který vyšel v Socialist Review, vybral a přeložil Thomas Franke.

ZÁKON HODNOTY V MONOPOLNÍM KAPITALISMU

TONY CLIFF

Přetiskujeme další kapitolu z analýzy minulého režimu, kterou vypracoval Tony Cliff ve své knize Státní kapitalismus v Rusku.

V Kapitálu považuje Marx kapitalismus za systém založený na volné hospodářské soutěži. To jsou podmínky, za nichž se plně uplatňuje marxistický zákon hodnoty. Jak je to však v kapitalistickém systému, kterému dominují monopoly?

Jediným marxistickým ekonomem, který se podrobně zabýval působením zákona hodnoty v monopolním kapitalismu, byl Rudolf Hilferding. A to ve své knize **Das Finanzkapital** (Viedeň, 1910). Hilferding říká, že z Marxovy teorie hodnoty nelze odvodit žádný obecný princip, který by vysvětloval směnný poměr mezi různými druhy produktů vytvářených monopoly. Píše:

„V podmínkách nadvlády monopolů není možné odvodit, jakým způsobem reaguje

poptávka na změnu cen. [...] Monopolní ceny lze určit empiricky, avšak jejich velikost není možné teoreticky odvodit [...]“

„Klasičtí ekonomové [mezi něž Hilferding řadí i Marxe] považují cenu za výraz anarchické společenské výroby a její úroveň dané společenskou produktivitou práce. Objektivní zákon ceny se uplatňuje jedině díky konkurenci. Avšak tím, že monopoly konkurenci odstranily, tak zrušily jediný mechanismus, kterým se prosazoval objektivní zákon ceny. Nyní již cena není určována objektivně, ale stává se předmětem výpočtu těch, kteří ceny vědomě a záměrně vytvářejí.“

Velikost ceny již není výsledkem ekonomických zákonitostí, ale je nezávisle proměnnou veličinou. Nezávisí již na objektivních

skutečnostech, ale na subjektivních rozhodnutích. Není již daná a nezávislá na vůli aktérů, ale stává se náhodnou. Tím, že se uplatňuje marxistická teorie koncentrace – monopolní fúze, se ruší platnost marxistické teorie hodnoty.

Stejně tak není možné určit, jak velká bude výroba jednotlivých druhů zboží a jak bude celková společenská pracovní doba rozdělena do jednotlivých hospodářských odvětví. Můžeme však odhadnout, jakou tendenci budou výše uvedené faktory v podmínkách monopolní ekonomiky mít, a to tak, že je porovnáme s podmínkami volné hospodářské soutěže.

Za normálních podmínek bude směnná hodnota zboží vyrobeného monopoly oproti ostatnímu zboží růst. Protože je však mono-

polní výroba ve srovnání s nemonopolní výrobou relativně malá, bude malý rovněž podíl společenské pracovní doby věnované monopolní výrobě. Můžeme říci, že v ekonomice, ve které se vyskytují monopoly, se směnné vztahy, velikost výroby i celospolečenská dělba práce řídí stejnými, jen poněkud pozměněnými zákonitostmi jako v předmonopolní ekonomice.

Zákon hodnoty je částečně rušen, ale zároveň se objevuje v modifikované podobě, takže v podstatě působí dál. Konkurence,

i když nikoli volná, se uplatňuje i nadále, a Marxova teze je proto stále platná. Role člověka ve společenském výrobním procesu je tak i nadále atomizovaná a výrobní vztahy zůstávají nezávislé na vůli lidí.

Díky soupeření jednotlivých monopolů, ať už v rámci jednoho nebo několika odvětví, je směnný poměr alespoň přibližně roven poměru délek pracovní doby strávené jejich výrobou. I když není dělba práce ve společnosti úplně nezávislá na vědomém jednání jednotlivců či skupin (jako jsou monopoly),

může se měnit jen v poměrně úzkém rozmezí.

Navzdory monopolnímu „plánování“ je dělba práce mezi jednotlivými podniky monopolu spíše náhodná a zcela se liší od dělby práce uvnitř továrny. Monopolní kapitalismus znamená částečné rušení Marxova zákona hodnoty, avšak na základě zákona hodnoty samotného. Jenže *determinatio est negatio*. Zákon hodnoty je rušen jen do té míry, aby nebyl zrušen úplně.

Z angličtiny přeložil Vítězslav Lamač.

KDO ZA TO MŮŽE?

RADEK POŠÍVAL

V minulém čísle jsme věnovali pozornost falešným výkladům krize, skutečnosti, že lidé jsou proti sobě postáváni např. na základě rozdílů barvy pleti. Zrovna tak dnes vládnoucí ideologii vyhovuje odvádět pozornost podněcováním nenávisti vůči zdravotně postiženým.

Žijeme ve zvláštní době. Ve čtvrtek 5. dubna jsem sledoval v televizi pořad Máte slovo s ministrem práce a sociálních věcí Drábkem a dalšími hosty. Kromě jiného v pořadu zaznělo, že někteří důchodci „kraudou“ v obchodech suché rohlíky, poněvadž jsou zkrátka chudí. Mimoděčně se mi vybavila sloka kdysi populárního songu: „Zdá se mi děsné, že rozdíly jsou u nás velice těsné.“

Dnes jsou sociální rozdíly děsné. Nejde jen o důchodce, kteří nemají na péčivo. Není pravděpodobně třeba vypočítávat všechny skupiny, kterých se dnes bída týká, a skupiny, které do bídy právě upadají. Riziko chudoby dnes nehrozí jen několika málo privilegovaným, o nichž se nesluší mluvit; je považováno za závist, pokud na výlučné postavení této malé skupiny někdo poukáže, nebo dokonce vysvětluje luxusem menšiny bídu většiny.

NEOLIBERÁLNÍ BLOGY

Proto se lidé chytají zástupných problémů a obětních beránek, na něž je možné naložit tíhu veškeré viny za vlastní tíživou situaci. Snad nejčastějším a nejosvědčenějším cílem jsou samozřejmě Romové. Severočeský region by mohl vyprávět. Ale v nedávné době se především na internetových blozích a diskuzích začaly objevovat útoky i na osoby se zdravotním postižením, což mě velmi nemile překvapilo. Zvlášť proto, že já sám jsem nevidomý. Jen pro ilustraci uvedu alespoň několik citací z různých blogů:

„Pro lidstvo by bylo lepší, kdyby přežili jen chytří, zdraví a silní.

Tak například skutečnost, že umíme hromadně udržovat při životě takové, kteří by díky nemoci již dávno zemřeli, je stejně jako vymizení řady chorob očkováním jistě vítězstvím vědy. Pravdou však je, že se kvůli

tomuto přístupu celosvětově také zvyšuje počet zdravých lidí, kteří umírají hladu, protože prostor, kde žijí, už kvůli zvýšenému počtu lidí prostě nestačí a hromadně migrují směrem k těm, kteří jim to svými kroky umožnili. Nebo takové rození a přežití postižených dětí. To je jistě také vítězstvím vědy a lidského umu. Jenže kromě skutečnosti, že si můžeme připsat další humanitní bod, na tom žádný objektivní přínos pro společnost není. Úplně stejné je to v principu se systémovou plošnou podporou některých skupin obyvatel po celém světě, na kterých si vyspělá společnost dokazuje svou lidumilnost (fakticky jde mnohdy o prostor pro politickou korupci a vydělávání peněz vybranými skupinami na tzv. humanitární pomoci). Nejenže tím vytváří plošnou závislost těchto skupin na ostatních, ale způsobuje tím zároveň umělé zvyšování počtu závislých jedinců v těchto skupinách. V historii lidstva přitom vždy bylo zcela přirozené, že pokud některé národy nebo etnické skupiny neměly na to, aby díky chytrosti, zdraví a síle jejich jedinců přežily, prostě nepřežily a byly nahrazeny jinými.“

Domnívám se, že v tomto případě není s čím polemizovat, poněvadž je to přibližně to samé, jako kdyby autor tvrdil, že je země placatá. Jedná se o úryvek z článku, který na blogu idnes.cz publikoval pan František Matějka, bývalý člen Strany svobodných občanů. Strany, ke které se vždy horlivě hlásil i pan prezident. Bylo by velmi zajímavé zjistit, zdali jsou panu prezidentovi blízké i tyto názory. Ale pojďme k dalšímu úryvku:

„Nedávno jsem v TV zhlédla pořad o zvláštních nemocech a samozřejmě postižených těmito nemocemi. Zaujal mne příběh maminky s dospělou dcerou, obalenou obvazy od hlavy k patě. Poslouchala jsem

kritiku obou dam a hleděla na zařízení prostorného bytu, kde se obě pohybovaly, na moderní notebook a jinou techniku, na nový moderní nábytek a předměty v domácnosti.

V kolika domácnostech daleko skromněji žijí rodiny i jednotlivci, kteří celý život pracovali, odváděli daně a podporovali tyto nespokojené, kteří třeba nepracovali nikdy. Na tak zařízený byt a drobnosti i předměty denní potřeby v něm ale nikdy nedosáhli a nedosáhnou. O čem asi přemýšlejí oni, když vidí, jak z peněz, které i oni odvádějí, žijí tito postižení kritici české morálky, xenofobie a morálního úpadku české společnosti?

Vy, co od společnosti žádáte, požadujete a diktujete si, jak má společnost pomáhat právě vám, ať již finančně, zvláštní péčí, chráněnými dílnami, přednostmi v nabízení práce či jinak, zeptali jste se někdy sami sebe: Kam se poděla má pokora a umění poděkovat alespoň za to málo, co dostáváte? Ne?

Tak se zeptám já vás:

Kam se poděla vaše pokora, vy, příjemci sociálních dávek a všemožných podpor a žadatelé zvláštních ohledů, pokora vůči té společnosti, od níž pomoc očekáváte jako povinnou a přijímáte jako nutnou?”

Toto napsala opět na blogu idnes.cz paní Jana Šimonová. Tuto paní neznám, ale z článku vyznívá naprostá neinformovanost o problematice zdravotně postižených. Paní si stěžuje na prostorný byt, který viděla. Je pravděpodobné, že se jednalo o zvlášť upravený, tj. bezbariérový byt, kterých je mimochodem v tomto státě pohříchu velký nedostatek. Takový byt není žádný luxus nebo nadstandard. Lidé se sníženou pohybovou schopností objektivně potřebují určitým způsobem upravené prostředí, ve kterém se mají pohybovat. Dále je zde zmíněný note-

book: jedná se o kompenzační pomůcku, která osobám se zdravotním postižením pomáhá získávat přístup k informacím, které jsou pro zdravého člověka běžně dostupné. Chápu, že paní by se také ráda dopřála nový notebook, jenže ona se bez něj může obejít. Může si bez pomoci přečíst knihu nebo vyhledat informace, které potřebuje.

LUXUS DÁVEK?

Závěrem pár slov k tomu, jak se to s těmi opovrhovanými dávkami má. Uvažuji zde jen jedince s nejtěžší formou postižení, tedy vlastníky průkazu ZTP/P. Na co tedy mají právo? Dostávají každý měsíc invalidní důchod. Jeho výše se samozřejmě liší podle postižení. Například plný invalidní důchod se v současnosti pohybuje okolo 8000 Kč. Poté má postižený nárok na příspěvek na péči. Jeho výše se pohybuje od 800 do 12000 Kč, ovšem na tuto částku dosáhnou jen tzv. ležáci, a to ještě ne vždy. Ovšem ze zákona postižený tento příspěvek nesmí použít na nic jiného než na zaplacení asistentů. Na úhradu životních potřeb zůstává tedy jen zmíněný invalidní důchod. Může se tedy

docela dobře stát, že člověku žijícímu v Praze tato částka sotva stačí na zaplacení nájemného, elektřiny, vody apod. A samozřejmě člověk nemůže jíst trávu a kameny, je třeba z něčeho žít.

Na příspěvek na bydlení každý nedosáhne a jeho výše může být 300 Kč, ale také 3000 Kč, s čímž už se samozřejmě žít dá, ale kolik lidí na tuto cifru dosáhne? To zde vůbec nemluví o zaměstnávání zdravotně postižených. Kolik lidí musí sedět doma, protože stát zkrátka šetří a zrušil daňové úlevy pro zaměstnavatele, kteří zaměstnávají zdravotně postižené? Navíc někteří zaměstnavatelé vyplácejí zdravotně postiženým zaměstnancům nižší mzdy z důvodu pobírání invalidního důchodu.

Existují samozřejmě ještě různé příspěvky na kompenzační pomůcky, ale o tom se na tomto místě nebudu rozepisovat.

NENÍ ZA CO DĚKOVAT

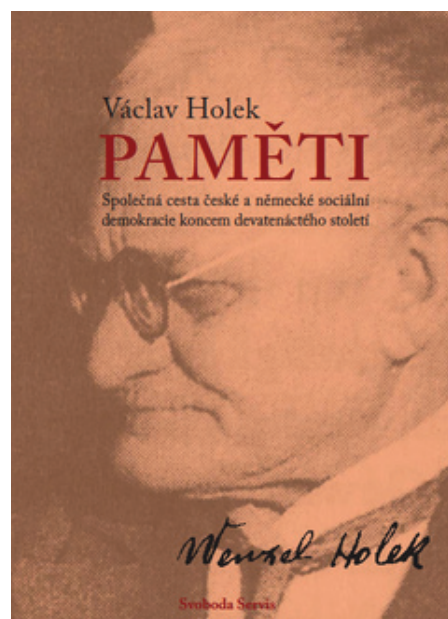
Nicméně paní si přeje, abychom poděkovali. A já se ptám – komu, proč a za co? Snad panu Kalouskovi, jak je šikovný a rok co rok zeštíhluje rozpočet, což se dotýká zejména

sociálních výdajů? Snad panu Drábkoví za jeho opravdu vydařenou sociální reformu, ze které jsou nešťastní nejen postižení, ale i zaměstnanci úřadů práce. Za reformu, která postiženým některé dávky úplně zrušila a jiné snížila? Nebo mám děkovat těm nejbohatším deseti tisícům, kteří jsou na tom tak špatně, že jim vláda zastropovala sociální pojištění a odmítá těmto příživníkům – neboť skutečně jedině na ně musí ostatní platit – zvýšit daně, a proto raději zvýšila nepřímé zdanění, tedy přivodila zdražení základních věcí, které potřebuje každý.

Lidem, kteří by snad výrokům z blogů, které jsem výše citoval, chtěli naslouchat, bych rád sdělil: My za vaše problémy nemůžeme, máme jich přinejmenším tolik co vy, ne-li víc. Za problémy majority nemůže žádná minorita, ať už se jedná o zdravotně postižené, seniory, Romy nebo jiné. Viník je jen jeden. Současný ekonomický systém, který nám všem vládne, a dokud se my, obyčejní lidé, nepřestaneme mezi sebou hádat a naslouchat všelijakým pánům Matějkům, budeme navždy kmány a nikdy pány v této nebo v jakékoli jiné zemi.

PAMĚTI DĚLNÍKA VÁCLAVA HOLKA

Následující pasáž z paměti Václava Holka (1964–1935) dělníka, sociálního demokrata a později vychovatele mládeže, se odehrává v Ústí nad Labem okolo roku 1885, kde autor, tehdy mladý nádeník, žil se svou družkou a pracoval ve zdejších sklárnách a cihelnách. Holkovy Paměti vydalo v minulém roce nakladatelství Svoboda Servis jako jedenáctý svazek edice Socialistický kruh.

▲ Paměti Václava Holka. Společná cesta české a německé sociální demokracie koncem devatenáctého století. Praha 2011.

SVĚTLO NADĚJE

Když jsem opět jednoho večera zašel ke svému sousedovi, ševci Honsovi, kterého jsem

před nedávnem poznal prostřednictvím jeho bratra truhláře a u něhož jsem si nyní nechával dělat boty, přišla řeč i na stávkou a noviny. Při této příležitosti jsem samozřejmě nemohl potlačit své nadšení pro *Národní listy* a chválil jsem je jako nejlepší noviny. Honsa se usmíval, pošilhával po mně zkoumavě a polohlasem pak řekl:

„Jsou však noviny, které píší ještě lépe.“

„Ano? A které?“ vyhrkl jsem a napjatě čekal na ševcovu odpověď.

Ten však dál šel botu a neodpovídal. Já jsem ale nadále naléhal, a pak tedy konečně ještě řekl, že tu teď žádné takové nemá a že ani neví, kde skutečně jsou. To mě však stále ještě neuspokojovalo, naléhal jsem dále a ptal se, kde a u koho bych mohl stůj co stůj takové noviny dostat. Tady jsem byl konečně na stopě dlouho hledaného. Nakonec slíbil, že mi jedno takové číslo obstará. „Ale to ti říkám: před nikým se o tom nesmíš šířit!“ – „Je to snad něco zakázaného?“ zeptal jsem se udiven. „To ne. Ale není třeba, aby o tom každý věděl.“ Honsa dodržel slovo. [...]

Byl to časopis o čtyřech stránkách velkého formátu a jmenoval se *Duch času*, orgán pro

zájmy čtvrtého stavu, vycházel jednou za čtrnáct dní a stál čtyřicet krejcarů čtvrtletně. Vycházel v Prostějově a odpovědným redaktorem byl František Hlaváček. Časopis byl redigován pečlivě; přinejmenším mě strhlo hned první číslo natolik, že jsem se rozhodl nebát se žádného nebezpečí a vřadit se mezi „petrolejníky“.

A protože tehdy se ještě neprovozovala parlamentní politika, jak to může dělat dělnictvo dnes, neboť tehdy se parlament sestával jen z příslušníků majetných tříd – dělníci neměli dosud volební právo – a protože tehdy snad z tohoto důvodu byli socialisté zásadně ignorováni a protože tehdy neexistovala téměř žádná politická odborová organizace, objevovaly se v tomto časopise většinou články, které pojednávaly dělnickou otázkou z hlediska národohospodářského učení Karla Marxe. Tento list byl jediným socialistickým časopisem, který tehdy v Rakousku vycházel česky. Hned v prvním čísle, které jsem náhodou dostal do rukou, byl například článek, který objasňoval kapitál a proces vykořisťování. Líčilo se v něm, jak kapitál musí vykořisťovat dělnickou pracovní sílu a jak se musí rapidně rozmnožovat.

Velice povzbudivý pak byl závěr, v němž se psalo, že k takovému něčemu nebude moci v budoucím státě dojít, protože tam bude pro všechny občany platit stejná povinnost pracovat a stejné právo na život.

Byl jsem zaražen, ústa téměř dokořán, udiven jsem seděl a neustále jsem se přesvědčoval, kde je to psáno, jak bych svým očím nevěřil. To byl vskutku jiný tón, zcela jiné mínění a názor než v *Národních listech*! Bylo to samozřejmě nad můj rozum, co jsem tu četl, protože jak by něco takového bylo možné? A přesto, nebylo to nanejvýš spravedlivé, tento požadavek: stejné povinnosti, stejná práva? Ano, tak by to mělo být, tak to bude! Tyto a podobné myšlenky se honily v mé hlavě a stále více jitřily můj cit pro spravedlnost.

Mezitím jsem se usilovně snažil najít někoho, kdo má k dispozici tento časopis a je socialistou, abych se od něj dozvěděl to, co bych tak rád věděl: co je to socialismus. [...] Takového muže, jakého jsem hledal a který byl s to mi odpovědět, jsem konečně našel v zedníku Václavu Novotném. [...] Již řadu let se hlásil k socialismu a znal dobře jeho zásady a konečný cíl. Byl abonentem nejstarších dělnických časopisů v Rakousku a měl je pěkně svázané. Byl též spoluzakladatelem řady dělnických vzdělávacích spolků, vesměs takových, které byly zakrátko úředně rozpuštěny. [...]

Než jsme se rozloučili, poprosil jsem ho, aby mi půjčil něco ke čtení. Okamžitě projevil ochotu, požádal mě, abych chvilku počkal, a vyšel ze dveří. Záhy jsem slyšel šramot nad

stropem světnice. To mě poněkud znepokojovalo. Vytužil jsem, že i on má knihy schované a že je teď obezřele vyjímá z úkrytu. V mé hlavě se honily všelijaké myšlenky: policie, domovní prohlídka, soud a vězení. A přesto jsem po těch knihách tak dychtivě toužil! [...]

Dychtivě jsem se příštího večera vrhl na „Quintessenz des Sozialismus“ a nechal almanach stranou, protože mě neodolatelně hnala zvědavost konečně se dozvědět něco správného o socialismu. První stránky jsem četl po pořádku, ale připadalo mi to, jako bych tápal ve tmě a nevěděl vůbec, co jsem četl. Má necvičená hlava nebyla schopna přijmout a strávit takové duchovní sousto. Můj čtenářský zápal klesal stále více. Přesto jsem ve čtení nepovolil. Znovu a znovu jsem nutil líný mozek k novému pokusu, až jsem přečetl poslední stránku. Pak jsem začal opět od začátku, ale hned jsem zašel za Novotným, abych mu přiznal svou neschopnost. Začal se mnou o knize diskutovat a vysvětlil mi, co mi bylo nejasného. Když jsem přečetl knihu podruhé, začal jsem ji číst potřetí, a tu jsem zpozoroval, že mi z ní v hlavě zůstává stále více. Tu knihu bych určitě mrzutě odložil, kdyby mi Novotný nepomáhal. S almanachem a s dalšími knhami, které jsem si od něj půjčoval, to bylo hned od začátku snazší. Jednak proto, že byly psány populárněji, jednak proto, že už se můj líný mozek poněkud rozcvičil.

[...] Nad mým bytem na půdě nebyla podlaha a tak mi nezbyvalo nic jiného, než zastrkávat knihy do těsného prostoru mezi střechem

a půdou. Tento úkryt byl značně nepohodlný, protože jsem musel pokaždé, když jsem chtěl knihy vyjmout nebo uschovat, ležet dlouho na břiše v prachu, abych dosáhl rukou pod střechem. Mnohdy mi knihy, které jsem měl zabalené jednotlivě v novinovém papíru, spadly daleko dolů, takže jsem si musel pomáhat pohrabáčem. Nejhorší to však bylo, když jsem se z tohoto bytu stěhoval. Tehdy jsem některé knihy nevytáhl ani pomocí pohrabáče a musel jsem je tam nechat. Tak tam, v Antonínské ulici číslo sedm, jsou možná dodnes.

Ostatní přívrženci strany, s kterými jsem se seznámil později, to dělali všichni stejně jako my. Šlo o to, že ačkoliv knihy nebyly zakázány, byl každý, u něhož se takové knihy našly, zatčen z důvodu tajného spolčování. A proto byl každý z nás velice opatrný, aby se nic nedostalo do rukou policie. Po večerech byly knihy vyjmuty z úkrytů, čteny a pak opět schovány. [...]

Scházeli jsme se obvykle v „Neptunu“, jehož hostinský byl Čech a kde se setkávali jen Češi a svou spolkovou místnost tam měl i mladočeský spolek Beseda. Tam jsme se cítili bezpečněji než kde jinde, protože tento hostinec neměl dobrou pověst mezi šosáky ani v úřadech, a proto ho též málo navštěvovala policie či jiní špióni. Tam se debatovalo jako doma o hospodářských a politických otázkách. Někdy došlo i ke střetnutí s mladočechy, protože náš socialismus se neshodoval s jejich „českým státním právem“. Taková debata, to bylo něco pro Novotného, protože byl dobrý debatér, věděl víc než my všichni ostatní a dovedl protivníky pořádně usadit. [...]

Zásluhou toho všeho se ze mne stal zuřivý agitátor, ne-li blouznivec. Agitoval jsem všude, kde to jen šlo, na ulici, v hospodě, v továrně, bez ohledu na možné následky. Nadšen pro naši věc jsem věřil, že každý dělník musí snadno pochopit socialistickou myšlenku a že ji musí zastávat, ať už by za to trpěl jakkoli. Vždyť byl vykořisťován zrovna tak jako my všichni. Byl jsem tak zapálen, že jsem doslova každému vnucoval své až dosud získané vědomosti a spisy. Ach, jak jsem se záhy musel zklamat ve svých vášnivých nadějích, že obratem ruky dostanu na svou stranu všechny, s nimiž jsem pracoval a se stýkal! Jedni měli příliš strach, že by tím ztratili práci, a proto nechtěli mít s naší věcí nic společného. Jiní zase namítali, že je všechno zbytečné, že se poměry nikdy nezmění. [...]

Lúza a její matka se posléze také začaly o mne strachovat a vynakládaly značné úsilí, aby mě odvrátily od věci a od jejích stoupenců, od socialistů. Jejich prosby a slzy nic nepomohly, zůstal jsem pevný a moje odpověď vždy zněla: Nikdy!

Pražská škola alternativ

PROGRAM: DUBEN 2012

Pravidelné pondělní diskuse

MÍSTO KONÁNÍ:
DIVUS, jižní křídlo, Bubenská 1, Praha 7
 Budova bývalých Elektrických (později dopravních) podniků
 nad stanicí metra Vltavská. Vchod od magistrály.

23. 4. 2012
18.00

Kulturní a umělecký cyklus

JAK A PROČ DNES VŮBEC DĚLAT ČASOPIS?

S tvůrci časopisu Umělec o tom, jak se mění podmínky a smysl vydávání časopisů obecně, jak lze na jedné straně rezignovat a zůstat u obvyklého experimentování a inovátorství anebo se „pouze“ snažit novou situaci pochopit, vytvořit ji i zneužít ve svůj prospěch. Nejvýstižnější odpovědi na tyto otázky je každé jedno vydání časopisu. Přesto se však nakladatel Ivan Mečl, šéfredaktor Palo Fabuš a redaktorka Dita La Macho pokusí načrtnout možnost časopisu nikoli jako možnost publikovat „něco“ a psát „o něčem“, ale jako zas a znova realizovanou možnost ztělesnit hradě tázání se po světě, ve kterém žijeme.

Vystoupí: Ivan Mečl, Palo Fabuš a Dita La Macho (časopis Umělec)
 Moderuje: Milan Kreuzzeiger (Centrum globálních studií)

30. 4. 2012
18.00

Politický cyklus

TEOLOGIE OSVOBOZENÍ

Na konci šestadesátých let minulého století narušila teologie osvobození staleté poklidné soužití latinskoamerické katolické církve s místními oligarchiemi a diktaturami když vyhlásila, že skutečná víra se staví na stranu chudých. I když se Jan Pavel II. i současný papež pokusili toto duchovní zeměměření zastavit, zprostředkované i přímo působící dosud. Bez organizování farností jako solidárních „základních obcí“, bez pedagogiky utlačovaných Paola Freireho, bez obrození původních indiánských komunit, podporovaného teologie osvobození, by velmi pravděpodobně nedošlo k tak razantnímu politickému posunu celého kontinentu směrem k levicovým demokratickým konceptům. V Česku se o tom ví málo – využijte příležitost, dozvědět se víc.

Vystoupí: Jiří Silný (Ekumenická akademie Praha), Adam Borzic (básník)
 Moderuje: Sandra Silná (farářka)

Projekt Pražská škola alternativ je financován Nadací Rosy Luxemburgové.

Projekt se účastní: Alternativa zdo, Centrum globálních studií, Ekumenická akademie, Eurosolar, Masarykova demokratická akademie, ProAlt, Socialistická solidarita, Socialistický kruh, Social Watch. Ve spolupráci s DIVUS Studio.

sledujte informace na
www.ekumakad.cz a www.pragerkabarett.cz

Redakčně kráceno. Vybral a připravil Stanislav Holubec.

Solidarita

Socialistická Solidarita v alterglobalizačním hnutí

1998

Rasisty je zavražděn zahraniční student. SocSol iniciuje sérii bouřlivých protestních demonstrací. Vzniká Iniciativa proti rasismu. Její aktivisté např. přelepují volební billboardy republikánů, pořádají blokády volebních stánků. Přispějeme k tomu, že v českém parlamentu nesedí fašisté.

2000

V Praze se připravuje velký sjezd finančníků z MMF. Ti se významnou měrou podílejí na sociální a ekologické devastaci světa. Chystá se protestní demonstrace a kontrasmmit. SocSol se aktivně zapojuje do Iniciativy proti ekonomické globalizaci (INPEG).

Protesty jsou velkým úspěchem alterglobalizačního hnutí. Na demonstraci se sjede 15 000 lidí, finančníci končí o den později.

2002

Ve Florencii se koná první Evropské sociální fórum (ESF). Zde probíhá miliónový pro-

test proti chystané invazi do Iráku. SocSol jako jediná česká antikapitalistická skupina pořádá na fórum výpravu. Organizujeme také početné výpravy z ČR na následná ESF v Paříži a Londýně.

2003

Bush útočí na Irák. SocSol inspiruje vznik Iniciativy proti válce a podílí se na jejím fungování. Iniciativa se stává ohniskem demonstrací proti chystané invazi. I lidé v ČR se tak zapojí do největší světové protiválečné demonstrace v dějinách. 15. 2. 2003 protestuje 15 miliónů lidí. USA a Británie již dnes uvažují, jak se z Iráku stáhnout. K tomu významně přispělo protiválečné hnutí.

2006

Plánuje se vybudování raketové základny v ČR. Vzniká Iniciativa Ne základnám. Ta sdružuje více než čtyřicet organizací, pořádá debaty, happeningy a demonstrace. U vzniku však byly skupiny pouze tři, mj. SocSol. Stavba

základny je nakonec zastavena, což znamená velké vítězství demokracie v ČR a posílení hnutí proti globálnímu kapitalismu.

2010

Pravicová vláda ODS, TOP 09 a Věcí veřejných chystá drastické škrtky v sociální sféře. Postihnout mají především ty nejchudší. V srpnu 2010 se dává dohromady ProAlt – iniciativa pro kritiku reformů a na podporu alternativ. Jedná se o dosud nejpestřejší a nejširší levicovou platformu v ČR. Je v centru aktivistického odporu proti reformům, spolupracuje s odbory a organizuje tisícové demonstrace. Socialistická Solidarita se jako jediná radikálně levicová skupina v ČR do ProAltu zapojuje.

2011

SocSol stojí u vzniku iniciativy Za svobodné vysoké školy, která na jaře 2012 organizuje dosud největší studentské protesty od r. 1989.

Solidarita

Za čím stojíme

IRACIONÁLNÍ A ABSURDNÍ SYSTÉM

Globální kapitalismus je systém nerovnosti, ve kterém chudí chudnou a bohatí bohatnou. Stamiliony hladoví a umírají na snadno léčitelné nemoci, zatímco je technologicky možný důstojný život pro všechny. Systém upírá drtivě většině možnost rozvíjet své tvůrčí schopnosti a degraduje ji na úroveň stroje. Lidé jsou nuceni pracovat déle a na více úvazků, zatímco nezaměstnanost stále roste a uvrhuje další masy do chudoby a nejistoty. V kapitalismu vznikají války o suroviny a trhy, jsou drancovány přírodní zdroje, likvidována kulturní rozmanitost. Ačkoli jsou veškeré hodnoty tvořeny lidskou prací, kontrolu nad jejich distribucí má kapitál. Kapitalismus spočívá v honbě za ziskem na úkor lidských potřeb. Je to iracionální a absurdní systém.

ZA SOCIALISMUS ZDOLA

Jako alternativu ke kapitalismu nabízíme systém, který nazýváme socialismem zdola. Jedná se o systém samosprávných rad, jež rozhodují o politických i ekonomických otázkách. Demokracie zde není omezena na hlasování jednou za čtyři roky, ale proniká dennodenně všemi oblastmi života společnosti. To umožňuje začít vytvářet společnost bez nezaměstnanosti, bez chudoby, bez útlatu.

Naprosto odmítáme režimy bývalého východního bloku v ČSSR, SSSR, ale také v Číně, na Kubě atd. Považujeme je za tzv. státněkapitalistické režimy. Jestliže dnešní kapitalismus je typický mocí nadnárodních korporací a jim poplatných parlamentů, měla tehdy veškerou ekonomickou a politickou moc třída stranické byrokracie. Hlásíme se k tradici levicové opozice vůči těmto režimům.

Podporujeme zápasy námezdně pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení a všechny ostatní emancipační snahy. Nespolehneme ovšem na parlamentní politiku. Jen nezávislá aktivita pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací apod. může vést k systematické změně. Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození.

SOLIDARITA

Úsilí o socialismus zdola je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími, nezaměstnanými a utlačovanými v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví neprivilegované obyvatele různých zemí, různé národnosti, různé barvy pleti, různého pohlaví, sexuální orientace, náboženství či profese. Podporujeme tedy kampaně a boje

proti rasismu a xenofobii; proti islamofobii, nesnášenlivosti vůči Romům apod. Bojujeme za úplnou politickou, ekonomickou a sociální rovnost žen a mužů, vystupujeme proti diskriminaci na základě sexuální orientace.

Fašismus a nacismus považujeme za zásadní hrozby všem dosaženým demokratickým a sociálním právům. Ačkoli jejich hesla často znějí antikapitalisticky, ve skutečnosti jsou fašismus a nacismus pokračováním kapitalismu, jen jinými prostředky. V dobách krize jsou tyto politické hrozby zvláště aktuální.

REVOLUČNÍ ORGANIZACE

Kapitalistický systém vytvořil vysoce organizované instituce včetně státu, které kontrolují bohatství, média a represivní složky. Abychom čelili moci těchto institucí, musíme se sami organizovat. Chceme být zárodkem revoluční strany, která bude spojovat aktivisty různých hnutí a pracující třídy. Na rozdíl od parlamentních stran pro ni bude účast ve volbách jen prostředkem, jak dále šířit myšlenky svobody, rovnosti a solidarity. Tato revoluční organizace může zásadně přispět k tomu, aby emancipační hnutí sílila, a podílet se na rozvíjení myšlenek a strategií, které povedou k překonání kapitalismu.

Přidejte se k nám!

SPOLEČNÁ CELOSTÁTNÍ **DEMONSTRACE** PROTI VLÁDNÍM REFORMÁM

STOP VLÁDĚ

21. dubna 2012
 13 hod. Praha, Václavské náměstí
www.stopvlade.cz

Akční spolek nezaměstnaných / Alternativa zdola / Asociace samostatných odborů ČR / Českomoravská konfederace odborových svazů / Českomoravský odborový svaz civilních zaměstnanců armády / Českomoravský odborový svaz pohostinství, hotelů a cestovního ruchu / Českomoravský odborový svaz pracovníků školství / Fórum alternativ / Herecká asociace / Hnutí za přímou demokracii / Iniciativa Nezákladná / Iniciativa ProAlt / Iniciativa za demisi vlády / Iniciativa za společenskou změnu / Iniciativa Za svobodné vysoké školy / Koalice dopravních odborových svazů / Lesácký odborový klub / Národní rada osob se zdravotním postižením ČR / Nezávislý odborový svaz policie / Nezávislý odborový svaz pracovníků potravinářského průmyslu a příbuzných oborů Čech a Moravy / Odborový svaz dopravy / Odborový svaz ECHO / Odborový svaz hasičů / Odborový svaz KOVO / Odborový svaz pracovníků dřevozpracujících odvětví, lesního a vodního hospodářství v ČR / Odborový svaz pracovníků hornictví, geologie a naftového průmyslu / Odborový svaz pracovníků knihoven / Odborový svaz pracovníků kulturních zařízení / Odborový svaz pracovníků kultury a ochrany přírody / Odborový svaz pracovníků obchodu / Odborový svaz pracovníků peněžnictví a pojišťovnictví / Odborový svaz pracovníků textilního, oděvního a kožedělného průmyslu Čech a Moravy / Odborový svaz pracovníků vědy a výzkumu / Odborový svaz pracovníků výrobních a údržbových organizací kultury / Odborový svaz státních orgánů a organizací / Odborový svaz STAVBA ČR / Odborový svaz UNIGOS / Odborový svaz zaměstnanců letectví / Odborový svaz zaměstnanců poštovních, telekomunikačních a novinových služeb / Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče ČR / Rada seniorů ČR / Sdružení nájemníků ČR / Severočeské sdružení odborových organizací důlního průmyslu / Společnosti práce a solidarity / Svaz odborářů služeb a dopravy / Svaz pacientů ČR / Unie - profesní a odborový svaz orchestrálních hudebníků ČR / UNIE odborový svaz profesionálních zpěváků ČR / Vysokoškolský odborový svaz

DA DNY ANTIKAPITALISMU 2012

Kdy? Sobota a neděle 2. až 3. června 2012,
 vždy od 10 hodin
 Kde? Galerie Lapidárium, Rámcová 6, Praha 1
 Vstupné na celý víkend 50 Kč

Krize nám pokládá otázky,
 společně hledáme odpovědi!

Solidarita

Prodejní místa časopisu

Kamenný obchod Fair&Bio
 Sokolovská 29, Praha 8-Karlín.
 Jen 100 metrů od stanice metra Florenc
 Otevřeno každý pracovní den od 11.00 do 19.00

www.ekumakad.cz

Solidarita V lese. Časopis Solidarita je k dostání na baru v této kavárně.
 Krymská 12, Praha 10-Vršovice

cafevlese.cz

Divus Bubenská 1, Praha 7, pondělí až sobota od 11.00 do 21.00,
 k dispozici na baru

www.divus.cz

Celetná 20, Praha 1-Staré Město – pondělí až pátek
 – 10–24 hod., sobota až neděle – 16–24 hod.

www.k4klub.org

Prodejní a petiční stánek Socialistické Solidarity, Mariánské náměstí,
 Praha 1-Staré Město, před Městskou knihovnou v Praze 100 metrů od
 stanice Staroměstská, každý čtvrtek od 17.00 do 18.00

www.socsol.cz